

nu. 88. *Campanile diversorum iuris Canonici, rubr. 4. nu. 45.* qui uterque nostris textus meminere, latius de materia agit *Crespetius in summa catholica fidei, verbo, Clericus, §. Clericis mulierum contubernium, & verbo, mulier, in principio. Capella Tholosana 448. Azeved. lib. 8. nova recopil. tit. 2. l. 2. nu. 33. Ioannes Hentenius OEcumenij interpret, in 1. ad Timoth. cap. 6. D. Chrysostr. super Matth. Innocent. Papa lib. 2. de contemptu seculi, cap. 23. mulierum damna probat, longissima exemplorum serie. Quas denique clarissimorum hominum ruinas, quam perniciem, quam ipsis etiam urbibus vastitatem attulerit mulieris consortium, & familiare contubernium non difficile exemplis comprobarem, sed omnium instar sint illa verè aurea *Seneca* verba in *Hippol.* ubi foeminam omnium malorum vocat fontem, & originem.*

*Est dux malorum femina, & scelerum artifex.
Scylla, & Charybdis Sicula contorquens freta
Minus est timenda, nulla non melior fera est.*

2 **In Glossa.** Tenet Glossa, quod si unum est bonum, aliud est malum, ponitque nonnullas fallentias, de quibus agit eleganter *Turrecremata in presenti, nu. 7. per totum. Præpositus nu. 2. & in cap. Sexto die, nu. 1. in fin. infra, dist. 35.*

CAP. Presbyter. XVIII.

S Y M M A R I U M.

- 1 Presbyter uxorem diligat, & fugiat.
- 2 Presbyter quid significet?
- 3 Presbyteræ quæ dicantur?

1 **I**N textu. Collige ex illo, quod presbyter uxorem suam, quasi sororem debet diligere, & quasi hostem fugere, de quo vide posita ad *cap. Aliter, nu. 6. supra, dist. 31. & ad cap. Si quis docuerit, nu. 2. supra, dist. 28. Adde Vasquez de ordine, disp. 245. nu. 49. & 51. vers. Porro. Capellam Tholosan. 448. ad med. Vnde in Concilio Antisiodorensi celebrato circa tempora Papæ *Deusdedit Can. 21.* sic definitur. *Non licet presbytero in lecto post acceptam benedictionem, cum presbyteræ sua dormire, neque in peccato carnali commisceri, neque diacono, neque subdiacono, scilicet cum diaconissa, aut subdiaconissa sua.**

2 **I**bi, presbyter. Quod significat seniore, & antiquiore ætate, & variè in sacris litteris usurpari solet; denotat interdum honoratiorem, maiorem, & Principem populi, eoquod senioribus

potissimum principatus conveniat: quæ significatio non solum apud prophanos auctores, sed etiam in sacris litteris reperitur. *1. Esdra, cap. 6. nu. 8. & 3. Esdra, cap. 9. nu. 17. Iudib. 6. nu. 20. & 8. nu. 9.* At in novo testamento nomine presbyteri ferè semper significantur sacerdotes, ut latè prosequitur *Vasquez de ordine, disp. 236. nu. 96. & seqq. Vide quæ diximus in cap. Cleros, dist. 21. num. 9. & adde Carthagenam lib. 3. tit. de presbyt. non baptizato, observat. 2. in exposit. titulorum juris.*

Ibi, Presbyteram. Non quia habet ant officium sacerdotis, nec ab ullo ordine, quem suscepisset, nec à ministerio ad quod essent destinata; sed à viris, quorum uxores erant, ut observat *Michael Medina lib. 4. de continentia, controversia 6. cap. 7. Vasquez de ordine, disp. 245. cap. 3. nu. 49. Ochagavia de Sacramentis, tractatu de ordine, quest. 8. nu. 6.* Sic invenimus in Latina Ecclesia mulieres vocatas episcopas, diaconas, & subdiaconas, ut constat in Synodo secunda Turonica, sub Pelagio 1. *Can. 14. Episcopum episcopam non habentem nulla sequatur turba mulierum, & Can. 20. post principium. Nam si inventus fuerit presbyter cum sua presbyteræ, aut diaconus cum sua diaconissa, aut subdiaconus cum sua subdiaconissa, annum integrum excommunicatus habetur. Vide posita ad cap. infra proximum, nu. 1.*

CAP. Mulieres. XIX.

S Y M M A R I U M.

- 1 Presbyteræ aliquando seniores dicuntur.
- 2 Vidua quæ olim dicebantur?
- 3 Quomodo eligebantur?
- 4 Vnivira quæ dicantur?
- 5 Matricuria quæ sint?

Ibi, Presbyteræ. Quæ aliquando iuxta nostrum textum ob ætatem viduæ seniores dicuntur, ut tradit *Trotius de vero clerico, lib. 2. cap. 3. nu. 7. Baron. tom. 1. annal. anno Christi 34. num. 289.* qui textus meminit; licet frequentius presbyteræ dicantur, quarum viris in presbyteros electis, ipsæ interim vitam cœlibem agunt, *Baronius d. nu. 289. & vide notatâ ad cap. supra proximum, nu. 3.*

Ibi, Viduæ. Viduæ dicebantur, quæ nulla benedictione, aut ordinatione ad ministerium aliquod consecrabantur, sed tantum ad hoc eligebantur, ut in congregatione viduarum vitam cœlibem ducerent; hæc in statu viduarum nunquam eligi consue-

consueverunt, nisi votum castitatis, & continentiae, sicut virgines, emitterent. Vnde non servantes continentiam gravissimo iudicio subiectae erant; & ea de causa ab episcopis omni corporali studio, & providentia dignae habebantur: alebantur enim ex redditibus Ecclesiae, de quo latissime differunt *Vasq. de ordine, disp. 245. cap. 3. nu. 19. & seqq. Basilus de impedimenti matrimonij, cap. 4. & notatur in cap. Viduis, cap. De viduis, cap. Vidua, cap. Viduitatis, infra, 27. quest. 1.*

3 At in viduis eligendis ad gradum vidualem multa considerabantur. In primis aetas; adolescentiores non ita facile admittebantur, ob incontinentiae periculum, non enim minoris aetatis, quam annorum sexaginta eligebantur, & nisi vitae, ac morum examine longo praemisso, ut ex *D. Paulo, Basilio, & alijs observant Vasq. d. cap. 3. nu. 29. Basilus d. cap. 4. vers. Sed in viduis.* Quomodo autem religiosae fierent, vide per eundem *Basilium, in vers. At quo pacto, & seqq. Loaisam in notis ad Con. Tholet. 4.*

4 Ibi, Univirae. Univira dicitur, quae unum tantum conjugem habuit, quo sensu invenitur apud *Tertullianum, & apud Trebellium Pollionem, in 30. Tyrannis, pag. 275. & in epigramate urbis Romae, p. ut illos refert Brissonius de verborum significatione, lib. 19. fol. mihi 651.*

5 Ibi, Matricuriae. Quae sunt sicut con-
veriae Ecclesiae, quia ad modum matris familias gerentis curam, quam matres gerere solent, vestimenta lavant, alia huiusmodi faciunt, & necessaria operantur, innuit *Glossa in presenti.*

DISTINCTIO. XXXIII.

CAP. Si quis. I.

SUMMARYM.

- 1 Bis contrahens est irregularis.
- 2 Quid si invalide contrahit? & nu. 3. 4. & 5.
- 6 Concubinarius an sit irregularis?

1 IN textu. Collige ex illo, secundis nuptijs copulatum attento iure, esse irregularem, quia talis patitur defectum suscepti sacramenti, per bigamiam enim tollitur significatio illa, qua conjunctio inter Christum, & Ecclesiam suam designatur, *textus in cap. 1. & 2. de bigamis, tradit D. Thom.*

in 4. dist. 27. nu. 195. Paulus Burgasius de irregularitate, 5. p. tit. de bigamis, nu. 25. Covar. in Clement. Si furiosus. 1. p. s. 2. a nu. 1. Henric. in summ. lib. 14. cap. 2. nu. 2. Adde posita ad cap. 1. nu. 2. & ad cap. Accutius, nu. 2. supra, dist. 26. Suar. de censur. disp. 48. sect. 1. nu. 4. Quae irregularitas contrahitur etiam si per ignorantiam utrumque matrimonium bona fide contractum sit, ut post alios docet idem Suar. d. disp. 48. sect. 2. nu. 8.

2 Oritur tamen dubium utrum bigamus sit ille, qui invalidè contrahens de facto matrimonium celebravit, & consumavit? Partem affirmativam in effectu tueretur *Glossa in cap. 2. verbo, in bigamis, de bigamis. Abb. in cap. Nuper, nu. 4. eodem tit. Sotus in 4. dist. 27. q. 3. art. 1. conclus. 2. comunis ex Covar. in Clement. Si furiosus, 3. p. s. 2. nu. 2. Suar. de censur. disp. 48. sect. 2. nu. 6. & seqq. pro quibus facit textus in d. cap. Nuper, ubi Pontifex dicit, non esse dispensandum ad ordines recipiendos cum illo, qui nulliter, & de facto matrimonium contraxit; de cuius dispensatione inutiliter tractaretur si taliter contrahens, vitium bigamiae non incurreret; idem videtur probare *textus in cap. ult. de bigamis.**

3 Contrariam tamen sententiam, quod ex tali matrimonio irregularitas non incuratur, nec vitium bigamiae, tenuit *Paulus Burgasius de irregularitate, 5. p. tit. de bigamis, nu. 9. Navarr. in Manuali, cap. 27. nu. 195. dicens in sacra poenitentia ita fuisse conclusum, pro qua sententia facit, quia nulla irregularitas ultra casus iure expressos solet incurri, cap. Is, qui, de sentent. excommunicat. lib. 6. & constat non esse expressum, quod ille, qui nulliter, & de facto matrimonium contraxit, irregularitatem incurrat; fatetur Navarr. d. loco, maximè, quia vitium bigamiae non incurritur ex matrimonio, per quod non fit iniuria significationi conjunctionis inter Christum, & Ecclesiam, iuxta *textum in cap. Debitum, de bigamis, per matrimonium autem nulliter celebratum praedicta irreverentia non contingit, siquidem conjunctionem non facit, & uti tale praecedentis matrimonij significationem non evertit.**

4 Tu suppose matrimonium nulliter, & de facto contractum, duobus modis contingere posse, iuxta *textum in cap. 1. de sponsalibus, lib. 6. aliquando hoc provenit ex defectu voluntatis contrahentis, aliquando propter impedimentum consanguinitatis, vel aliam similem rationem. Inter utrumque modum magnam discrimen reperitur, quia in priori casu, nec matrimonium fit, nec ex parte contrahentis ad illud faciendum affectus apparet; in posteriori vero casu licet matrimonium non sequatur, affectus tamen conjugalis ex parte contrahentis reperitur, ut docet Pontifex in *cap. ult. de bigamis, ibi. Non propter Sacramenti defectum, sed affectum intentionis, cum opere subsequuto,**

5 His suppositis patet declaratio ad dubium suprapositum, ut scilicet in matrimonio nulliter, & de facto contracto, ex defectu contrahentis voluntatis, nullo modo vitium bigamie incurraur, quod si aliter nullum sit, quoad irregularitatem incurrendam bigamus contrahens censetur, qui similitudinarius appellatur; advertit Henriq. in summa, lib. 12. cap. 6. num. 9. Probatur ratione, cum enim affectus intentionis, quoad poenam legis incurrendam pro opere valide facto reputetur; & data alias validitate matrimonij, quoad praedictam irregularitatem, vere, & proprie bigamus sit contrahens, merito effectum est, ut priori modo matrimonio nullo vitium bigamiae non resultet, posteriori tamen contracto, idem vitium, quoad irregularitatem incurrendam, contrahatur.

6 Ibi, Aut concubinam habuerit. Non intelligas concubinarium etiam habentem plures concubinas, vitium bigamiae contrahere, ut bene docet Sotus in 4. dist. 27. q. 3. art. 1. ad primum, eoquod conjunctio fornicatoria nequaquam significat illam conjunctionem, quae solo in matrimonio designatur; advertit Sotus d. art. 1. in princip. Nec refragatur textus in presenti, satisficit enim, si advertas textum iam hodie non servari, ut tradit Covar. in Clement. Si furiosus, 1. p. §. 2. nu. 5. vel melius, si dicas hic non constitui propter concubinam incurri irregularitatem, ex capite bigamiae, sed ex capite infamiae, quae sufficiens est ad irregularitatem inducendam, ut p. Navarr. cap. 27. nu. 204. Suar. de censur. disp. 48. sect. 2. nu. 1. & seqq. post alios Filliucius moral. quaest. tract. 19. cap. 8. à nu. 215. lege Thom. Vallasc. alleg. 41. n. 8.

C A P. Maritum. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Duarum mulierum maritus est irregularis.
- 2 Concubinam ducens in uxorem, an sit irregularis?
- 3 Ducens viduam repudiatam, aut meretricem, an contrahat irregularitatem? & nu. 4. & 5.
- 6 Qui semetipsum truncavit est irregularis.
- 7 Usurarius est irregularis.
- 8 Representantes comedias sunt irregulares.
- 9 Publice poenitentes an sint irregulares? & num. 10.

11 Furiosi, & amentes non debent ordinari.

12 Quod procedit etiam si semel incidierint in furiam.

13 Diabolo vexatus est irregularis.

14 Simoniam committens an incurrat excommunicationem?

IN textu. Dicit textus duarum matronarum maritum non debere clericum ordinari, de quo vide posita ad cap. Si quis, nu. 1. & seqq. supra, hac eadem dist. Adde hanc irregularitatem contrahi etiam si contingat utrumque matrimonium esse nullum, dummodo in utroque sit idem effectus cum opere subsecuto, ut expressè tenet Navarr. conf. 1. de bigamis, probat late Suar. de censur. disp. 48. sect. 2. nu. 11.

Ibi, Concubinam. Ergo qui prius habuit concubinam; & postea eam duxit in uxorem, irregularitatis nota aspergitur, ut notavit Glossa 1. in presenti, innuit Tiraq. l. 1. connubial. Glossa 1. p. 1. nu. 45. ad fin. vers. Et hanc. Hostiens. Ioann. Andr. & Imola in cap. 2. de clericis conjugatis, ea ratione, quia verum est dicere istud matrimoniū contraxisse cum non virgine. Contrarium tamen dicendum est, ut scripsimus ad cap. Nemo, nu. 5. supra, dist. 32. Adde Henriq. in summa, lib. 12. cap. 6. nu. 10. Suar. de censur. disp. 48. sect. 3. num. 6. & 7.

Ibi, Viduam. De quo vide posita ad cap. Si quis viduam, 15. infra, distinct. 34.

Ibi, Repudiatam. De quo vide posita ad cap. Vidua, 15. infra, distinct. 34.

Ibi, Meretricem. De quo vide posita in cap. Vidua, 16. infra, distinct. 34.

Ibi, Qui semetipsum truncaverit. Ergo ille, qui propria voluntate aliquod sui corporis membrum amisit, irregularitatem incurrit, quod ampliabis etiam si partem digiti praeciderit, ut probat textus in cap. 1. de corpore vilitatis, cap. Qui partem, 55. dist. quae irregularitas non inducitur propter membri defectum, siquidem pars digiti, membrum non dicitur, ex his, quos refert Villadiego de irregularitate, cap. 11. à principio. Henriq. in summa, lib. 14. cap. 8. in principio, sed propter gravitatem peccati, & culpam activae abscissionis; advertit in specie Navarr. in Manual. cap. 27. nu. 198. Henriq. dist. cap. 8. nu. 2. ad fin. & num. 4. optime Suar. de censuris, disp. 51. sect. 2. num. 6. Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 7. num. 10. Amplia etiam si hoc fecerit ex ignorantia, putans se obse-

obsequium Deo gratum præstare, poterit tamen facilius dispensari, *cap. Significasti, de corpore vitiatas*, ut Beatus Marcus ex humilitate pollicem sibi abscidit, ne sacerdos fieret; notat *Henriq. dict. nu. 4. Sayrus, ubi supra, cap. 12. nu. 8.* quod venit limitandum, nisi ex iusta causa hoc fecerit, *cap. Ex parte, de corpore vitiatas*. Adde posita ad *cap. Si quis, 4. nu. 2. & 5. infra, dist. 55. & ad cap. Qui partem, 6. nu. 5. eadem dist.*

7 Ibi, Qui usuras accepisse convincitur.

Igitur convictus de usura est inhabilis ad sacrorum ordinum susceptionem, ut ex nostro textu concludit *Perez ad l. 8. Ordinamenti, tit. 2. in proœmio, col. 28. vers. Hinc venit, fol. 26. Sayrus de irregularitate, lib. 7. cap. 10. nec insuper eligi potest, aut præsentari, seu quovis alio titulo ad beneficium ecclesiasticum promoveri, cap. De Petro, 47. dist. cap. Inter dilectos, ubi Glossa, & cõmunis, de excessibus pralatorum, textus junctæ Glossa in cap. Præterea, de usuris.* Quod intellige in utriusque tam manifestis, quam occultis usurarijs, dummodo de crimine convincantur, ita ut pœna in prioribus obtineat propter infamiam, in occultis verò propter morum pravitatem, *ex cap. Omnipotens, de accusationibus.* Videatur *Salzedo in pract. crim. cap. 88. Zerola, verbo, usura, ubi ex cap. Infamis, de reg. jur. in 6. probat clericum usurarium esse inhabilem ad beneficia.* *Reginald. lib. 23. nu. 95. Ludovicus Molina de just. tom. 1. tract. 2. disp. 334. & eandem doctrinam quoad pœnas civiles ab usurario occulto incurrendas, doctè probat Gaspar Rodericus tract. de annuis redditibus, lib. 3. q. 4. nu. 119. & 120.*

8 Ibi, Aut in scœna luisse dignoscitur.

Ergo representantes comœdias, tragœdias, aut satyras, non possunt ad sacros ordines promoveri, quia ipso jure sunt infames, *cap. 1. 4. q. 1. cap. Pro dilectione, de consecratione, dist. 2. l. 1. vers. Qui artis, ff. de ijs, qui notantur infamia.* *Alphonsus de Mendoga in Quodlibeticis, q. 9. nu. 12, latilline Petrus de Gusman, ex Societate Iesu, in lib. Bienes & honesto trabajo, discurso 6. §. 1. facit illud Augustin. lib. 1. cap. 32. de civitate Dei. Ludi scœnicis spectacula turpitudinis, & licentia vanitatum, non hominum vitijs, sed demonum insis à Romanis instituta sunt.* quo loco *Leonardus Coquæus, multa ex Patribus eleganter congerit; Sayrus de censuris, lib. 7. cap. 10. nu. 8. in fine.*

9 Ibi, Qui publica pœnitentia.

Tales enim ab ordinum susceptione excluduntur; textus similis in *cap. Ex pœnitentibus, cum multis ibidem, infra, dist. 50. de quo latè agunt Sylvest. verbo, irregularitas, q. 17. Maiolus de irregularitate, lib. 3. cap. 2. & 3. Suar. de censuris, disp. 42. sect. 2. nu. 3. Sayrus de censuris, lib. 7. cap. 10.*

nu. 19. Publica dicitur omnis illa pœnitentia, quæ publicè coram omnibus fit. Alia est publica, & solemnis, quæ cum certa quadam forma verborum ob crimen scandalosum imponeretur, de qua agit cap. In capite, 64. infra, dist. 50. profequitur late Bellarmin. lib. 1. de pœnitentia, cap. 21. & 22. qui inter publicam, & solennem pœnitentiam, plures differentias constituit.

Tu resolve ex supradictis authoribus, per publicam pœnitentiam, non impediri aliquem ad ordines promoveri, vel illos exercere, si iam sit promotus; quod limitabis, nisi contingat ex tali pœnitentia consurgere gravem infamiam. Nam in quibusdam Ecclesijs ob crimina notoria, imponitur pœnitentia publica, nam ad fores Ecclesiæ in loco imminenti cû diademate in capite, ac cereis in manibus accensis, pœnitentes, dum officia divina celebrantur, toti populo exponuntur; de qua re plura legi possunt apud *S. Antonin. 3. p. tit. 14. cap. 17. in fine, & tit. 29. cap. 6. Albericum in dictionario, verbo, Ordinandus, vers. Quarto decimo.* Adde posita ad *cap. Si ille, 58. infra, dist. 50.*

Ibi, Qui in furiam.

Non debet ordinari, qui aliquando in furiam insanivit, ut tradit *Navarr. in Manual. cap. 25. nu. 72. & cap. 27. nu. 203. Suar. de censur. lib. 6. cap. 13. nu. 1. idem dicendū est de amentibus, qui usu carent rationis, quia hic defectus ex ipsa rei natura impedit susceptionem ordinum.* *Suar. ubi proximè, nu. 2. Distinguitur tamen furiosus à demente, quia ille rabiem furoris signis exterioribus ostendit, hic verò mente caret, sed actis exterioribus furorem non insinuat; explicat post Bald. Iason. in l. Furiosum, nu. 2. C. qui testamenta facere possunt. Gomes l. 3. Tauri, nu. 7. Dueñas reg. 259. ampliat. 9. licet aliter explicet *Benedictus in cap. Raznuncius verbo, Adjecta, nu. 76. de lunaticis, & similibus, vide posita ad cap. Vsq, 5. infra, hac eadem dist.**

Ibi, Aliquando.

Ergo qui semel incidit in furiam, perpetuò manet irregularis, licet postea sanitatem recuperet, ut colligitur ex textu, & tradit *nostrer Gratianus in cap. Si quis non iratus, 3. §. Nõ loquim, 15. q. 1. Vivald. in Candelabr. tract. de irregularitate, nu. 181. Sayrus de censur. lib. 6. cap. 6. nu. 14. in princip. Valenzuela consi. 25. nu. 5. Suar. de censur. disp. 51. sect. 1. num. 4. quod intelligendum venit de furore, qui procedit ex propria organorum læsione, non autem si ex vehementi febre quis deliret, vel furiosus fiat, quia nullam inde contrahit irregularitatem, ut *Suar. d. nu. 4. Vivald. ubi proximè, nu. 182.**

Ibi, Diabolus vexatus.

De quo vide *posita ad cap. sequens, hac eadem distinctione.*

14 Ibi, Pecuniam obtulerit.

Simoniam circa ordines committens, imò etiam mediatores, ut ipsa in ordine committatur, excommunicationem incurrunt; à qua solus Papa absolvit, Extravag. 2. de simonia, in principio, inter communes, quam latè explicant Suar. de censur. disp. 22. sect. 5. nu. 22. Sayrus de censur. lib. 3. cap. 30. nu. 6. & 7. Gutierr. Canoniar. lib. 1. cap. 9. Salzedo in additionibus ad Bernardum, cap. 91. littera D. Adde textum, & ibi notata in cap. De simoniacis, 22. de simonia.

CAP. Communiter. III.

SYMMARIUM.

- 1 Pius Pontifex quis fuerit?
- 2 Dæmoniaco, arreptitij, & energumeni sunt irregulares.
- 3 Quod limitabis.

I IN superscriptione, ibi, Pius.

Hoc est sanctus Pius Rufini filius, natione Italus, patria Aquilegiensis, creatus 18 Februarij, anno Christi 150, fedit annos 4. menses 5. dies 27. vide Platina, in eius vita, Onuphrium Panvinum de Romanis Pontificibus, fol. 6. sed melius Cardinalis Baronius ait Pium fuisse creatum Pontificem anno Domini 158. quem latè videbis tom. 2. anno Christi 159. & seqq.

- 2 In textu. Collige ex illo dæmoniaco, arreptitios, & energumenos, qui ex dæmonis agitatione ad terram alliduntur, vel eos spiritus malignus corporaliter aliquo modo vexat, irregulares esse, ut ex nostro textu prosequuntur Pelagius de planctu Ecclesie, lib. 1. cap. 48. §. Dæmoniaca vexatio, fol. 28. Tolet. in summa, lib. 1. cap. 25. Navarr. in Manual. cap. 27. nu. 203. vers. Decimo quarto. Vivald. tit. de irregularitate, nu. 184. Suar. de censur. disp. 51. sect. 1. nu. 7. Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 9. nu. 14. Henriq. in summ. lib. 14. cap. 8. Quod amplia etiam si semel hoc genus vexationis quis passus fuerit, Suar. d. nu. 7. Sayrus d. nu. 14. Vivald. in Candelabro, tractatu de irregularitate, nu. 181. latè Valenzuela consil. 25. nu. 2. & seqq.

- 3 Ibi, Vero anni spatio. Igitur dæmoniaco, & similes non aliter sunt admittendi in susceptis ordinibus ministrare, nisi postquam annus lapsus sit, in quo abreptio aliqua non videatur, quod tamen prudenti arbitrio Episcopi relinquatur, qui tenebitur suum consensum præbe-

re, cum potius sit justa declaratio, quàm gratiosa dispensatio; docet Suar. tom. 5. de censuris, disp. 51. sect. 1. nu. 5. & 7. vers. Quoad usum. Sayrus de censur. lib. 6. cap. 9. nu. 14. §. Quod si dicas. Vivald. in Candelabr. tract. de irregularitate, nu. 183. Qui autem non est energumenus, sed se esse simulat, eadem irregularitatis pœna debet puniri, ut tradit Maiolus de irregularitate, lib. 2. cap. 17. in fine. Vivald. tract. de irregularitate. nu. 187. Sayrus dicit. nu. 14. post principium, & præcipit sancta Synodus Constantinopol. Canon. 16.

CAP. Clerici. IV.

SYMMARIUM.

- 1 A dæmonibus obsessi, sunt irregulares.
- 2 Præpositio, in, qualem significationem habeat? & num. 3.
- 4 Dæmoniaco an possint ad minores ordines promoveri?

IN textu. Decidit Nicolaus Pontifex illos, qui in adolescentia à dæmonibus sunt obsessi, non debere ad sacerdotalem gradum ascendere, de quo vide posita ad cap. Communiter. 3. num. 2. supra, hac eadem distinct.

Ibi, In. Quæ præpositio multifariè accipitur, ut per Menoch. de arbit. casu 495. Roman. cons. 376. Quæstio est, ex num. 1. usq. ad nu. 6. Aliquando enim significat quandam intrinsicatem, & ponitur pro intus, l. 3. §. 1. & ibi Bald. ff. Nauta caupon. ubi merces non dicuntur in navim receptæ, nisi sint intra navim collocatæ, textus similis in l. 1. §. In publico, ff. de fluminibus. Felin. in cap. Ecclesia Sancta Maria, nu. 99. de constitutionibus, ad fin. Quod limitabis, nisi detur contrarietas, l. Si statuta, & ibi Glossa, verbo, monumento, & Bart. nu. 2. ff. de injurijs, Glossa in Clement. Causam, verbo, in domo, de electione, quæ exponit in domo, id est, ante dæmonem, ne sit contra l. Pleriq. ff. de in ius vocando.

Similiter si adjungatur ablativo, intelligitur intra tempus, nam idem est dicere in anno, quod intra annum, l. Si ita fuerit libertas, 41. §. Labeo scribit, de manumissis testamento. Bart. in l. Si cui legetur, 51. ff. delegatis, 1. Si tamen ponatur cum accusativo, significat post tempus, scilicet in annum, hoc est post annum, l. In annos, l. Non putabam, ff. de conditionibus, & demonstrat. declarat Bart. in d. l. Si cui legetur, de legatis 1. latè Tirac. de retract. lignag. §. 2. Glossa 11. nu. 74. Menoch. de arbitrat. q. 99. nu. 7. & lib. 4. præsumpt. 126. nu. 5. latius Cenedo singul. 17. num. 4. quem latissimè vide circa alias significationes.

In Glossa, verbo, Sacri. Tenet

4 **Glossa** dæmoniacos bene posse ad minores ordines promoveri, sequitur Maiolus de irregularitate, lib. 2. cap. 17. num. 4. Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 9. num. 14. §. Quod si dicas, vers. Addit autem.

CAP. Usque adeo. V.

S V M M A R I V M.

1 Lunatici non possunt ministeria sacra tractare.

2 Leprosi, & scabie laborantes, an possint ad sacros ordines promoveri?

3 Paralytici quomodo possunt ministeriū divinum exercere?

IN textu. Nota ex textu non solum dæmoniacos, sed etiam similibus passionibus laborantes, non posse ministeria sacrosancta tractare, & ita irregulares esse, in quibus connumerantur paralytici, & epileptici, quem alij morbum cōmittialem, alij Herculeum morbum appellāt, quandoque etiam aliqui sacrum morbum dixerunt; idem dicendum est de lunaticis, qui per temporum intervalla amittunt usum rationis, quia tales subjecti horrendis passionibus, illicitum est ut ad tractanda sacra ministeria admittantur; multas rationes adducit in præsentī Gelasius, de quibus sunt videndi Maiolus lib. 1. de irregularitate, cap. 15. & nu. 62. cap. 24. Vivald. nu. 1. tract. de irregularitate, nu. 177. & seqq. Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 9. num. 10. & seqq.

2 Idem procedit in leprosis, qui etiam non possunt ad ordines promoveri; si tamen promoti fuerint, non debent coram sanis celebrare. Unde vero leprosi haberent propriam Ecclesiam, & presbyterium poterit talis publicè celebrare, nisi periculum sit de efusione sanguinis, ut tradit D. Antoninus in summa, 3. part. tit. 29. cap. 5. Sylvest. verbo, corpore vitiat, q. 6. Navarr. in Manuali, cap. 27. nu. 202. vers. Decimo tertio. Martin. Ledesma 24. quest. 26. art. 2. tract. de irregularitate, fol. 353. Henriq. lib. 14. cap. 8. §. 8. & probatur ex cap. Rectoribus, cap. Tua nos, cap. Ex parte, de clerico egrotante. Amplia etiam in habentibus multam scabiem, quæ est affinis lepræ, & ex eadem causa originem ducit. Henriq. d. lib. 14. cap. 8. §. 8. vers. Et scabies, Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 9. nu. 9.

3 Intellige tamen lunaticos, epilepticos, paralyticos, & caducos, quibus raro contingit infirmitas, dato coadjutore sufficiente posse

ministerium divinum exercere, patet si expendas illis à lege canonica irregularitatem simpliciter non imponi, sed casu, quo morbus frequens fit, propterquam frequentiam scandalum oriatur, pro ut in effectu probat textus in cap. In tuis litteris, 7. q. 2. ac sub inde quanvis sic affecti in totum ad suscipiendos ordines prohibeantur, nihilominus tamen semota frequentia, dato coadjutore, ab ordinibus susceptis non remouentur, ne alias sine propria culpa notabile damnum patiantur.

CAP. Laici. VI.

S V M M A R I V M.

1 Sustinentes infamiam, an fiant irregulares?

2 Infamia facti, & infamia juris distinguuntur.

3 Infamia juris, alia civilis, alia canonica.

4 Pellex apud antiquos quæ sit?

IN textu, ibi, Vt opinio in nullo vacillet.

Ergo sustinentes infamiā, irregularitatis labe asperguntur, textus similis in cap. Qui in aliquo, 51. dist. cap. Infames, vers. Hi omnes 6. quest. 1. quod procedit tam in infamia facti, quam juris, ut resolvunt Sylvest. verbo, infamia, num. 15. Maiolus de irregularitate, lib. 3. cap. 1. num. 1. & est ratio, quia ordo ecclesiasticus attento jure, honor, & dignitas appellatur, probat textus in l. Tubemus, §. Servos, in fin. Cod. de Episcopis & Clericis, & in cap. Cum de tua, de corpore vitiat, ac subinde ad illum recipiendum censetur inhabilis, qui aliquo modo infamis fuerit, juxta textum in l. 2. Cod. de dignitatibus, lib. 12. & in cap. Inter dilectos, de excessibus Prælatorum. Crimina propter quæ infamia irrogetur, vide per Sayrū de censuris, lib. 7. cap. 10.

Adde pro intelligentia, infamiam facti illam censeri, quæ ab ipso actu causatur, quoties ex illo apud bonos, & graves viros, communiter opinio hominis læditur, l. Ea qua, 13. Cod. ex quibus causis infamia, tradit Abb. in cap. Inquisitionis, nu. 5. de accusat. Decian. tract. crimin. lib. 3. cap. 17. nu. 18. de qua agit, & intelligitur textus in cap. Licet ex quadam, 47. de testibus, & in cap. Licet, 9. de probat. Infamia verò juris illa dicitur, quæ à juris dispositione incurritur, explicat eleganter Castro de iusta hereticorum punitione, lib. 2. cap. 9. à principio. Inter has infamiae species notabilis datur differentia, quia prior tollitur, si apud eosdem graves, & bonos viros

opinio restauratur, vel per factum contrarium ipsius hominis infamati, vel per poenitentiam; advertit *Abb. nu. 6. in cap. Ex diligenti, de simonia*, vel per aliquam sufficientem iatisfactionem, juxta textum in *cap. Cum in tua, 27. de sponsalib.* & in *cap. Ex tuarum, 8. & per totum, de purgatione canonica.* Infamia vero juris nec per sententiam, nec per iatisfactionem, seu factum aliquod contrarium aufertur, tradit *Abb. nu. 6. in cap. Testimonium, de testibus*, sed solum mediante legitimi superioris dispensatione, pro ut resolvit *Paulus de irregularitate, 6. part. iii. sortilegijs, nu. 28.*

3 Insuper infamia juris duplex dicitur, alia civilis, alia canonica; meminit huius divisionis textus in *cap. ult. ibi. Non debet legalis infamia, &c. de secundis nuptijs*; prior a jure civili, posterior a jure canonico imponitur. Infamia canonica, quatenus talis est, sine aliquo ampliori requisito incurritur, quoties statuto crimine, seu culpa, ius canonicum ad ordines ecclesiasticos recipiendos impedimentum ponit, ut probat textus in *cap. Infames, & in cap. Omnes, 9. q. 1. Glossa penult. in cap. Illi qui, eadem causa, & quest. Deficiente tamen culpa, infamia qua talis est, deficere censetur, advertit *Glossa penult. in dict. cap. Illi, qui. Innoc. in cap. Testimonium, ubi Abb. nu. 6. de testibus. Sylvest. verbo, infamia, num. 11.* facit optime textus in *cap. Nunquam, vers. Quod si, 56. dist.* Infamia vero civilis multipliciter consideratur, explicat eleganter textus in *cap. Infames, ad finem, vers. Porro 3. quest. 7.* & per totum, ff. qui notantur infamia, & *Cod. ex quibus causis infamia irrogatur. Sayrus de censuris, lib. 7. cap. 10.* unde inferas iure civili infamatum, perpetuo esse irregularem. Infamatum solum iure canonico, interveniente poenitentia, regulariter posse ad ordines promoveri, juxta resoluta.*

4 In Glossa ult. ibi, Pellicem. Pellex apud antiquos ea habita, quæ cum uxor non esset, cum aliquo tamen vivebat; ut tradit *Iurisconsultus in l. Masurius, 144. ff. de verborum significatione*, cuius tamen interpretationem *Val-la, & Perotus*, non recipiunt, quoniam arbitratur latine a viris non dici, hac est pellex mea, sed potius ab uxoribus. Attamen *Iurisconsultum* defendit *Alciatus in d. l. Masurius, num. 3. & 4.* quem videbis de discrimine inter pellicem, concubinam, pallacam, amicam, & meretricem, ad etiam *Sottomaior in cap. 6. Cant. num. 7. fol. 1096. Beroald. comment. in Apul. lib. 7. Alexandr. lib. 1. Genial. cap. 24. Tiraquel. post leges connubial. Glossa 8. nu. 244. Anton. August. Archiep. Terracon. lib. 1. de emendat. Gratiani Dialogo 15. pag. 151. & 155. exponendo Concilium primum Tolet. cap. 17.*

CAP. Habuisse. VII.

SYMMARIUM.

- 1 Habens concubinam ante clericatū non est irregularis.
- 2 Verba, Tuæ conscientie cōmittimus, quid importent?
- 3 Ambiguitas multiplex, & quomodo declaretur.

IN textu. Collige ex illo habentem concubinam ante episcopatus, vel clericatus apicem, non esse irregularem; tradit *Sayrus de censuris, lib. 9. cap. 4. nu. 21.* qui textus meminit; unde assignat rationem cur possit in Episcopum consecrari, qui post uxorem habet concubinam, non autem consecrari inter virgines valet, quæ corrupta fuit. Concubinarius notorius an, & quando irregularis sit, & quis talis habendus, vide eundem *Sayrum lib. 7. cap. 11. num. 20. & sequentibus.*

Ibi, Tuæ conscientie committendum. Quid debeat fieri quando aliquid relinquatur conscientie propriae, vide *Glossam in cap. 1. de voto, verbo, Conscientia vestra. Cevallos de violentia, 2. part. quest. 137. nu. 2.* An ista verba faciant, ut is, cui dirigitur talis commissio, subdelegare non possit? Vide *Repertorium Felin. verbo, conscientia, ubi multa. Additionem ad Bart. in l. Unica, §. Ne autem, Cod. de caducis tollendis. Dec. cons. 72. col. 2. & an stante hac clausula possit appellari? Vide *Glossam in cap. statutum, §. Accessorem, verbo, Relinquatur, de rescriptis, lib. 6. & in Clementina 1. verbo, Oneramus, de jure patronatus. Corserum in Repertorio Abbatis, verbo, Appellatio, in secunda Additione, Doctores per textum ibi. Clement. ult. §. Ut autem, de religiosis domibus. Quando autem aliquid committitur conscientie alicuius, an possit procedere sine citatione? Vide *Tiraq. Res inter alios acta, nu. 40. vide etiam posita ad cap. Quis autem leges, dist. 54. nu. 3.***

In Glossa, verbo, Ambiguus. Agit Glossa de multiplici ambiguitate, pro illius declaratione, vide *Ludovicum Gomeium in cap. 1. num. 1. & 2. de judicijs, lib. 6. eleganter Turrecremata in presenti, nu. 4. & quomodo interpretetur, vide Tuscum tom. 2. littera D. conclusionem 801.*

DISTINCTIO. XXXIV.

CAP. Quorundam. I.

S V M M A R I V M.

- 1. Episcopi debent modicam familiaritatem cum mulieribus habere.
- 2. Galli venationem exercent.
- 3. Verba textus explicantur.
- 4. Pœna nostri textus non est excommunicatio.
- 5. Quo sensu verum sit, venatorem nunquam sanctum legi.
- 6. Sanctus Eustachius venator fuit.

IN textu. Collige ex illo debere Episcopos immoderatam familiaritatem cum mulieribus etiam consanguineis vitare, de quo vide quæ scripsimus ad cap. Quoniam, 13. nu. 6. supra, dist. 31. & ad cap. Infer dicit, 16. nu. 2. supra, dist. 32. & ad cap. Hospitiolum, 17. eadem dist. Adde eleganter Abbatem in cap. 1. nu. 3. de cohabitatione clericorum, & mulierum. Gregor. Lopez part. 1. tit. 6. l. 37. Glossa 3.

2 Ibi, Gallos. Igitur Galli venatione gaudent, ac se exercent, ut tradit Gaguinus, huius nationis, Historicus, lib. 2. in principio, loquens de Rege Clotario, & lib. 3. de Rege Dagoberto, & lib. 4. de Carolo Magno, de quo vide Tiraquel, de nobilitate, cap. 31. nu. 138. ubi nostrum textum refert, & numeris sequentibus multa de venatione prosequitur.

3 Ibi, Ab immoderata familiaritate. Non ex ea ratione, quod carnaliter ad filiam accederet, quia hoc non videtur verisimile, quod aliquis suspicaretur, cum naturale fœdus, tam scævum crimen suspicari non permittat, sed ratione immoderatæ familiaritatis, ex qua contemptibilis habebatur; & inde merito reprehenditur; vide Gregor. Lopez dict. Glossa 3. Azeyed nova recopilat. lib. 8. tit. 2. l. 2. nu. 33.

4 Ibi, Excōmunicatus abscedat. Glossa intelligit textum, ut talis episcopus non intersit cum alijs in negotijs cōmunibus, V. g. ut non vocetur ad consecrandum aliquem episcopum, vel ad alia negotia tractanda; unde probabile est pœnam, de qua hic fit men-

tio, non esse propriam excommunicationem, sed solam separationem quantum in negotijs, & alijs ministerijs, ut eleganter explicat Suar. de censuris, disput. 24. sect. 1. num. 5. Gregor. Lopez part. 1. tit. 9. l. 5. Glossa ult. Menoch. de arbitrat. casu 418. nu. 12. in fine.

Ibi, Venatorem nunquam legimus sanctum.

Hæsit animus aliquantulum dubius, & perterrefactus, cum in nostro textu hanc sententiam à Divo Hieronymo in venatores fulminatam legi. Quapropter non nihil immorabor in explananda illius sententiæ gravitate. Quid igitur damnosum est in arte venatoria, ut ab illa omne sanctitatis vestigium, imò omne cōmercium abigatur? An quia inter feras vitam degunt, ferinos addiscunt mores? An quia miserandam in animatibus exercent carnificinam, multum inde sanguinaria crudelitatis assumunt, & mentem induunt ab omni pietate alienam? Ita quidem colligitur ex sacris doctoribus. Videatur D. August. enarrat. in Psalm. 149. Pineda in cap. 16. Job. vers. 10. num. 3. & 7. Ferdinandus Salazar Proverbior. cap. 12. versu 27. nu. 123. ubi fraudulentos homines venatori dicit perfimillimos, ipsamque artem venatoriam multis fraudibus, ac dolis esse conjunctam. Et propter hoc (inquit Avulensis) sancti viri non se dederunt huic occupationi, sicut piscationi; quia venatio vix sine nocumento proximi exercetur, ideo non legimus sanctos venatores, sed piscatores. Ita Avulens. Matth. cap. 6. q. 43. in fine. Hinc ego existimo in illos monachos acriter à Pontifice animadversum esse, qui venationi studerent. Habetur in Clement. 2. de statu monachorum, à venationibus, & aucupationibus omnes semper abstiniant. Ac si pietatis ardor, fervorque virtutis venationibus in tepefcat, ipsaque religionis observantia in peius ruat. Adde quod sacer textus venationis nomine omnem tyrannidem, crudelitatemque designat, ut erudite firmat Delrius in adag. sacr. adag. 13. per totum.

In Glossa, verbo, Venatorem.

Obijcit Glossa de sancto Eustachio, qui venator fuit, & solvit dicens, quod deserviens venationi non est sanctus, sed qui semel fuit venator potest postea effici sanctus, peracta iam poenitentia; quod dictum sequitur Abb. in cap. 1. vers. Et pro illa, de clerico venatore; declarat Franciscus Marcus decis. 529. ex num. 7. part. 1. Petrus Gregorius in syntagm. juris, lib. 39. cap. 10. num. 13. Avulensis in Matthæum, cap. 6. quasi. 43. vers. Si autem obijcatur. Thom. Vallase. allegat. 31.

CAP. Episcopum. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Concilium Aurelianense 4. quando celebratum?
- 2 Venatio prohibetur episcopis, & clericis.
- 3 Pœna, qua puniuntur episcopi, & clerici venatores, & an teneantur capta restituere?
- 4 Ratio quare clericis venatio, non piscatio interdicitur?

IN superscriptione, ibi, Ex Concilio Aurelianensi 4. Quod fuit provinciale, celebratum circa tempora Pelagij Papæ primi, & tempore Childeberti Regis, refertur 3. tom. Conciliorum, sed revera non invenitur in Concilio nostro textus, ut bene advertit *Additio Gregoriana, in presenti, quam consule.*

2 In textu. Quem ineptè recitat Palea ex Concilio Aurelianensi 4. quo probatur episcopis, & clericis venatione esse interdictam; non enim bonum est sumere panem filiorum, & mittere canibus; *Matth. cap. 15. nu. 26.* insuper venatio plena est clamoris, & ob id immoderata efficitur; atq; ita episcopis, & clericis, quos honestas maxime decet, minime apta; idem decidit textus in *cap. 1. & 2. de clerico venatore;* quod intelligendum est, nisi causa recreationis honestæ, vel sanitatem recuperandi id fiat, quibus casibus licita est venatio cum retibus, & laqueis, & etiam canibus, si cum modestia fiat, ut ex *Abb. in cap. 2. ad fin. de clerico venatore,* & alijs tradit *Menoch. de arbitrar. casu 413. num. 13. & ibi. Bernardus Dias in praxi criminali, cap. 61. num. 6. Didacus Peres lib. 2. ordinamenti, tit. 22. l. 1. pag. 423. Tirag. de nobilitate, cap. 37. nu. 148. Franciscus Marcus decis. 529. nu. 9. part. 1. Sebastianus Medices de venatione, piscatione, & aucupio, p. 1. q. 8. ex nu. 17. & idem in monachis practicari tradit Medina in Cod. de restitut. q. 12. col. 1. Franciscus Marcus d. decis. 529. nu. 11. Natta conf. 640. ex nu. 2. Mandosius de inhibitionibus, q. 62. nu. 4. Thomas Vallasc. allegat. 31. latissime Salzedo in pract. crim. cap. 76. per totum.*

3 Ibi, Tribus mensibus suspendatur. Agit textus de pœna, qua puniuntur episcopi, vel clerici venatores, de quo vide *Menoch. d. casu 413. nu. 17. Franciscum Marcum, ubi supra, num. 9. Medices de venationibus,*

1. p. q. 8. nu. 5. Bernardum Dias d. cap. 61. num. 10. Petrum Gregorium in syntagm. juris, lib. 39. cap. 10. nu. 14. Salzedo in pract. crim. cap. 67. in princip. Licet tamen clerici contra prohibitionem venationi operam dederint, capta ab se in foro conscientie restituere non tenentur, ut tradit Covar. in regula peccatum, 2. p. §. 8. nu. 3. Medices de venationibus, p. 1. q. 3. nu. 14. & q. 7. num. 12. Menoch. casu 413. nu. 19. Petrus Navarr. de restitut. cap. 1. ex nu. 290. p. 1. lib. 3.

Rationem quare clericis venatio, non piscatio, interdicitur, refert *Abulensis in Matthæum, cap. 6. q. 43. in fine, nempe, quia piscatio potest fieri sine alicuius detrimento, cum fiat in mari, vel flumine. Venatio autem quæ fit in terra, vix sine nocumento proximi exercetur, ut supra iam expendi in cap. Quorundam, hac eadem dist. nu. 6. aliam rationem tradit Glossa 2. in cap. Esau, infra, dist. 86. Menoch. d. casu 413. nu. 20. Franciscus Marcus decis. 529. nu. 10. part. 1. Natta d. conf. 604. nu. 3. & undecim rationes assignantur per Sebastian. Medices de venationibus, 1. p. q. 8. cum sequentibus.*

CAP. Omnibus. III.

S V M M A R I V M.

- 1 Laicis, an tempore jejunijs, & quadagesima venatio sit prohibita?
- 2 Quatuor sunt species venationum.

IN textu. Textus similiter agit de clericis venatoribus, qui specialiter dicuntur servi Dei, nam in sortem Domini sunt assumpti; sed forsitan etiam de laicis potest intelligi per verbum, *Omnibus,* quibus tempore jejunijs, & quadagesimæ venatio est prohibita, *cap. An putatis, 86. dist. eo enim tempore in Ecclesia omnes conveniri debent, juxta illud. Advenerunt dies penitentiae ad redimenda peccata, ad salvandas animas; licet tamen laici eo tempore venationi operam dantes, capta restituere non teneantur, ut tradit Covar. in regula peccatum, 2. p. §. 8. nu. 3. Sebastianus Medices de venationibus, p. 1. q. 3. nu. 12. & q. 7. num. 13. Immo ex consuetudine, quæ videtur in hac parte prævaluisse, possunt laici etiam his temporibus absq; peccato venationem exercere, quanvis in die festo id faciant, ut advertit Suar. tom. 1. de Religione, lib. 2. de diebus festis, cap. 28. nu. 5.*

Notabis insuper quatuor species venationum à Doctoribus constitui, scilicet *oppressivam, adulatoriam, arenariam, & saltuosam,* de quibus agunt *Glossa, verbo, voluptate, in cap. 1. de clerico venatore*

venatore. *Abulensis in Mattheum, cap. 6. quest. 43.*
Didacus Perez lib. 2. Ordinamenti, tit. 22. l. 1. pag.
422. col. 2. ad fin. Cassianus in consuetud. Burgund.
vubr. 13. §. 7. nu. 8. & in Cathalogo gloria mundi,
2. part. considerat. 50. Petrus à Navarr. tom. 2. de
restitutione, lib. 3. cap. 1. ex nu. 288. Franciscus Mar-
cus decis. 529. p. 1. Petrus Gregorius in syntagm. ju-
ris, lib. 39. cap. 10. optime Menoch. de arbitrar,
casu 413. ex nu. 3. Thomas Vallasc. allegat. 31. nu. 6.
Barbos. ad Ordinat. Lusit. lib. 5. tit. 88. per totū.

CAP. Is, qui. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 Concilium Toletanum 1. quando celebratum?
- 2 Concubina que dicatur?

IN superscriptione, ibi, Ex Canone Tolet. 1. Quod fuit provinciale novemdecim Episcoporum, tempore Honorij, & Archadij, adversus Priscillianitas Hispaniarum Ecclesias infestantes, celebratum, Patrono Episcopo presidente, Pontifice Anastasio, sub die septimo Idus Septembris, anno Domini 406. refertur 1. tom. Conciliorum, ut ex Ambrosio Morales, Joanne Mariana, colligit Padilha in epitome Conciliorum. Sed Baronius tom. 5. annal. anno Christi 405. §. Hoc anno celebrata, contendit Concil. Tolet. primum fuisse celebratum anno 4. Innocentij Pontificis, qui Anastasio successit, quem late videbis, qui multa erudite congerit.

2 In textu, ibi, Concubina.

Concubina hic intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis in uxorem ducitur, qui modus loquendi est in jure humano, & apud sanctos Patres usitatus, quod illa, quæ cum solemnitatibus tradatur, vocetur uxor; quæ autem affectu conjugali accipitur, & tamen sine dotatione, & subarrhatione vocetur concubina, & licite teneatur, ut habet noster textus, qui licitam facit conjunctionem cum concubina, quod tamen falsum esset, nisi verè uxor extitisset; prosequitur eleganter *Abulens. cap. 19. judicium, q. 4. §.* Considerandum autem, qui nostri textus meminit. *Gregor. Lopez part. 4. tit. 14. in proemio Glosse 3. latissime Anastasius Germonius lib. 1. animadversionum, cap. 11. quem omnino videbis. In lege veteri, Abraham post Saram habuit uxorem Agar, & postea Ceturam; & quia istæ duæ non fuerunt acceptæ cū solemnitate, quanvis essent uxores affectu, &*

in veritate, dictæ tamen sunt concubinae, ut *Genes. cap. 25. idem habetur lib. Judicum, cap. 19. ubi uxor vocatur concubina late Abulens. dict. quest. 4. post principium. Adde posita ad cap. sequens, nu. 4. & lege Sotomaior ad cap. 6. Cant. nu. 7. ubi eleganter.*

CAP. Christiano. V.

S V M M A R I V M.

- 1 Pluralitas uxorum, an prohibeatur attentato jure naturali? & nu. 2.
- 3 An possit consuetudine introduci, ut vir plures habeat uxores?
- 4 Concubina an permittantur?

IN textu, ibi, Duas simul. Refert nostrum textum *Gregorius Lopez part. 1. tit. 5. l. 35. Glosse 4. ubi alia jura cumulat. Sed dubitatur an prohibitio hæc sit attentato jure naturali, aut attentata solum lege Evangelica? In quo dubio omnes fatentur pluralitatem virorum respectu unius uxoris interdictam esse jure naturali, matrimoniumque cū alijs eodem jure irritari, quia repugnat fini matrimonij, nam femina plures simul viros ordine successivo ad coitum admittens, inepta redditur generationi, ut in meretricibus experientia docet. Comprobat *D. Augustin. de bono conjugali, cap. 17. & lib. 3. de doctrina christiana, cap. 12. Cyprian. de vanit. idolorum. Hieronym. lib. 2. contra Iovin. Tertullian. in apolog. cap. 39. Quare Doctores communiter dicunt non cadere dispensationem, ut una uxor pluribus viris nubat; & Bellarmin. lib. 1. de matrimonio, cap. 11. post secundam propositionem affirmat, nec Deum posse in id dispensare, eo quod sit contra principia juris naturæ: sed non dari repugnantiam quin Deus possit dispensare, post nonnullos defendit *Sanct. de matr. lib. 7. disp. 8. nu. 15.***

Maius dubium inturgit, circa pluralitatem uxorum respectu unius viri, quidam enim existimant, nec jure naturali, nec divino antiquo prohibitam esse, ut tradit *Durand. in 4. dist. 33. q. 1. num. 9. & id. Cuietum. in Genesim, cap. 16. post principium. Abulens. 1. Regum. cap. 8. q. 25. & in Mattheum, cap. 19. q. 30. & quest. 33. Veracruz. in speculo conjugiorum. 2. p. art. 15. conclusione 1. & 2. ducuntur quia, omnia illa, quæ non sunt de se mala, quantumcumque jure naturali prohibeantur, possunt lege humana justis de causis constitui, cap. *Esi Christus, ibi. Quadam vero de jure jurando; sic servitus contra ius naturale fuit**

fuit inducitur. *Manamissiones, ff. de iustitia, idem de divisione rerum, probat cap. Dilectissimis, ibi. Per iniquitatem, 12. q. 1. At pluralitas uxorum non est de se mala, quia est dispensabilis, saltem per divinam potentiam. Contraria tamen opinio est amplectenda tanquam catholica veritas, ut tradit D. Thom. in 4. dist. 33. q. 1. art. 1. in corpore. Ledesma 2. quarti, q. 67. art. 1. Bellarmin. lib. 1. de matrimonio, cap. 11. proposit. 2. Henric. lib. 12. de matrimonio, cap. 6. nu. 1. plurimos citat Sanchez lib. 7. disp. 80. nu. 8.*

3 Vnde sequitur nulla consuetudine posse pluralitatem uxorum constitui, cum prevaleat nequeat adversus ius naturale, & divinum positivum, ut tradunt Sotus in 4. dist. 33. q. 1. art. 2. col. 8. Covar. in 4. 2. p. cap. 6. §. 3. num. 1. Sanchez, ubi supra, nu. 10. Sequitur etiam non posse Pontificem in hac uxorum pluralitate dispensare, cap. Gaudemus, §. Quia vero, de divortijs. D. Thom. in 4. dist. 33. q. 1. art. 2. in corpore. Sotus in 4. dist. 33. q. 1. art. 2. conclus. 4. Covar. in 4. 2. p. cap. 7. §. 3. num. 1. Henric. lib. 12. cap. 6. nu. 3. Sanchez, ubi proxime, nu. 9. Sequitur ultimo posse Deum dispensare in hac uxorum pluralitate, quia nulla invenitur repugnantia; sic Patres legis veteris ex dispensatione divina plures uxores habuerunt, quæ dispensatio non erat concessa in externa aliqua scriptura, sed inspiratione interna, facta Patriarchis, de qua vide Bellarmin. de matrimo. lib. 1. cap. 11. post alios Sanchez lib. 7. disp. 80. num. 11. & 12. Lege de tota hac questione Franciscum de Mendoza tom. 1. in lib. 1. Reg. cap. 1. nu. 2. annot. 5. sect. 2. per totam.

4 Ibi, Loco uxoris concubinam.

Vnde videtur textus concubinas permittere; sed improprie hic appellantur, quæ non sunt tractæ solemnitatibus habitis, ut sentit Glossa in presenti, explicat Perez lib. 8. Ordinamenti, tit. 7. l. 4. fol. 202. ad fin. Nam cum vir, & uxor sunt imparis status, existente maiortate ex parte viri lex non dicit ipsam uxorem, sed concubinam vocat, nisi dotalia instrumenta interveniant. Paleotus de nohis, & spurij, cap. 5. nu. 3. & cap. 12. nu. 13. latius Abulens. cap. 19. Iudicium, q. 4. §. Considerandum, ante finem, qui uterque nostris textus meminere. Adde posita ad cap. 15. qui, num. 2. supra eodem. Albertinum de agnoscendis, q. 23. nu. 48. Menoch. de arbitrar. casu 418. nu. 14. Gutierrez, Canon. lib. 2. cap. 7. nu. 30.

CAP. Auditi. VI.

S Y M M A R I U M.

Non licet concubinas habere.

2. Cathecumeni qui dicantur?

3. Dicitio, Si, quid importet?

IN textu. Quem ex dictis Augustini adducit Palea ad probandum nulli esse licitum concubinas habere, quod paucis mutatis tradiderant antea Burchard. lib. 9. cap. 15. Pannormia lib. 6. cap. 43. concubinitas a lege nomen sumpsit, Paleotus de nohis, & spurij, cap. 9. nu. 8. An lege civili fuerit unquam interdictus, vide eundem cap. 12. nu. 10. & cap. 11. nu. 1. late Menoch. de arbitrar. casu 418. d. nu. 13. eleganter Anastasius Germon. lib. 1. animadversionum, cap. 11. in princip. negative resolventes.

Ibi, Catechumeni.

Catechumeni sunt noviter credentes, non tamen baptizati, ut docet Nicolaus Plovius de sacrificio Missæ, cap. 1. nu. 1. Vtrum autem possit christianus appellari, & sit subiectus Papæ, & moriens in Purgatorium ire possit? Vide Navarr. in Commentario de Iubileo, notab. 31. nu. 48. vers. An autem, & vers. Sed contra. Suar. de fide, disp. 9. sect. 1. nu. 18. ubi disp. 16. sect. 4. nu. 9. resolvit catechumenum posse esse hæreticum, & disp. 19. sect. 5. num. 9. addit non posse puniri ab Ecclesia, propter hæresim, ut nec ille, qui invalide baptismum suscepit, ut expressè docet dicta disp. 19. sect. 5. nu. 8. Quapropter in propositis questionibus breviter hanc adhibe resolutionem. Catechumenus non est pars, vel membrum Ecclesiæ. Ita Azor. institut. moral. part. 2. lib. 5. cap. 20. §. Dicendum, & idem sentiunt D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 9. ad 3. Canus lib. 4. de locis, cap. 2. vers. At Papa. Turrescremata in summa, lib. 1. cap. 8. ad 8. argum. asserentes Catechumenum non esse partem Ecclesiæ, quatenus est baptizatorum congregatio. Et similiter in hoc sensu non potest dici christianus, pro ut christianus includit caracterem baptismalem; neque etiam subiectus Papæ, quia adhuc est extra baptismum, qui est janua Ecclesiæ. Si verò Catechumenus in tali statu moriatur, & in gratia decedat, salutem procul dubio consequetur, ut ex D. Ambrosio supponit Suar. de fide, disp. 9. sect. 1. nu. 18. ubi tanquam probabilius tenet eundem catechumenum esse inter membra Ecclesiæ numerandum. Nos tamen sententiam superiori modo explicatam, præter citatos, defendit Sanchez in decalogum, lib. 4. cap. 37. nu. 36. & 37. ubi affirmat, prælatos ecclesiasticos ideo non posse dispensare in votis catechumenorum, quia hi non subduntur spirituali Ecclesiæ jurisdictioni. Videatur Agitius de Sacram. q. 68. art. 3. dub. unico, num. 41. de A. in corpore.

Ibi, Si vos. Quæ dicitio, si, importat idem quod, quando, ideo testator instituens ventrem uxoris si esset pregnantis, & pariet

pariet unum, vel plures filios, censetur instituisse omnes filios natos in una, & pluribus vicibus post testamentum, ac si dixisset; instituo ventrem uxoris, quando erit pragnans, docet Bald. cons. 233. proponitur quod dictus, num. 1. vers. Et dictio si, lib. 5.

CAP. Fraternitatis. VII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Mulier corrupta an possit inter moniales cooptari?*
- 2 *Suspensionis pœna semper est evitanda.*
- 3 *Ætas senilis incontinentiæ suspicionem aufert.*
- 4 *Ecclesiastici iudices, an possint judicare de laicis concubinarijs?*
- 5 *In pœnis non datur optio reo, sed iudici.*

IN textu. Quem refert Tiraq. l. 1. connubial. Glossa 1. p. 1. num. 45. ad finem, & per illum docet, quod licet mulier corrupta inter sanctimoniales cooptari non possit, cap. Iuvenelas, 20. quest. 1. tamen vir corruptus, & sacris, & religioni mancipari potest; & etiam in Episcopum consecrari, quia multo est turpior impudicitia in muliere, quam in viro. Adde Cevall. in practico. q. 556. late Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 4. nu. 21. Recurre ad cap. Acutius, 2. nu. 3. distinct. 26.

Ibi, Defectus nostrorum temporum. Citat Abb. in cap. Atsi clerici, num. 34. vers. Et attende, de judicijs, ad hoc, quod suspensionis pœna semper est evitanda, sequitur Decianus cons. 72. num. 5. in fin. vol. 3. unde dicit Glossa ult. in cap. 1. distinct. 81. quod nunquam quis deponitur, nisi pro casu in iure expresso, prosequitur idem Decian. nu. 6.

Ibi, Ætas istius. Igitur ætas senilis futuræ incontinentiæ suspicionem aufert, ut ex nostro textu deducit Tiraq. l. 6. connubial. Glossa 1. part. 6. nu. 9. qui multa adducit. Alciatus de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 1. nu. 8. Menoch. de arbitrar. casu 89. nu. 55. Nam semper pro senioribus præsumitur. Tiraquel. de primogen. in præfatione, num. 150. & sequentibus.

Ibi, Monasterio tradatur. Ergo non potest negari, quin de laicis concubinarijs ecclesiastici iudicent. Accedit quod in cap. de officio Ordinarij, facultas sit prælatis ad

inquirendum, & ulciscendum omnia crimina; cum ergo concubinatus laicorum crimen sit legibus divinis, & ecclesiasticis damnatum; cap. Nemo, §. In eodem, 32. q. 4. poterunt laici de hoc crimine ab Ecclesia iudicari, ut expressum est in Trid. sess. 24. de reformatione matrimonij, cap. 8. prosequitur Farinac. de delictis carnis, q. 138. num. 77. qui nollet textus meminit, sed prius debent admoneri, juxta idem Concilium. Si tamen laici conveniantur, & accusentur de concubinato ante admonitionem, in iudicio Ordinario, ut convincantur de culpa ad effectum, ut admoneantur, non poterunt forum ecclesiasticum declinare, & sic praxis observat, quoniam ecclesiastici iudices, qui possunt laicos admonere, ut recedant a culpa, possunt etiam omnia facere, quæ ad illud recte peragendum opportuna videbunt, ex l. 2. ff. de jurisdictione, cap. Præterea, de officio delegati.

In Glossa, verbo, Professura, ibi, Dat optionem.

Ergo in pœnis alternative appositis non datur optio reo, nec debitori, sed iudici, similis Glossa in cap. à crapula, verbo, vel beneficio, de vita, & honestate clericorum, Glossa finalis, in cap. Sicut, de Iudais, & utrobique DD. latissime Felin. in cap. Inter ceteras, à nu. 5. de rescriptis, & ibi Decian. nu. 9. & seqq. Antonius Gomes tom. 3. cap. 1. nu. 39. Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 94. alios refert. Cened. collectan. 59. ad Decretales, nu. 4. Ratio principalis est, quia pœna est cõmensuranda delicto. cap. Non asseramus, 24. q. 1. & hanc cõmensurationem nunquam facit reus, quia semper eligeret minorem, & ideo frustra lex loqueretur alternative, imò potius ad iudicem pertinet de pœna deliberare secundum merita causæ, & qualitatem negotij. l. Padius, vers. Et omnino; ut in cæteris, ff. de incendio ruina. l. Respicendum, in principio, ff. de pœnis.

CAP. Si quis, de laicis. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Qui præter uxorem, aliam cognoverit, non debet clericus fieri.*
- 2 *Dictio, in, quid denotet?*
- 3 *Covarr. nostri textus meminit.*

IN textu. Desumptus ex Concil. Aurelianensi, vel potius Gerundensi, cap. 8. quo statuitur, non debere admitti ad Clerum, qui præter uxorem aliam cognoverit mulierem, quod debet intelligi de illis homini-

hominibus, quorum peccata sunt notoria, si autem non essent manifesta, tunc posset Episcopus illos ordinare, argumēto *textus in cap. Ex tempore de temporibus ordinat.* & vide posita ad cap. *Habuisse num. 1. supra, distinct. 33.* Et ad cap. 1. nu. 6. eadem *dist.*

2 **Ibi, In.** Hęc dictio iuncta ablativo casui, denotat intrinsecitatē. *Barth. in l. Gallus, §. Ille casus, ff. de liberis, & posthumis, si adijcitur personæ in accusativo, importat idem, quod contra, pro ut si statutum dicat actionem dari in heredem. Barth. ubi proxime nu. 3. & de multiplici significato huius dictionis, in, vide plenius Roman. cons. 379. Questio est, in principio, & nu. 6. Prepositum in cap. Si Papa, nu. 7. dist. 40. Oldrad. cons. 49. num. 9. Adem Barth. in l. Sed, & questionis, ff. de iniurijs, & in l. Licitatio §. Quod illicite, nu. 5. ff. de publicanis. Decian. tractat. criminali. lib. 6. cap. 19. nu. 9. Alexand. in l. cetera, §. Hoc senatus nu. 6. ff. de legatis, 1.*

3 **In §. Quod ego in fine, ibi, Pertingere valeat.** De bigamia hic contenta agit late Covar. in *Clement. Si furiosus, de homicidio, p. 1. §. 2. nu. 2. vers. Tertio, qui nostri textus meminit.*

C A P. Curandum. IX.

S Y M M A R I V M.

- 1 Hilarius Pontifex quis fuerit?
- 2 Synodus Romana quo tempore celebrata?
- 3 Qui virginem non duxerit uxorem, non debet ad ordines promoveri.

1 **I**N superscriptione, ibi, Hilari^o. Fuit Hilarius natione Sardus, patre Crispino, creatur Pontifex anno Domini 461. Sedit annos sex, menses decem, moritur 4. Idus septembris, constituit ne Pontifices successorem sibi eligerent, quæ institutio ad omnes Ecclesiasticos gradus pertinet, fecit decretalem, & per universum orbem sparsit Epistolam de fide catholica, confirmans tres synodos, Nicenam, Ephesinam, & Chalcedonensem, quibus Eutichem, Nestorium, & Dioscorum cum sectatoribus damnavit; sunt qui scribant Merlinum Angelum vatem insignem his temporibus fuisse, de quo plura, fortasse quam fas est circumferuntur. Vide *Platinam, & Panvium in ipso Hilario, latè Baron. tom. 6. annal. anno Christi. 461. & sequentibus.*

2 **In eadem superscriptione, ibi, In synodo Romana.** Celebrata decimo octavo Ka-

lend. Decembris, anno Christi 465. conveni-
rant enim eo tempore Romæ quadraginta, &
octo Episcopi ad natalem diem ipsius Hilarij
Pontificis, ex more solemniter celebrandum;
huius igitur occasione Episcoporum conven-
tus, Hilarius Papa Romæ synodū habuit. Vide
*Baronium anno Christi. 465. §. Hoc eodem anno, qui
latè omnia refert.*

In textu, Collige ex illo, quod non de-
bet ad sacros ordines acce-
dere, qui virginem non duxit uxorem, de quo
vide quæ scripsimus ad cap. *nemo nu. 4. & 5. supra,
dist. 32.* Adde *Suarium de censuris disputat. 48. sect.
1. num. 4.*

C A P. Præcipimus. X.

S Y M M A R I V M.

- 1 Doctores, qui nostri textus meminere?
- 2 Ex defectu litteraturæ irregularitas incurritur, & an tales priventur suis beneficijs?
- 3 Qui in iure Canonico dicantur illite-
rati.
- 4 Corpore vitiati an sint irregulares?

IN textu. Cuius meminerunt. *Gregorius Lopez part. 4. tit. 1. l. 4. Glosa. 4. Lancelotus Conradus in templo omnium iudicū. lib. 2. cap. 1. §. 4. vers. Bigamia nu. 1. Suarius de censuris disp. 49. sect. 1. num. 4. Campanile diversorum iuris Canon. Rubr. 11. cap. 17. num. 1. Bernard. Diaz in practis. cap. 16. num. 2.*

Ibi, Ignorantem litteras. Igitur ex defectu litteraturæ irregularitas incurritur, de quo latè agunt *Bernard. Diaz in pract. cap. 21. Suar. de censuris disp. 51. sect. 1. num. 8. Vivald in Candelab. tractatu de irregularitate nu. 90. Maiolus de irregularitate. lib. 1. cap. 22. Sayrus de censuris lib. 9. cap. 13. n. 4. Lancelotus Conradus vbi supra, vers. illitteratura.* Vnde clericus ignarus, qui de facto sacris ordinibus insignitus, non potest administrare in ordinibus susceptis, docet. *Suarium d. sect. 1. nu. 9.* Et arbitrio iudicis venit puniendus, imò privari potest suo beneficio, quia collatio beneficii facta tali non tenuit, vt notat. *Francus per textū, ibi in cap. vlt. de temporibus ordinandorum, nu. 2.* alios referens, sequitur. *Bernard. Diaz d. cap. 21. nu. 3. & 4. vbi Salzedo in additionibus littera G.* Adde *Concil. Trid. sess. 21. cap. 6. vbi Sancitur, illiteratos, & imperitos clericos, Rectores Ecclesiarū privandos non esse, si aliàs honestæ, & probæ vitæ fuerint, sed ab Episcopis illis coadiutores deputandos*

putandos esse, quam decisionem procedere tantum in iam promotis tempore Concilij tenet *Salzedus*, ubi proximè. Adde posita ad *cap. Illiteratos*, nu. 1. infra, *dist. 36.*

3 Sed dubitatur, quid in iure Canonico sit illiteratus, ut dicatur esse irregularis; in quo dubio dicit *Navarr. in Manual. cap. 27. nu. 205.* & in *cap. Si quando, de rescriptis, except. 13. nu. 1.* alios referens, quod ille dicitur illiteratus, qui nescit legere, scribere, & construere. Hodie vero, quæ peritia sufficiat ad ordines suscipiendos declaratur in *Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 4. §. 11. 13. & 14.* de qua agunt *Suar. d. nu. 8. Sayrus d. cap. 13. nu. 6.* Quis autem possit dispensare in hac irregularitate, docet *Suar. nu. 10. Sayrus num. 9.* De scientia vero, quæ requiritur in Episcopo, vide posita ad *cap. Omnes*, infra, *dist. 38.*

4 Ibi, Corporis vitiatum. Vnde habentes truncum, aut vitiatum corpus, non debent ecclesiasticos ordines suscipere, *cap. 2.* ubi *Glossa*, verbo, *deformitatem, de clerico agrotante*, cuius irregularitatis figura præcessit in veteri testamento, ut constat *Levit. cap. 21.* ubi multa corporis vitia numerantur, quibus ministri veteris testamenti carere debebant; nam corporalis macula, animi etiam fæditatem, morumq; deformitatem indicat, ut luculenter tradit *Tiraq. l. 2. connub. Glossa 1. à nu. 54. Bernard. Dias in practic. cap. 17. nu. 4.* transcripsit *Campanile diversorum iuris Canonici, rubr. II. cap. 17. nu. 2.* Sic apud Ethnicos, qui corporis labem patiebantur, à suis sacerdotijs longe repellebantur, tradit latè *Bernard. Dias d. cap. 17. nu. 3.* quæ tamen deformitas irregularitatem producat, videbis *Bernard. Dias d. cap. 18. à n. 7. Suar. de censur. disp. 51. sect. 2. nu. 9. & seqq. Campanile d. cap. 17. n. 34. & seqq. Sayrum d. lib. 6. de censur. cap. 8. per totum.* Atq; ex illis particularia, & determinata corporis vitia veniunt declaranda.

C A P. Si cuius. XI.

S V M M A R I V M.

- 1 Sacerdos non debet fieri, cuius uxor adulterium comisit, & an hoc procedat si maritus adulterium ignoraverit? & nu. 2. & 3.
- 4 Maritus accusans uxorem de adulterio, an sit irregularis, si ob mandatum iudicis, pendente accusatione uxori solvat debitum?

1 I N textu. Colligè ex illo non debere illū sacerdotem fieri, cuius uxorem constat adulterium comisisse; tradunt *Sayr. de censur. lib. 6. cap. 4. nu. 18. Greg. Lopez p. 1. tit. 5. l. 35. Glossa 6. Navarr. in cap. Inter verba, conclus. 1. nu. 22. Suar. de censur. disp. 48. sect. 3. nu. 14.*

2 Dubitatur tamen, an sit bigamus, & irregularis, qui ignorans uxoris adulteriū, eam post adulterium cognoscit? Partem affirmativam tenet *Glossa in præsentia*, post princip. vers. *Die ergo, Navarr. in Manual. cap. 28. nu. 195.* vers. *Secundo dico, Covar. in Clem. Si furiosus, 1. p. §. 2. nu. 3.* & esse omnium Canonistarū dicit *Sayrus*, ubi proximè, *nu. 19.* vers. *Secunda opinio*, qui eam sequitur *Toled. lib. 1. summa, cap. 226. nu. 6. Henric. lib. 12. de matrim. cap. 6. nu. 10. Gutierr. Canonic. lib. 1. cap. 25. nu. 5.* infinitos referens *Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 48. nu. 15.* vers. *Et ideo, Suar. de censur. disp. 48. sect. 3. nu. 15.* Ratio est, quia hæc bigamia oritur ex defectu significationis Sacramenti, qui æque invenitur, sive scientia, sive ignorantia adsit.

3 Mihi tamen contraria opinio, non videtur improbabilis, quando ignorans adulteriū uxoris, eam postea cognoscit; nimis enim durum est, ut quis absq; culpa sic puniatur, nam ut aliquis incurrat irregularitatem, necesse videtur ut actiones illæ ob quas irregularitatem contrahit, sint voluntariæ, & ex iudicio rationis, quod aufert ignorantia, quam opinionem tenet *Rebus. de pacificis possessoribus, nu. 194. Emman. Sâ in summ. verbo, Irregularitas*, ubi de bigamia, *nu. 3. Greg. Tholosan. in syntagm. iuris, 2. p. lib. 16. cap. 10. nu. 8. Petrus Ledesm. de matr. q. 66. art. 3. col. penult.* & ante illos doctissimus *Innocent. in cap. Inquisitioni nu. 1.* post princip. *de sentent. excommunicat.* infinuat *Glossa in cap. 2. verbo, in bigamis, de bigamis.*

4 I N Glossa, verbo, Admitti, post principium, in vers. Sed pone.

Cōtrovertit *Glossa*: an maritus accusans uxorem de adulterio, si pendente accusatione solvat debitum uxori corrupte, ad mandatum iudicis, sit irregularis? Et glossator dubius est, & utramq; partem æquè probabilem existimat. Quidam negant, quia iniuste puniretur ob actum ad quem tenetur, *Palatius in 4. dist. 27. disp. 4. col. 4. Innocent. in d. cap. Inquisition. nu. 1. de sentent. excommunicat.* & ibi *Ioann. Andr. nu. 3. Butrius num. 12. Ancharr. nu. 3.* Contraria tamen opinio cōmunis apparet, quia datur significationis defectus, ut post *D. Thom.* docet *Sotus in 4. dist. 27. q. 3. art. 1. conclus. 5. Castro de lege pœnali, lib. 1. cap. 4. ante fin. Henric. lib. 12. de matrim. cap. 6. num. 6. Navarr. in summ. cap. 16. nu. 27. Covar. in Clem. Si furiosus. 1. p. §. 2. nu. 2.* vers. *Quarto. Sayrus de censur. cap. 4. nu. 20.* refert plures *Sanch. d. lib. 7. disp. 85. nu. 17. Suar. de censur. disp. 48. sect. 3. n. 17.*

CAP. Si laici. XII.

SYMMARIUM.

1. Gratianus ad quid inducat nostrum textum?

2. Clericus coniugatus, si eius uxor fuerit adultera, an perdat privilegium clericale?

IN textu. Pergit Gratianus inducens hoc caput Martini Pontificis, ad probandum non debere ad sacerdotium promoveri, quorum mulieres adulterium commiserunt; de quo vide posita ad cap. supra proximum, Adde Zabarellam in Clement. cum eo, nu. 4. post principium; eleganter Capella Tholosan. decis. 255. Porro de Martino Papa vide quæ scripsimus ad cap. ult. nu. 1. dist. 24. & ad cap. 1. nu. 1. dist. 27.

2. Ibi, Post ordinationem clerici.

Igitur clericus coniugatus cum unica, & virgine, si eius uxor palam adultera fuerit, si is postea factus cum ipsa cohabitaret, dicitur esse bigamus; non poterit tamen Curia temporalis propter aliquod malificium illud iudicare, quia licet sit bigamus, quoad legem promotionis, non autem quoad privilegium concessum clericis coniugatis, per cap. Vnic. de clericis coniugatis, lib. 6. probat utrumque Capella Tholosan. decis. 64.

CAP. Si quis viduam. XIII.

SYMMARIUM.

1. Qui ante baptismum cum vidua contraxit, non debet ad clericatum admitti. & nu. 2.

IN textu. Collige ex textu illum, qui ante baptismum viduam duxit uxorem non debere ad clerum admitti, sed obstat quod per baptismum quis efficitur novus homo, & ideo omnis macula, & indecentia tollitur. Iuvat, omnem irregularitatem esse de iure positivo, omne autem positivum ius dirigitur tantum ad baptizatos, unde non est extendendum ad defectus ante baptismum commissos, ut notatur in cap. 1. supra, dist. 26. Sed tamen conclusio nostri textus verissima est, ut scripsimus ad cap. Acutius, nu. 2. & ad cap. Deinde, nu. 2. supra, dist. 26.

2. Nec obstat difficultas, nam defectus corporales ante baptismum in homine dupliciter

considerantur, alij enim sunt defectus intrinseci, alij ab extrinseco provenire dicuntur. Prioris membri exemplum sit, claudicatio, cæcitas, & reliqua vitia corpori coherentia; posterioris vero sit illegimitas, homicidium, & alij similes. Inter hos defectus reperitur maxima differentia, quia priores per baptismum non auferuntur, posteriores vero si ex proprio peccato proveniunt, veluti homicidium, per baptismum auferri non est dubium; si vero sine culpa propria oriuntur, veluti illegimitas, bigamia, per baptismum auferri non dicuntur, eo quod baptismus non respicit actus illos, ex quibus prædicti defectus ortum habuerunt. Unde merito procedit decisio Innocentij Pontificis in præfenti, statuens irregularitatis labe illos respici, qui ante baptismum cum vidua matrimonium inierunt. Ita in effectu Abb. in cap. Gaudemus, de divortijs, nu. 16. Sylvest. verbo, irregularitas, nu. ult. refert alios Covar. in Clement. Si furiosus. 1. p. §. 2. nu. 5. Henric. lib. 14. de impedimento irregularitatis, cap. 9. nu. 3.

CAP. Cognoscamus. XIV.

SYMMARIUM.

1. Quibus contrahunt non debent clerici fieri.
2. Dicitio, etiam, quid significet?
3. Nihil addit de novo, qui interpretatur actum præcedentem.

IN textu. Docet Ambrosius illos, qui secunda coniugia sortiuntur, non debere clericos fieri, de quo vide posita ad cap. 1. nu. 1. & seqq. supra, dist. 33. Adde suar. disp. 49. sect. 6. nu. 4. ad fin. qui nostri textus meminit.

Ibi, Etiam. Quæ dicitio includit, & importat implicationem, & ponit casum magis dubitabilem. l. Conventicula, C. de Episcopis, & Clericis, l. Etiam, C. si tu. vel curat. Clement. ult. §. fin. in principio, & ibi. Zabarell. nu. 2. de supplenda negligentia. Clement. Nolentes, vers. Et tam ipsorum, de hæreticis. Decius in l. Quamquam, nu. 16. C. de testam. militum, & in l. Qui se patris, nu. 12. C. unde liberi, plures refert Cened. singul. 51. nu. 1. Ratio est, quia ista dicitio est implicitiva ad maiora, etiam in materia stricta, & exorbitante. Sylvan. conf. 64. nu. 10. Menoch. de recup. possess. remedio 9. nu. 256. ubi plures in id citat Cened. ubi proximè, nu. 2. Tusch. nom. 2. conclus. 275. nu. 7. qui ponit exemplum in cap. Statutum, de elect. lib. 6. Aliquando enim importat idem, quod maximè. Tusch. nu. 11. quem latè videbis.

In Glossa, verbo, Addidisse.

Arguit Glossa contrariū, quod Patres Concil. Niceni nihil addiderunt ad dictum Apostoli, quia secundum Augustinum in cap. 1. distin. 81. Apostolus intellexit de quolibet ordine, cuius contrarium dicitur in presenti. Glossa solvit, quod Ambrosius hic prosequitur superficiem litteræ Apostoli, quæ specialiter loquitur de presbytero, & diacono; Augustin. verò in dict. cap. 1. prosequitur intellectum, & interpretationem Apostoli; & sic Ambrosius, & August. non contradicunt sibi; sequuntur *Preposit. n. 13. Turrecrem. nu. 1.* notantes ex textu, quod nihil addit de novo, qui interpretatur actum precedentem.

C A P. Si quis viduam. XV.

S V M M A R I V M.

- 1 Propter vilem conditionem mulieris, cum qua matrimonium contrahitur irregularitas incurritur.
- 2 Ob unicum matrimonium cum vidua contrahitur irregularitas.

IN textu. Qui est desumptus ex Canon. 17. aut 18. Apostolorum, in quo statuitur, contrahi aliquando irregularitatem ex conditione mulieris, cū qua matrimonium celebratur, etiam si illa mulier sit virgo, propter vilem conditionem personæ, cui similis efficitur, qui cum illa contrahit, & ideo censetur indignus ordinibus, qui contrahit cum ancilla, mima, vel scenica, saltatrice, ioculatrice, abrepta, vel meretrice, ut sentit Glossa in presenti, ad fin. & post Sylvest. & Navarr. explicat eleganter *Suar. de censur. disp. 48. sect. 3. in fine, & Sayrus de censur. lib. 7. cap. 10. num. 8.* post princip. qui nostri textus meminerūt.

Ibi, Viduam acceperit. Igitur ob unicum matrimonium cum vidua, incurritur irregularitas. Ratio est, quia licet talis non contraxerit duo matrimonia, tamen ex parte femine duo fuerunt, atq; Ecclesia talem, ut bigamum reputat, deest enim unitatis, & coniunctionis significatio, quæ requiritur in suscipiente ordinis; explicat *Sayrus de censur. lib. 6. cap. 4. n. 10.* qui textum refert. *Covar. de homicidio, p. 1. §. 2. nu. 2. vers. Secundo.* Oportet tamen ad irregularitatem inducendam, ut ipsa vidua sit cognita à primo marito, ut tradit idem *Sayr. Medices in summ. 2. p. tit. 9. q. 28. Suar. d. nu. 1.* & probatur in cap. ult. hanc eadem dist. Unde si quis dicat uxorem corruptam, moriatur tamen illa ante

carnis copulam, si postea ducat virginem, & eam cognoscat, non manet bigamus, aut irregularis, *Sayrus d. cap. 4. nu. 16.*

C A P. Vidua. XVI.

S V M M A R I V M.

- 1 Vidua appellatur cuius maritus mortuus est. & nu. 6.
- 2 Et mulier, quæ maritū non habuit, competuntq; ei privilegia viduis concessa.
- 3 Vidua dicitur, quæ maritum habet inutilem, & habet privilegia viduarū.
- 4 Alciatus, & Rebuffus inter se contendunt.
- 5 Meretrix, quæ dicatur? & nu. 7.

IN textu, ibi, Cuius maritus.

Igitur ex sententia Hieronymi, vidua appellatur cuius maritus mortuus est; & secundum Glossam in presenti, & quosdam alios dicitur quasi, *idua, iduare*, enim Hetrusca lingua dividere est; inde *Idus*, divisio, ut docet *Macrobius lib. 1. Saturnaliorū, cap. 15.* & post *Cottā in memorabilib. tradit Rebuf. in l. Malum navis, 242. §. Viduam, vers. Ex pramissis, & vers. Primò limitatur, de rerum significatione. Covar. practicar. cap. 7. nu. 2. vers. Vidua igitur.* Quemadmodum ergo decimus quintus dies mensis vocatur, *Idus*, eo quod per illum mensis dividatur; ita mulier, quæ à marito mortuo dividitur, *vidua*, appellatur. *Varro lib. 4. de lingua latina.* Hinc etiam in iure Canonico illa Ecclesia dicitur viduata quæ sponso per obitum destituitur; ut constat ex cap. *Quia propter. de elect. Azor. inst. moral. p. 2. lib. 6. cap. 14. §. Secundo quaritur.*

Aliter tamen *Iurisconsultus Iabollenus*, ex sententia *Labeonis*, in d. §. *Viduam*, non solum appellat eam, quæ aliquando nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuit; & quemadmodum *vecors*, & *vesanus* dicitur, qui sine corde, aut sanitate est; similiter viduam esse dictam sine duitate; quæ propter eam quæ nunquam nupta fuit, vidua rectè appellabitur, competentq; cætera privilegia, quæ viduis concessa sunt, ut docet *Barl. in l. 1. nu. 4. C. quando Imperator inter pupillum*, refert plures *Covar. practie. question. cap. 7. nu. 2. Palat. in repetit. cap. 1. notab. 2. nu. 15.* tradit iudicatum *Vivius de eis. 521. nu. 1. Vincent. de Franc. decis. 100. nu. 1.* transcripsit *Ordinatio nostra Lustr. lib. 3. tit. 5. §. 5.* Vide quæ ibi congerit *Barbosa nu. 3.*

Immo etiam vidua appellatur, quæ maritū habet inutilem, veluti dānatum ad perpetuos carceres, Glossa est solēnis in l. ult. C. ad l. Flc

plura de plagiaris, verbo, orbitates quam singularem dicit Alex. conf. 104. Statutum loquens, col. 2. nu. 4. lib. 1. & per eam notat ibi eleganter Bald. nu. 1. quod privilegia, quæ dantur viduis, competunt etiam inutiliter nuptis, ubi *Additio littera A.* plura adducit, *Cotta in memorabilibus*, verbo, vidua. Tiraq. l. 6. *connubial.* nu. 12. *Azeved.* lib. 6. tit. 3. in l. 1. num. 7. *Bovadilla in Politica*, lib. 1. cap. 11. nu. 7. *resolvit Barb. l. 1. p. 1. nu. 47. ff. solut. matrimo.* *Ceyall. de cognit. per viam violent.* p. 2. q. 13. nu. 8. Sic aliàs dicitur Ecclesia viduata ipso suo, si habet Episcopum inutilem, *textus in cap. 2. vers. Sed neq., de translatione Episcopi.*

4 Sed hanc Labeonis sententiam non sibi placere fateatur *Alciat. in d. l. Malum.* nu. 25. dicens eam esse elegantiorē, & subtiliorem, quam veriorē, motus fundamento, quia vidua habet, vi, breve; at si *vidua*, dictio composita fuisset à *va*, & *duitate*, deberet longo accentu produci prima syllaba, cum ea longa sit in *vecors*, & *vesanus*, sequitur *Covar. d. cap. 7. nu. 2. vers. Nam prater.* Contra verò *Rebuffus*, *Alciatum*, irridet, quasi Iuris Consultorum dicta dependere ab eius approbatione, & ex grammaticorum triviali schola, resolvit multa vocabula simplicia breviari, quæ tamen in compositione producunt, V.g. *luceò*, primam habet productam, & tamen, *lucerna*, nomen inde deductum priorem correptam servat apud *Iuvenalem.*

Disposita pinguem nebulam vomuere lucerna.
Itidem prima in dictione, *arista*, brevis est, quanvis ab *areo*, deducatur. De quibus alijsq. exemplis citatum *Rebuffum*, latissime differentem videbis in d. §. *Viduam.* vers. *Alciatus*, & sequentibus.

5 Ibi, Meretrix. Meretrix illa dicitur, quæ multorum libidini parata est; ut habet textus in presenti. Item cuius turpitudine publicè venalis est. *Alex. conf. 99. nu. 10. lib. 6.* ubi hoc extendit, si ve in lupanari habitet, si ve non. *Abb. conf. 2. nu. 3. lib. 2.* & *conf. 81. nu. 3. eodem lib. Abulens. in Mattheum,* cap. 6. q. 37. §. *Pro quo sciendum.* latè *Tusch. tom 5. practicar. conclus. 211. num. 1. & seqq. Menoch. de arbitrar. casu 211. nu. 7. Azeved. lib. 8. nova recopilat. tit. 13. l. 2. nu. 214.* An rem habens cum nupta meretrice, adulterij pœnam incurrat? Vide quæ notantur per *Barbos. ad Ordinat. Lusit. lib. 5. tit. 25. nu. 7.*

6 In Glossa 1. Sentit Glossa, requiri copulam, ut mulier superstes dicatur vidua, quod probat *Abb. in cap. Ex tenore,* in fine, *de foro competent.* Contrarium docet *Alciatus in l. Malum navis,* 242. nu. 28. *de verborum significat.* cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat. Vide *Covar. practicar. cap. 7. nu. 3.*

7 In Glossa, verbo, Multorum. Docet Glossa illam meretricem esse, quæ ad-

miserit viginti tria millia hominum, quam refert, & videtur sequi *Tuschus conclus. 211. nu. 4. Bossius tractatu causarum criminalium, tit. de pluribus violentijs, nu. 67.* (ubi quod mulieres pauperes mercimonijs intendentes non præsumuntur honestæ vitæ) quæ opinio ridicula apparet. Unde nostra Glossa ad fin. appellat meretricem, quæ admittit sexaginta viros. Refert *Præpositus in cap. Inter opera, nu. 1. vers. Item, de sponsalibus.* *Azeved. d. num. 114.* At *Iurisconsultus in l. Palam quantum,* post principium, ff. *de ritu nuptiarum,* videtur appellare meretricem, quæ duos pretio admittit. Quare *Abb. pro concordia,* quem sequitur *Præpositus d. nu. 1. ait.* Quæ amore plures admittit non esse meretricem, nisi admittat usq. ad numerum prædictum nostræ Glossæ, quæ verò pretio duos admittit, meretrix est, quod intellige si palam se prostituerit. *Antonius Pichard. in §. Iuris præcepta, nu. 22. instit. de iustitia, & jure.* *Azeved. d. nu. 114. ad fin.*

CAP. Si Subdiaconus. XVII.

S V M M A R I U M.

- 1 Subdiaconus ducens uxorem non debet in subdiaconatu ministrare.
- 2 Dictio, ita, quid significet?
- 3 Dictio, ita ut, quid importet?

IN textu. Decidit textus subdiaconū, qui secundam duxit uxorem, non debere in Apostolatu, hoc est subdiaconatu, ministrare: quod dupliciter potest intelligi; vel de eo, qui contraxit secundò ante subdiaconatum; vel de eo, qui iam subdiaconus contraxit defacto, quia de iure nūquam poterat contrahere, nec in Orientali, nec in Occidentali Ecclesia, iuxta notata in *cap. Si quis eorum, nu. 2. & seqq. supra, dist. 32.* Dispensatur tamen cum illo, ut ministret in minoribus ordinibus. Nam de iure communi privilegio clericali debet spoliari, ut notat *Glossa, verbo, inter lectores,* quem sequuntur *Præpositus, & Turrecrem. in presenti.*

Ibi, Ita. Hæc dictio similitudinem de- notat, & significat idem, quod sicut. *Gosadinus conf. 8. nu. 19, Gratus conf. 9. nu. 86. & conf. 13. nu. 5. vol. 1. Glossa in Pragmaticam sanctionem, tit. de electionibus,* in princip. in verbo, *Ita.* Aliquando sumitur exemplativè, ut in *l. Si res ita, & in l. Si ita, ff. de contrahenda emptione.* Aliquando etiam restrictivè *l. Ita demum, C. de procuratoribus,* & aliquando affirmativè *cap. Ita Dominus, supra, 19. dist.* Quæ omnia tradit *Glossa ad d. Pragmaticam sanctionem,* post alios *Cened. singulari 38. nu. 1. & 2.*

Ibi,

Ibi, Ita ut. Idem significat, quod *Ita quod*, l. 2. §. *Ideoq;*, ff. *de his, qui sunt sui*, l. *penult.* §. *Quisquis*, ff. *delegat.* 2. *Mandofius in Glosa Facult.* §. *Volentes*, in verbo, *Ita ut*, fol. 182. *Dictio, ita ut*, denotat etiam modum. *Riminald.* in §. 1. nu. 499. *instit. de donat.* & vide textum in l. *Libertas*, cum l. *seq.* ibi. Et illam adiectionem *ita ut*, & ibi *Glosam*, ff. *de manumiss. testamento.* *Cened.* d. *singulari* 38. nu. 6. & seqq.

CAP. Lector. XVIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Textus noster an sit Martini Papæ?
- 2 Episcopus an possit dispensare cum bigamo? & nu. 3.
- 4 Pontifex an dispense contra Apostolum?

IN superscriptione, ibi, *Martini Papæ.* Non esse nostrum textum *Martini Pontificis*, sed *S. Martini Bracharensis Episcopi*, vulgò *Dumiensis*, qui diversos *Canones* collegit, contendit *Suar.* de *cenfur.* disp. 49. sect. 6. nu. 5. ubi ait desumptum fuisse ex *Concilio Toletano* 1. *Canon* 3. quod *Concilium provinciale* est, nec invenitur à *Papa* confirmatum, nec de illo mentio fit in *cap. de libellis*, dist. 20. ubi numerantur *Canones Conciliorum*, quibus in iudicijs utendum est; tradit idem *Suar.* d. nu. 6. Esse tamen textum ex *Martino Papa* docet *Sanches de matrimon.* lib. 7. disp. 86 nu. 11. in princip.

In textu, ibi, In lectoratu permaneat. Controvertunt *DD.* ex his verbis, an possit *Episcopus* dispensare in irregularitate ex causa *bigamiæ* proveniente? Partem negativam, quod non possit dispensare, nec etiam ad ordines minores, tenet *Joannes Andreas* nu. 1. vers. *In Glosa* 2. *Dominicus* nu. 5. vers. *in fine*, *Glosa in cap. Vnico*, de *bigamis*, lib. 6. *Flamin.* lib. 5. de *resignatione beneficiorum*, q. 3. nu. 196. *Toled.* lib. 1. *summa*, cap. 26. num. 8. refert alios *Sanches* lib. 7. disp. 86. nu. 9. quibus adde *Suar.* de *cenfuris*, disp. 49. sect. 6. nu. 4. quod probatur ex d. *cap. Vnico*, lib. 6. ubi *bigami* privantur omni privilegio clericali, nec committitur dispensatio *Episcopo*.

Contraria tamen opinio probabilior apparet, quoad ordines minores suscipiendos, susceptisque utendum. Nam licet textus dicat *In lectoratu permaneat*; modo subdit, *Subdiaconus fiat*, ubi conceditur *Episcopo* facultas dispensandi ad *subdiaconatum* recipiendum occurrente ne-

cessitate, qui ordo tum temporis non erat sacer, quam sententiam docet *D. Thom.* in 4. dist. 27. q. 3. art. 3. *Paludan.* q. 4. art. 5. *Grassij* in *alex. decisionibus*. 1. p. lib. 4. cap. 27. nu. 38. *Henriq.* lib. 12. cap. 6. nu. 11. *Sylvest.* verbo, *bigamia*. q. 7. *Armilla* nu. 9. *Tabien.* q. ult. *Burgasius* de *irregularitate*, p. 5. tit. de *bigamis*, nu. 8. *Sanches* d. disp. 86. nu. 11. & seqq. cum quo ampliabis, & limitabis. Adde de questione *Cevallos* de *communibus contra communes*, q. 559. de hoc in *cap. Non confidat*, 59. nu. 1. dist. 50.

In Glosa, ibi, Papa dispensat contra Apostolum. Unde poterit *Pontifex* dispensare

in *bigamia*, etiam ad ordines sacros, ut tradit *Jacobatus* de *Concilio*, lib. 7. art. 7. vers. *Octavo* facit. col. 4. pag. 499. *Marta* de *iurisdictione*, p. 2. cap. 37. nu. 14. *Covar.* in *Clement.* Si *suxiosus*, 1. p. §. 2. nu. 4. *Navarr.* in *Manual.* cap. 27. num. 197. alios refert *Sanches* lib. 7. disp. 86. nu. 6. *Suar.* de *cenfur.* disp. 49. sect. 6. nu. 1. Ratio est, quia impedimentum hoc non ex *divino iure*, aut *naturali* insurgit. Ergo potest dispensari, etiam si dicatur ab *Apostolis* institutum. Nam *Apostolicæ* constitutiones non transcendunt *ius humanum*, ut solvit *Suar.* d. nu. 1. *Sanches* d. nu. 6. Nec obest *cap. 2. de bigamis*, ubi dicitur non licere dispensare cum *bigamis*; nam verbum, *non licere*, importat *difficultatem*, non autem *impossibilitatem*. *Sanches*, ubi proxime, *Suar.* nu. 2.

CAP. Presbyteri. XIX.

S V M M A R I V M.

- 1 Presbyteri non debent interesse convivij, & saltationibus.
- 2 De dictione, deinceps.
- 3 Clericis an liceat interesse comedij?
- 4 Clerici an possint adesse agitationi taurorum?

IN textu. Collige ex illo non debere *presbyteros* interesse *convivij*, *choreis*, & *saltationibus*, ne propter motus obscænos oculi eorum contaminentur, idem tradit l. 57. part. 1. tit. 5. ubi *Gregor. Lopez* in *Glosa* 1. & l. 34. tit. 6. part. 1. ubi *Glosa* 7. *Navarr.* in *cap. Inter verba*, *conclus.* 2. nu. 6. post principium, latè *Tiraq.* de *nobilitate*, cap. 34. nu. 25. *Bernard.* *Dias* in *praxi*, cap. 72. & de multiplicibus *convivij*, vide *Vollaterran.* in *Philologia*, lib. 29. cap. de *celebritate conviviorum*, ac *ludorum*. Adde *Concil. Trid.* sess. 22. de *reformatione*, cap. 1. ad med. *Reginald.* lib. 30. tract. 3. nu. 18. & 19.

2 **Ibi, Vel deinceps.** Unde videtur clericos existentes in minoribus non posse licite matrimoniam contrahere, contra resoluta in cap. Si qui vero, nu. 2. & in cap. Lectores, nu. 2. & 3. supra dist. 32. Tu resolve verbum, deinceps, non referri in presenti ad ordines inferiores ab expressis, sed referri ad superiores, ut sit sensus, quod presbyteri, diaconi, & subdiaconi, vel deinceps, idest Archiepiscopi, & Episcopi non habent licentiam ducendi uxores, ut solvit *Præpositus in presenti, nu. 1. vers. Oppono.*

3 **Ibi, Turpium spectaculorum.** Igitur non licet clericis interesse comedijs, cum spectatores suo accessu, & presentia causam afferant scenicis turpia agendi, insuper, quia largiri pecunias histrionibus immane vitium est, ex *Augustino tractatu 100. in Ioannem, tradit. eleganter Comitulus respons. moral. lib. 5. q. 11. nu. 8. & seqq. Petrus de Gufman in lib. Bienes del honesto trabajo, discurso 6. §. 7. qui hunc textum citat. Vtrum autem comediarum auctores culpam latalem non effugiant? Vide eundem Comitulum d. q. 11. nu. 1. & seqq. qui late probat tales auctores mortiferi criminis esse reos. Quod tamen venit intelligendum de obscenis, & impudicis comedijs, ut probant auctoritates, quibus supradicti DD. nituntur, & vide posita ad cap. Maritum, nu. 8. supra, dist. 33.*

4 Sic similiter non debent clerici adesse agitationi taurorum, ut constituit Pontifex Gregorius 13. in proprio motu, cuius facit mentionem *Gutierr. in Canonicis questionibus, cap. 7. à principio. Humada part. 1. tit. 9. l. 10. Glosa 1. nu. 10. Parladorus lib. 2. rerum quotidianarum, cap. 7. nu. 2. Navarra de restitutione, tom. 1. lib. 2. cap. 3. nu. 300. & seqq. Bernard. Dias in practic. cap. 72. ubi Salzedo, plura tradit de agitatione taurorum, & ibi ponit decretum, revocans pœnas contra laicos agitantes tauros. Postea Pontifex Clemens 8. sustulit omnes pœnas excommunicationis, & interdicti secularibus clericis in sacris agnationi taurorum interessentibus, & omnia ad ius commune reduxit, ut constat ex brevi Romæ expedito anno Domini 1596. quem refert frater Emman. Roder. tom. 3. question. regularium, q. 68. art. 2. Quaranta in summa Bullarj, verbo, torneamenta, fol. 490. quos late videbis. Excipit tamen Clemens 8. clericos regulares, aliosq; religiosos respectu quorum vult prædictam prohibitionem, & censuram in suo robore permanere.*

CAP. Valentino. XX.

S Y M M A R I V M.

1 Contrahens matrimonium cum uxore

defuncti ante copulã, non est bigamus.
2 *Dictio, Cum, habet vim coniugandi.*

IN textu. Decidit Pelagius Pontifex, contrahentem matrimonium cum uxore defuncti, ante copulam, bigamum non effici, neq; irregularem esse, de quo vide posita ad cap. Si quis viduam, 15. nu. 2. supra, hac eadem dist. quod facit ad quæstionem. Si testator relinquit puellæ centum cum fuerit nupta, quod non debetur legatum, licet matrimonium celebretur per verba de presenti, nisi copula fuerit secuta, quod esse bene notandum dicit *Præpositus in presenti, num. 2. facit cap. 1. infra, 33. q. 1.*

Ibi, Cum. Quæ dictio coniungit per modum accessorij, & sic dispositio de aliquo patronatu, vel iure cum sepulchro, vel alio adiuncto operatur, ut illud adiunctum semper sit accessorium, ideo si principalis dispositio est nulla, nullum est accessorium in necessariam consequentiam; *Bart. in l. 3. in fine, C. si appellatione pendente, cõmunis ex Ruino cons. 114. nu. 4. & seqq. lib. 4. Unde si quis condemnatur in pœnam mortis naturalis cum confiscatione bonorum; si pendente appellatione moriatur condemnatus, evanescit confiscatio, post alios Tuschus practicarum conclusionum, tom. 2. conclus. 258. nu. 4. quem latissime vide. Adde quia si dictio, Cum, iungatur verbo futuri temporis importat conditionem, veluti si dicatur. Cum veniat navis: Contra vero si iungatur verbo præteriti temporis, quia tunc importat causam, vel demonstrationem, firmat utrumq; *Cuman. cons. 61. Petrus bares nu. 3. vers. Ad secundum. Tuschus d. tom. conclus. 257. nu. 10. & 11.**

DISTINCTIO. XXXV.

CAP. Episcopus. I.

- 1 *Presbyteri non debent esse lusores.*
- 2 *Pœna clerici lusoris de iure civili, & de iure canonico. & nu. 3.*
- 4 *Quid dicendum in Religiosis?*
- 5 *Clericus lusor, an debeat suspendi? & num. 6.*
- 7 *Hoc crimen an sit mixti fori? n. 8. & 9.*
- 10 *An possit quis repetere, quod in alea perdidit? & an acquisita in ludo debeant restitui?*
- 11 *Qualis clericus dicatur publicus aleator?*

IN textu. Collige non debere Episcopos, presbyteros, Diaconos, aut subdiaconos, esse lutores; textus similis in cap. penult. de vita, & honestate clericorum, qui loquitur in ludo alearum, & taxillorum cap. inter dilectos vers. nos igitur, de excessibus pralatorum, tradit late Bernardus Diaz in praxi capit. 70. verbo, aleatores, ubi Salzedo littera. A, Viuius opinionum comun. 469. num. 10. Latissimè Farinacius in praxi criminali tom. 3. q. 109. num. 92. qui alios refert. Molina de contractibus tract. 2. disp. 512. §. Quod vero, & adest decretum Concilij Tridentini sess. 22. de reformat. cap. 1. ad finem, & sess. 24. cap. 12. de reformat. ad finem. Nam multa crimina in ludis perpetrantur, quorum sexdecim refert Hostiens. in summa tit. de excessibus pralatorum, §. clericus, D. Antoninus in summa 2. p. tit. 1. cap. 23. §. 6. ubi dicit quotquot sunt puncta in taxillis, tot sunt scelera in ludo. Adde Zerolam, verbo ludus, ubi nostrum textum adducit, & Reginald. libr. 30. tract. 3. nu. 18. & 19. Lessium de iust. lib. 2. cap. 26. nu. 5. & 6.

Ibi, Desinat. Agit textus de pœna clerici lusoris; at de iure civili, clericus lusor, aut ludi inspector, tribus annis arcetur à ministerio, & in monasterio detruditur, reseruatur tamen iudicio Episcopi dictum tempus minuendi, si dum clericus in monasterio permanferit, se pœnitentem ostenderit, textus in authentica interdiciamus C. de Episcopis, & clericis, ubi Glossa 1. Caccialupus in tract. de Ludo n. 61. plures refert. Farinacius d. q. 109. n. 93. Sed cum hæc pœna sancita non sit iure canonico, non tenentur prælati madare illam executioni, ut bene advertit. Gregor. Lopez. part. 1. tit. 5. l. 57. Salzedo in additionibus ad Bernardum d. cap. 70. littera. C. in principio, Menoch. de arbitr. lib. 2. casu. 399. n. 3. Farinacius ubi proximè num. 94. Molina de contractibus tract. 2. disp. 512. §. Quod verò, post principium. Quas verò pœnas habeant clerici ludentes in Lusitania? Vide Rebelum de oblig. iust. lib. 12. q. vltima, nu. 2. & 3. ubi speciatim refert Eborenses constitutiones, quæ tit. 1. cap. 7. clericos ludentes à leis, tabulis, aut taxillis pro prima vice mulctant quingentis quadrantibus, pro secunda verò, & tertia grauioribus plectunt pœnis.

De iure autem Canonico innuit noster textus, Episcopum, presbyterum, vel Diaconum in ludo alearum perseuerantes, deponendos esse: subdiaconos autem, & inferiores clericos excommunicandos; de quo vide Zabarellam in clementina 2. nu. 10. §. Sed & tales, de vita & honestate clericorum, Bernardum Diaz in practica cap. 70. verbo, aleatores, num. 2. Sylu. verbo, ludus, num. 10. Vnde in cap. inter dilectos de excessibus pralator; clericus publicus aleator repellitur à quadam dignitate Ecclesiastica in Gallia obtinenda, tamquam persona eius indigna; neque illi pro

fuit dicere, consuetudinem esse in Gallia, ut clerici aleis ludant; quoniam ait Pontifex, esse id corruptellam, quæ non erat toleranda, sed punienda. Multo magis prohibitum est clericis ludere cum mulieribus præsertim iuuenibus, Farinacius. d. q. 109. nu. 101.

Quod urgentius procedit in religiosis, & regularibus, qui non possunt ludere etiam in ludo aliàs licito, & honesto: cū enim sint mortui quoad mundum, non debent se immisceri ludis, ex quibus ut plurimum proueniunt multiloquia, & alia inconuenientia; docent Troilus Maluestus de sortibus p. 2. nu. 18. vers. aut loquimur de religiosis, Salzedo in additionibus ad Bernard. Diaz. d. cap. 70. lit. A. ubi ponit limitationem, nisi Monachus, chartis lusorijs ludat ob honestam causam, & recreationem. Caietan. 2. 2. q. 168. art. 3. in fine, dummodo tamen non frangat legem ullam ad mortale peccatum obligantem, post multos Farinacius d. q. 109. nu. 98.

Ibi, damnetur. Hoc est beneficio priuetur, aut suspendatur ab officio, vnde clericus ut à beneficio obtinendo arceatur, satis est si publicus fuerit aleator, etiam si admonitus non sit, ut à ludo se contineat. Verum ut priuetur beneficio iam obtento, vel suspendatur, necesse est, ut prius admoneatur, quod si admonitus non destiterit, tunc priuandus erit beneficio, aut suspendendus; optimè Glossa in cap. penult. verbo, ad aleas, de vita, & honestate clericorum, & ibi, Hostiens. nu. 6. Abb. nu. 11. Butrius num. 13. similis Glossa in cap. inter dilectos, verbo, aleatorum, de excessibus pralator. ubi Hostiens. nu. 4. Abb. nu. 6. Marianus Socinus num. 12. plures sequitur. Farinacius tomo 3. d. quest. 109. num. 96. Molina de contractibus tract. 2. disp. 512. §. Quod verò ad finem.

Verius tamen apparet, non posse describi certam pœnam in hoc crimine, immò esse arbitrariam, ut notauit Bernardus Diaz. d. cap. 70. nu. 2. vers. Ego verò, qui optime declarat ex quibus iudex in imponendo hanc pœnam suum arbitrium regulare debeat; notat Salzedo ibi in additionibus littera. C. in principio, sentit. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu. 399. nu. 9. in fine, sequitur. Farinac. tomo 3. d. q. 109. nu. 97. Az. evedo lib. 8. noue recopilat. tit. 7. leg. 2. nu. 51. Quare Innocentius in cap. penult. de vita, & honest. clericorum, dicit se credere, quod ille canon, & similia, non loquuntur de præcepto, sed de consilio tantum, quem refert. Iohannes Andr. ibidem num. 1.

In fine textus, ibi, etiã laicus. Igitur crimen hoc est mixti fori, iuris scilicet canonici, & ciuili, ut annotarunt Angelus de Maleficijs, verbo, mentitori de falsi dati num. 12. Parisius de Puteo in tract. de ludo, n. 83. Auendan. de exequendis mandatis, p. 2. cap. 9. nu. final. post alios Menoch. de arbitr. lib. 2. casu. 399. nu. 5. Practica Contradi in

rubrica de Lusoribus num. 21. & sequentibus. Farinacius d. 109. q. 109. nu. 79. facit textus in l. final. §. Commodis igitur, C. de religiosis, & sumptibus funer. ibi, Episcopis locorum hoc providentibus, & in §. Sed istam in illis verbis, potestatem dando Episcopis hoc inquirendi.

8 Sed in forensibus actionibus hoc receptum non esse, nec unquam se vidisse Episcopum huius criminis ratione contra laicos procedere, tenet Salzedo in additionibus ad Bernardum littera, C. vers. hoc de clericis, refert. Farinacius d. q. 109. num. 79. in fine, & nostrum textum iam disuetudine esse abrogatum dicit Caietan 2.2. q. 168. art. 3. in fine. Azevedo lib. 4. noua recopilat. tit. 1. l. 4. nu. 2. & lib. 8. tit. 7. l. 2. nu. 53. Quod tamen ipse limitat, nisi forte Ecclesiasticus procederet contra ludentes in Ecclesia, vel extra, dum sacra officia in die festo celebrantur; quia tunc ratione mali exempli poterit iudex Ecclesiasticus contra laicos procedere; ex peccato enim efficitur laicus de foro Ecclesiastico. Gratianus disceptat. forens. cap. 154. num. 25.

9 Poterit tamen sine contouersia Episcopus prohibere domos tabulariorum, ut tradit Azevedo lib. 8. tit. 7. l. 5. numer. 11. & l. 4. n. 2. tit. 1. lib. 4. Menoch. de Arbitr. casu 399. num. 5. Gratian. dicept. forens. cap. 154. num. 25. expressit Ordinatio nostra Lusitana lib. 2. tit. 9. in principio, ibi, Contra os que daõ publicas tabolagõs de jogo: poterit etiam Episcopus prohibere ne mulieres accedant ad dictos ludos, in quibus multa peccata committuntur. Azevedo d. l. 5. nu. 12. At de retinente ludum domi, quando, & quas pœnas incurrat, latè Farinacius d. q. 109. à num. 137. & sequentibus, Menoch. de arbitrarijs dicto casu 399. nu. 16. Porro de ludo, & illius pœna vide latissime Farinacium d. q. 109. num. 1. usque ad 88. Molin. de contractibus disp. 511. & 512. & quos docte, & erudite colligit Barbosa ad ordinat. Lusit. lib. 5. tit. 82. à principio. Atque de ludo licito, & permisso vide eundem Farinacium d. q. 109. n. 106. & sequentibus.

01 In Glossa 1. ibi, potest repeti. Convertit Glossa, an possit quis repetere, quod in alea perdidit; de quo vide latè Gutier. de iuramento confirmat. p. 1. q. cap. 53. num. 1. 3. & sequentibus, Farinacium d. q. 109. numer. 17. Molin. de contractibus tract. 3. disp. 514. Zerolam verbo ludus Reginaldum lib. 10. nu. 385, 386. & sequentibus. Bertachinum verbo ludus num. 18. & 19. Rebellum, de obligat. iust. lib. 12. q. 2. num. 5. cum quo resolve, quanuis lucrans assequatur dominium perditæ pecuniæ, ille tamen qui perdidit habet actionem in foro iudiciali, ut illam repetat ab eo, qui lucratus est. Vtrum verò acquisita ludo prohibito obnoxia sint restitutioni? vide undem Molina disp. 513. Gutier. d. cap. 53. num. 2. Couarr. in regula peccatum p. 2. §. 4. num. 1. & 3. Cum quibus resolve, quotiescunque ludus de

se est iustus, & solum est, illicitus quia per legem prohibetur, posse lucrum retineri tuta conscientia, neque ulli restitutioni esse obnoxium. Latè probat. Reginald. citatus nu. 376. Soto lib. 4. de iust. & iure q. 5. art. 2. Lessius de iust. lib. 2. cap. 26. dubit. 3. nu. 17. ubi citat Ioannem Medin. Castro, & alios ex Theologis, & Canonistis. Doctissime nostram firmat conclusionem Rebellus lib. 12. de obligat. iust. q. 2. num. 2. & sequentibus, ubi pro se validissimas rationes, auctoritatemque adducit.

In Glossa verbo; Deserviens.

Vt verò clericus dicatur publicus aleator, & pœnas aleatorum incurrat, non satis est, si bis, aut ter ludat, sed requiritur, ut sæpe id efficiat, ut fatetur Glossa, quam sequuntur Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 399. num. 19. post alios, Farinacius d. q. 109. num. 102. Molin. de contractibus tract. 2. disp. 512. §. Quod verò in fine.

C A P. Ab exordio. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Esus carniū, & vini potus, non fuit ante diluuium.
- 2 Qui vult reducere ius ad pristinam naturam, habet assistentiam iuris,
- 3 A. est prima littera Alphabetica, & quid significet? & num. 4.
- 5 Circumcisio fuit figura Baptismi.
- 6 O Est ultima littera Græcorum.

IN textu. Collige ex illo, esum carniū, & vini potum ignotum prorsus fuisse ante diluuium universale, ut docet Hieronimus in presenti, quem refert D. Thomas 2.2. q. 149. art. 3. in 3. argumento, de quo Abulens. super Genesim cap. 9. vers. licet in fine, latissime cap. 3. §. Occasione eius, Alphonsus Chacon de varia ieiuniorum obseruantia fol. 48. quia homines pietatis amantes, solum lacte, pomis, & alijs arborum fructibus, seminibus, & oleribus vescerantur, quæ abstinentia usque ad Noë, & eius liberos religiose servata est, non tamen vetuit Deus expresse carnes comedere ante diluuium, ut tradit idem Abulens. d. cap. 3. §. Sed queratur, fol. 244.

In vers. postquam. Ergo qui vult reducere ius suum ad pristinam naturam, habet assistentiam iuris, ut ex nostro textu deducit Felinus conf. 1. num. 1. Couarr. in cap. alma 2. p. §. 4. in fine, qui nostrum textum vocant optimum. Glossa celebris

lebris in cap. statutū, verbo, numerandum, de prahendis lib. 6. late Tiraq. de primogen. q. 24. num. 6. & de retract. in præfatione num. 58. & de penis temperandis causa 51. n. 18. Palatius in repetitione cap. 5. 8. n. 5. & sequentibus, Perez lib. 8. Ordinamenti tit. 2. Glossa 1. in rubrica pag. 19. colum. 1. vers. confirmatur in super.

3 Ibi, revolve ad A. Nota quod A. est prima littera Alphabeti Latinorum, ut dicit Glossa in præfatione, est etiam prima littera in Græcis, & in omnibus Alphabetis, tradit Cardinalis Tusc. tom. 1. conclusionem 1. & separationem dicit, ut Bart. in l. meminisse, in fine. ff. officio proconsulis, Felinus in cap. placuit. n. 4. vers. & dum iste de præscriptionsibus, late Tiraq. de retract. in ager §. 1. Glossa 11. num. 53. & in tantum separat, ut dividat partem a toto, Bald. in cap. penult. n. 3. de officio delegati, Tusch. d. conclus. 1. nu. 5. & 6. at num. 7. quod privatione quoque importet.

4 Exclusionem quoque importat termini à quo, ut tradit Tiraquel. vbi supra, n. 51. ut propterea diem termini à quo excludat, nec computetur in termino ut idem Tiraq. nu. 17. & 18. qui plurimos adducit, & nu. 22. dicit hanc opinionem esse sequendam, quia servatur de consuetudine, & idem dicit Iason in l. 1. num. 20. ff. si quis cautionibus, licet contrarium, quod in mirum inclusionem importet, & quod dies termini computetur in termino de momento ad momentum, tradit idem Tiraquel num. 19. tu declarata cum Tusch. d. conclus. 1. num. 10. & sequentibus, cum quo latissimè prosequere vsque ad num. 64.

5 In Glossa, verbo implere.

Notat Paulus Fuscus de visitatione lib. 1. cap. 7. nu. 13. ad hoc, quod circumcisio, fuit figura Baptismi, quæ octavo die fiebat, sic etiam eodem die baptismus debet fieri. O. hazani de Sacramentis in genere quest. 10. num. 2. Nicolaus de Nise. lib. qui inscribitur Resolutio Theologorum tr. 6. par. 1. portione 3. q. 2. Suar. tomo 3. in 3. par. in commentario art. 1. q. 70. Egid. q. 70. art. 1. num. 1. & D. Aug. lib. 6. contra Iulianum cap. 3. Sacramentum, inquit, circumcisionis in figura præcessisse baptismatis, quis vel mediocriter sacris litteris eruditus ignoret? Per circumcisionem verò (ut habetur in cap. maiores de baptis.) originalis culpa remittebatur, & damnationis periculum vitabatur.

6 In Glossa littera O. Nota quod littera O. est ultima littera Græcorum, & importat perfectionem. Tusch. d. conclusionem 1. nu. 3. Glossa in cap. postquam verbo, pro O. 13. q. 2. Vide Interpretes Sacros ad locum Apocalypses 1. num. 8. vbi late Viegas, Ribera, Alcaçar, apud quos multavideri possunt.

CAP. Luxuriosa. III.

SUMMARY.

- 1 Vinum ad Luxuriam incitat.
- 2 Qualiter ebrius puniatur, si alium occidat?
- 3 Vfus vini impedit sapientiam.

IN textu. Probat textus, vinum ad luxuriam incitare, ut ex Diodoro Siculo, & alijs tradit Gutier. lib. 2. canon. cap. 4. nu. 17. idem statuit l. 6. ad finem, tit. 7. p. 2. ubi Glossa 4. littera B. recitat illud Pauli ad Ephesios cap. 5. num. 18. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria; quem locum accommodatè exponit D. Prosper. lib. 2. de vita contemplativa cap. 17. & cap. 22. Veruntamen nimia vini potatio reddit homines inutiles ad coitum, atque obeam causam Alexander Magnus, qui multo vino indulgit non fuit strenuus in actu venereo, ut ex Aristotele tradit Gregorius Lopez. d. l. 6. Glossa 3. latius Tiraq. l. 15. connubial. n. 148. & sequentibus, Plura tamen bona de effectu vini tradit Plato lib. 1. de legibus Aristotel. 2. Meteorum cap. 3. Plinius lib. 14. cap. 22. late Frater Ioannes de Pineda in agricultura christiana dialogo 10. §. 16. cum alijs pluribus, vbi ad longum, Petrus Mexia in sylva varia lectionis 3. par. cap. 16. quibus locis plura, tam in laudem, quam in detestatione vini inveniuntur. Adde Rausum Textorem 2. parte officina, titulo de gulosis, edacibus, & vinolentis.

Ibi, Tumultuosa ebrietas. Ergo

vinū ad rixas provocat, unde Horatius 1. Carm. Ode 18.

At ne quis modici transfiliat munera Liberi.
Centauræa monet cum Lapithis rixa super mero.
Debellata.

Consulatur Glossa in cap. à crapula, de vita, & honestate cleric. & qualiter ebrius puniatur, vide Perez lib. 8. ordinamenti tit. 8. Glossa 1. in rubrica, colum. 1. p. 205. & videnda est additio ad Glossam 2. per totum in l. 1. eodem tit. Azavedo lib. 4. nova recopilat. tit. 13. l. 1. num. 32. Antonius Gomez de delictis cap. 1. num. 73. Iulius Clarus lib. 5. §. final. q. 60. vers. præterea quæro. Plaça de delictis cap. 30. Men. hac. illustr. cap. 19. numer. 13. & 14. Castro de lege panali lib. 2. cap. 14. §. Prima principalis vers. ex quo infero fol. 246. Menoch. de arbitrarijs lib. 2. casu. 326. Tiraq. de penis temperandis, causa 6. ubi tradit plura Ovidij carmina, Gutier. canoniar. lib. 2. cap. 4. num. 82. ubi latissimè Pichardus in §. erat, nu. 19. inst. de successione sublati & quod ebrius non possit de hæresi accusari, Simanch. de catho-

litis tit. 17. num. 17. Adde textum in *l. omne delictum* 6. vers. *per vinum*, ff. *de re militari*, & an damnum illatum alteri, sit in foro conscientie restituendum? Gomez d. tomo 3. cap. 1. numer. 37. Sanchez in *decalog. lib. 1. cap. 16.* in fine. Cum quo hanc statute resolutionem. Damna ante ebrietatem prævisa, & quæ ebrius vitare poterat, si alteri post ebrietatem inferantur, obligant ad restitutionem. Si verò non sint prævisa, sed sint merè casualia, non datur obligatio restituendi. Quod late probat idem auctor citatus à nu. 41. usque ad finem capituli.

Ibi, non erit sapiens. Igitur *usus vini* impedit sapientiam, ut arguit D. Thomas 2. 2. *quest. 149. art. 3. in principio.* Immo teste Aulo Gellio *noct. Attic. lib. 15. cap. 2.* immoderata vini ingurgitatio, sic mentem, obtusam reddit, ut ad veram scientiam comparandam vires adimat, penitusque eneruat. Ille, inquit, *nebulo ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere, & imminuere hominum mentes solet, laudavit.*

CAP. Ecclesiæ. IV.

SYMMARIUM.

1. Prælati non debent inter epulas, & convivium affluere.
2. Propter saturitatem multi obierunt, & num. 3.
4. Episcopi principes Ecclesiæ, & summi sacerdotes appellantur.

IN textu. Nota ex textu, non debere prælatos lautis epulis uti, nec inter epulas, & convivium affluere, de quo Bertachinus de *Episcopo*, p. 1. lib. 2. numer. 74. ubi hunc textum dicit notabilem, licet in usu non servatum; nam prælati debent cavere ab ebrietate, & cibus: quia eorum superfluitas destituit castitatem, neque est honestum facie rubicunda e ciborum superfluitate prædicare verbum Dei, ut eleganter meminit. *l. 36. tit. 5. part. 1.* ubi *Glossa. 7.* nostri textus meminit; nam vilis, tenuis, & simplex mensa bonæ conscientie mater est, qui autem à cibus cupiunt abstinere, nihil aliud summant nisi quantum stomacho reficiendo, ac fami eximendæ satis esse videatur, atque eis saturitas edendi finem non faciat, sed voluntas; ut sancte docet Prosperus *lib. 2. cap. 4. nu. 44. & 46.* Ludovic. Soto Mayor in *epistola ad Timoth. 1. cap. 3. numer. 3.* verbo *non vinolentum* post principium.

2. Unde D. Hieronymus *Epistola ad Furiam ex Ga-*

leno, vel doctissimo Galeni interprete, ait eos, quorum vita, & ars, sagina est, nec vivere posse diu, nec sanos esse, animalque ita nimio sanguine, & adipibus involutas nihil tenue, nihil caeleste, sed semper carnalia eructare, & ventris ingluviem cogitare. Adeo verum est illud *Sapientis Eccles. 37. numer. 34.* qui abstinens est adiciet vitam; in multis enim scis erit infirmitas, & propter crapulam multi obierunt, facit illud *Chrysostomi sermone 29. in Epistolam ad Hebræos, excessus ciborum consumere, & putrescere facit corpus humanum, & macerat aegritudine diuturna.*

Hinc multi diminuere de alimento, & comestione, abstinentes se à suis appetitibus, parcetes gulæ, & viventes temperatè per dietas, qui leuioris motus sunt. Quare D. Hieron. *lib. 2. contra Iovinian.* scribit, quosdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, procriptione bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos, convaluisse; caruerat enim sollicitudine dispensandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangunt, & animum; nihil enim sic iucundum est, ut cibus bene digestus, nihil sic ad salutem, & sensuum acumen operatur, nihil sic aegritudinem fugat, ut moderata refectio.

In principio textus, ibi, Ecclesiæ principes. Ergo prælati Ecclesiæ principes appellantur, ut docet

Glossa. 1. in presenti, conducunt, quæ tradit *Bellarminus de officio principis lib. 1. capit. 5.* Iuvat illud *Psalmi. 44. nu. 17.* *constitues eos principes super omnem terram,* ubi erudite Lorinus, sicut etiam appellantur summi Sacerdotes, ut in *cap. 2. dist. 36.* ubi *Præpositus nu. 1.*

CAP. Venter. V.

SYMMARIUM.

1. Vbi est ebrietas, ibi, libido, & furor dominatur.
2. Ebrius furioso equiparatur.

IN textu. Quem adducit Palea ex *Epistola 83. Hierony. ad Oceanum,* quo probatur, ubi est ebrietas, ibi libidine dominari, & furorem; citat *Gregorium Lopez p. 1. tit. 5. l. 36. Glossa 6. Ludovicus Soto maior in epistola 1. ad Timoth. cap. 3.* verbo, *non vinolentum,* in principio. Hanc verò ebrietatis furiosam libidinem, & furorem libidinosum concinne, & eleganter pinxit *Cyrillus lib. 7. in Levit. citatus à Ludovico Carbone q. 140. in lib. qui dicitur Interior homo.* Ebrietas inquit, furorem inducit, linguam

quam ligat, sicim provocat, oblivionem gignit, tremulas manus reddit, caput graviter offendit, membra omnia debilitat. Vbi vides omnia ebrietatis incommoda, ab ipso furore exordiri; quasi nihil habeat prius, quam animum reddere furentem. Ut verò libidinosum reddat, audi Virgilium.

Nec veneris, nec tu vini capiaris amore,

Vno namque modo vina, Venusque nocent.

Ibi, furor. Ergo ebrius furioso æquiparatur *cap. crapula, de vita, & honestate clericorum, ibi; mentis inducat exilium, unde non valet matrimonium contrahere, Decius cons. 112. Covarr. de sponsal. 2. p. cap. 2. nu. 9. Gutier. de canon. lib. 2. cap. 4. num. 107. Sanch. de Matrimonio tomo 1. disp. 8. num. 19.* Nec etiam poterit contractum celebrare, probat *Glossa in cap. unusquisque vers. quod ebrius 22. q. 4. Tirag. de iure mariti Glossa 8. num. 83. Gutier. canon. lib. 2. cap. 4. num. 110.* cum tales nesciant, quid loquantur, & iacere videantur in sepultura, ut inquit textus *in cap. sane vers. nesciunt 15. q. 1.* Nec beneficio Ecclesiastico renunciare, ut late probat *Peres lib. 8. ordinamenti tit. 8. l. 1. in 2. additione,* ubi ponit ridiculum exemplum de quodam Tudesco ebrius, qui noluit renunciare suo beneficio. Nec etiam potest facere testamentum, *Gutier. d. cap. 4. nu. 109.* Adde *Reginaldum lib. 22. n. 61.* ubi advertit, eum hominem qui ab ebrius aliquid ludendo lucratur, vel etiam aliquid dono accipit, teneri ad restitutionem. Quia ebrius reputatur amens.

CAP. Vinolentum. VI.

SVMMARIVM.

- 1 Clerici non debent in convivijs alios invitare ad bibendum.
- 2 Ebrius, si hominem occidat, an fiat irregularis? & num. 3.
- 4 Monachi vinum debent fugere, tanquã venenum, & n. 5.

IN textu. Cuius meminit *Gutier. canon. q. lib. 2. cap. 4. n. 12.* referens *Glossã in l. que adulterium, penult. verbo, intemperantia* **C** ad legem Iuliam de adulterijs *Tirag. l. 9. connubial. nu. 209.* An autem ebrietas voluntaria peccatũ mortale sit, aut veniale? Vide posita ad *cap. vñ orarium nu. 9. supra, dist. 25.* Notabis in super clericos non debere in convivijs alios invitare ad bibendum, nec se obligare ad æquales potus; hoc namque maximè perniciosum est, ut tradit textus *in cap. à crapula, de vita, & honestate clericorum, prosequitur Gutier. d. cap. 4. à nu. 18.* Si quæras utrum hæc in potationibus concer-

tatio, immò ad potus invitatio, sit peccatũ mortale, aut solũ veniale? Respondet *Lesius de iust. dub. 4. per totum,* illud fermè esse peccatum mortale, quia plerunq; datur periculum ebrietatis. Si tamen illud non detur, erit solũ veniale. Consule citatum, qui doctissimè rem discutit.

Ibi, Statum mentis evertit. 2

Ergo cum ebrii careant intellectu, si hominẽ occidant; quæstio esse potest, an fiant irregulares? Pars affirmativa suadetur; quia licet ebrietas excuset à dolo, non tamen à culpa, ex qua arbitrarie ebrius puniendus venit, deinde quia si Papa aliud voluisset, hoc expressisset in *clementina vnica de homicidio,* sicut expressit in dormiente, & infante, & ita hanc opinionem tradit *Cardinal. num. 9. Imola numer. 14. in d. Clement. Villadiego de irregularitate cap. 6. nu. 54.* ubi *Peres in additione multos refert, Sylu. verbo, homicidiorum 3. num. 6. in fine,* & communem esse sententiam fatetur *Navarr. in man. cap. 27. n. 230.*

Contraria tamen sententia verior apparet, nempe ebrios homicidium committentes, irregulares non fieri; cum ebrietas furori comparètur, iuxta notata *in cap. venter, n. 2. supra eadẽ,* quam opinionem tenet *Navar. in Manual. d. c. 27. numer. 230. Covarr. ind. clementina si furiosus 3. part. in principio num. 4. Castro de lege penali lib. 2. cap. 14. §. Prima principalis, Plaza de delictis cap. 30. num. 3. Gutier. canonic. lib. 2. cap. 4. num. 94. vers. Sed bis non obstantibus Ludovicus de Beja casu 40. & apud illum Maior in 4. dist. 15. q. 8.* Nec obest, quod ebrius sua culpa privatur usu rationis. nam potest etiã accidere, quod quis sua culpa furiosus fieret, ut probatur *in cap. Si quis insaniens. 15. q. 1. & tamen adhuc non erit irregularis, d. Clementin. si furiosus ut late tradunt Castro, & Navarr. ubi proximè; quod limitabis nisi homo hac intentione inebriaretur, ut alium occideret, tunc enim homicidium iam esset voluntarium, non per accidens, atque ut tale irregularitatem inducet, ut post *Castrum, Carrerium, & alios tradit Covarr. d. n. 3. Plaza n. 5. Gutier. d. cap. 4. n. 104.**

Ad finem, ibi, Sponsa Christi.

Igitur moniales, vinum debent fugere tanquã venenum *Gregor. Lopez, part. 2. tit. 7 l. 6. Glossa 2. in fine. Tiraguel l. 9. connubiali nu. 205.* Facit illud *Ecclesiastici cap. 26. n. 11. Mulier ebriosa ira magna, & contumelia, & turpitude eius non tegetur.* Vnde olim apud multos populos usus vini fuit mulieribus interdictus, sicuti observatum fuisse comperitur apud Romanos, cæterosque universim, Latinos, Italos, Milesios, & Masilienses, ut curiosè congerit *Tirag. ubi proximè num. 206. & seqq. Gutier. canonic. lib. 2 d. cap. 4. à nu. 22. Aulus Gellius noct. Attic. lib. 10. cap. 23. Pier. Valer. lib. 53. de vice. ubi ex Tertulliano refert, hanc à vino abstinèdi consuetu-*

consuetudinem adeo religiose à Romanis esse obseruatam, ut quædam matrona morte fuerit mulctata, cõ quod cellam vinariã reserauerit. Doctissimè Raderus in lib. 1. Martialis Epigram. 71. vbi multos doctè congerit. fol. 155. licet Accurrius leve existimaret peccatum, quotidianam ebrietatem in muliere in leg. 1. §. tacet, verbo, mores, de rei uxoria actione, & in l. ult. Glossa ultim. C. de repudijs.

5 Cum enim vina, & cibi nimij castitati infidentur, debent moniales studiose cavere sibi à saturo ventre, & quotidianas cõtra eum excubias agere, instar nobilissimæ Paulæ Romanæ cuius vita norma hoc à glorioso Hieronymo coronata fuit epitaphio; *exceptis diebus festiuis, vix oleum in cibo Paula capiebat, ut ex hoc uno existimetur, quid de vino, & ovis, & piscibus, ceterisque iudicaret.* Non enim sola crapula vini mentem inebriare consuevit, verum etiam omnis integritatis, ac puritatis contemplatione dispo-liat, tradit latè Cassianus lib. 5. de instit. renuntiat. cap. 6.

C A P. Luxuriam. VII.

S V M M A R I V M.

1 Non facit contra abstinentiam, qui vinum pro corporis salute bibit.

1 I N textu, ibi, Perceptio minima. Igitur nihil contra abstinentiam faciunt, qui vinum non pro ebrietate, sed tantum pro corporis salute percipiunt, nec eis hoc affert voluntas, sed premitit infirmitas, quando quidem infirmum stomachum, moderatus usus vini confortat. Vnde Apostolus Thimotheo cap. 5. numer. 23. qui se longa abstinentia iam fregerat, & stomachum aquæ perceptione corruerat, modico vino uti debere præcipit; si tamen defuerit debilitas, à vino est abstinendum, ne vini perceptio, quæ infirmum sustentat, sanum corpus incendat; Diuus Thom. 2. 2. q. 149. art. 3. tradit eleganter Prosper. lib. 2. de vita contemplativa cap. 22. Gutier. canonic. lib. 2. cap. 4. à num. 32. & nu. 37.

C A P. Sexto die. VIII.

S V M M A R I V M.

1 Sexto die terra produxit animalia.
2 Omnium vitiorum nutritrix est ebrietas.

- 3 Dicitio Per quid significet?
- 4 Ieiunium appellatur abstinentia alicuius fructus.
- 5 Omnis legalis servitus, an iure gentium fuerit instituta? & n. 6.
- 7 Deus an simul omnia creauerit?

I N principio textus. Sexto igitur die, terra produxit tria genera animalium, scilicet iumenta, reptilia, & bestias, ut latè prosequitur Turrec. in præfenti num. 9. & sequentibus. Suarius de opere sex dierum lib. 2. cap. 10. Sed dubitatur ad quid Deus creauit serpentes, cum nihil proficiant, & hominibus noceant? Respondetur, quod in creatione rerum, finis principalis fuit gloria Dei. Ad gloriam autem Dei pertinet diuersitas ordinata in creaturis, quia nihil est, quod magis sapientiam artificis demonstret, quam cõcors rerum diuersitas. Insuper non sunt serpentes hominibus totaliter inutiles, cum de corporibus eorum medicamenta varia conficiantur, prosequitur latè Abulensis super Genes. cap. 1. q. 30. Similia habet Suar. de opere sex dier. lib. 2. cap. 7. à nu. 9. agens de herbis venenosis, & c.

Ibi, cibus cæpit. Refert Gregor. Lopez. part. 1. tit. 5. l. 36. Glossa 3. ad hoc, quod omnium vitiorum fomes, & nutritrix est ebrietas, & ubi factus est cibus, finis est mundi. Gutierres canonic. lib. 2. cap. 4. num. 1. & 2. Bernard. Diaz in praxi cap. 77. verbo, ebrij nu. 1. ubi Salzedo littera H. Calius lect. antiq. lib. 28. cap. 28. vinum dixit metropolim omnium malorum: neque solum animo, sed etiam corpori valde perniciosum. Iam verò quantum, & quam insanabile sit ebrietatis malum eleganter probat Didacus de Bæza in commentarijs moralibus, tomo 2. lib. 10. cap. 11. §. 9. Per totum.

Ibi, Per quos. Dicitio, Per, non denotat hinc causam temporis concomitantem, vide textum in l. Vibana ff. de verborum significat. Franck. in cap. 1. num. 3. vers. item de regularibus in 6. licet aliquando importet causam efficientem, Romanus cons. 301. num. 13. vers. & ex dictione, per. Perfectionem quoque importat, ideo testes deponentes, quod quis possedit per annum, intelligitur per annum perfectum, & finitum. d. l. Vibana §. Pernoctare, Roman. ubi proximè Ioan. de Imola cons. 101. in causa nu. 1. Tusch. tom 2. conclusione 324 nu. 2.

In §. Serpens, ibi, ieiunare. Ergo ieiunium potest appellari abstinentia alicuius fructus, licet de alijs pluries comedatur. Nam in Paradiso non fuit indictum ieiunium Adamo; sed ut non comederet de ligno scientiæ boni, & mali. Gen. cap. 2. numer. 17. & tamen hinc appellatur ieiunium, notat Inno.

Innocen. in rubr. de observatione ieiuniorum, n. 2. in princ.

In §. Monebat. Propter hæc verba arbitratur aliqui do-

ctores, non omnem legale servitutem iure gentium fuisse institutam; ita *Annan. n. 3. & ibi, Navar. notabili. l. i. n. 14. circa, Glossam pen. in c. ita quorundam de Iudais; Iuvat textus in l. & servorum, ibi, Aut iure civili, aut gentium, ff. de statu hominum.* Contraria tamen opinio tenenda est, nepe vera, & propria servitutem solo iure gentium fuisse institutam, cum sola hæc servitus ipsum libertatis statum profusus evertat, probat textus in *l. libertas, vers. Servitus, ff. de iust. & iure. l. i. ff. de ijs qui sunt sui, ibi, tota potestas in servos est iure gentium.* *Isidor. in c. ius gentium dist. 1.*

6 Nec ob est textus in presenti. Respondetur *D. Ambrosio* solum asserere, servitutem à Noë fuisse pronuntiatam, quasi velit non alia de causa postmodum processu temporis fuisse inductam, quam ut Propheticae maledictioni erga Chanaan satisfactum foret, idque significant verba nostri textus, *ibi, Non etiã hodie servitus, & sic non negat D. Ambrosius servitutem iure gentium bellorum iniuria fuisse institutam, deducit optimè, D. Augustinus lib. 19. de civit. Dei cap. 15. fuit igitur servitus consequuta ex ebrietate occasionaliter, in quantum Cham maledictionem servitutis in sua posteritate suscepit, ut exponit, D. Th. 2. 2. q. 150. art. 5. ad 3. sic cessat labor Glossæ verbo, servitutes, in d. c. ius gentium, labor item Soti lib. 4. de iust. q. 2. art. 2. in fine affirmatis; se verba, D. Ambrosij, non intelligere; minus obstat *d. l. & servorum.* Respondetur textum illum agere de modis acquirendi servos, ut videlicet sicut dominia (quæ alias sunt iuris naturalis *l. i. ff. acquirendo rerum dominio*) quandoque per modos naturales, quandoque per modos civiles nobis acquiruntur, *l. traditionibus C. de pactis;* sic sane licet hæc servitus una tantum sit iuris gentium instituta, plures tamen sunt modi acquirendi servos, quorum alij iure gentium, alij iure civili sunt inducti iuxta *d. l. & servorum.**

7 In §. fuit, ibi, Origo incesti.

Notat *Boerius decis. 318. n. 2.* ubi agit, qualiter pater filiae leno, aut filiam cognocens puniatur referens textum in *l. Silenones patres C. Episc. audiencia.*

8 In Glossa, in verbo, Sexto die.

Controvertit Glossa, an Deus per singulos dies singula creaverit, an simul omnia, & postea in describendo, & proferendo distincta fuerint? De quo disputat *Præpositus in presenti n. 4. Turrecremat. num. 1.* qui latissimè differunt *Suaris de opere sex dierum lib. 2. c. 12. nu. 3.*

CAP. Ante omnia. IX.

SUMMARIUM.

De pena clerici ebriosi, & n. 2. & 3.

4 *Divus Thomas nostri textus meminit.*

2 IN textu. Statuit Concilium Agathense, ut clericus quem ebrium constitit fuisse, aut triginta dierum spatio à communionem submoveatur, aut corporali subdatur supplicio, de quo agunt *Rebuff. in praxi benefic. 2. p. tit. de clericis ad sacros ordines male promotis, Glossa 4. n. 8. Bernard. Diaz. in pract. cap. 77. Verbo ebrij, n. 2.* qui nostri textus meminit; ubi *Salzedo littera, A.* multa adducit; *Placa de delictis, lib. 1. c. 30. n. 4.* addens, quod sicut miles caelestis militiae, sic miles armatae propter ebrietatem deponi potest ab omni militia, ex textu in *l. omne delictum §. Perrinum, ff. de remilitari,* quod prius docuerat *Abb. in cap. à crapula nu. 3. de vita honest. clericor. sequitur Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 404. post alios Gutier. canon. lib. 2. cap. 4. n. 61. At Hostiens in summa tit. de temporib. ordinat. §. Et cui, vers. 3. n. 17. distinguit; quando clericus semel ebrius fuit; secus si episcopus, presbiter, vel diaconus deferviat ebrietati, nam tunc si non desinat, deponitur; subdiaconus, vel inferior, sive clericus, sive laicus, si non desinat, communionem privatur, ut in cap. Episcopus, supra hac eadem dist. notant *Salzedo d. cap. 77. n. 2. Gutierres d. cap. 4. n. 70.**

3 Postea vero, *Innocentius 3. in Consilio generali Lateranensi,* statuit, clericum à crapula, & ebrietate non abstinentem, qui à superiore communis non satisfecerit, ab officio, & beneficio esse suspendendum, ut habetur in cap. à crapula, de vita, & honest. clericor. *Bernard. Diaz. d. c. 77. n. 2. in fine, ubi Salzedo littera, B. Trocius lib. 2. de verò clerico cap. 59. Gutier. d. cap. 4. num. 63. Tandem Glossa ultima ind. cap. à crapula, hoc superioris arbitrio relinquit, ut delinquentem suspendat ab officio, vel beneficio, quam dicit communem ibidem *Abb. n. 4. sequitur Salzedo d. cap. 77. num. 4. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu, 404. num. 4. Gutier. d. num. 63. eleganter Suarius de censuris disp. 2. sect. 2. num. 12.**

4 Insuper, ut clerici ab hoc vitio caverent, eorumque honestati consuleretur, prohibitum est illis tabernas ingredi, nisi peregrinationis, vel itineris necessitate compulsis, ut cap. clerici, de vita, & honest. clericorum *Gutier. d. cap. 4. nu. 67. Bernard. Diaz. cap. 77. num. 3. ubi Salzedo littera, B.* tradit etiam apud Ethnicos tabernarum ingressum nimis ignominiosum, & ideo clericus ingrediens tabernam, peccat ex *Navar. in Manual. cap. 25. n. 110. vers. 24. quam penam incurrat vide *Filin. in cap. Si constiterit num. 2. de accusat. Gutier. d. cap. 4. n. 68 & 70. Bernard. Diaz. d. cap. 77. n. 3. post principium, Clementina 1. de vita, & honest. clericor. & posita ad cap. oportet, infra 44. dist. Verum cum ebrietas probatione difficilis sit ex Innocentio in cap. cum causam, de testibus num. 3. Bald. in cap. à crapula de vita, & honestate clericorum numer. 1. satis est indicijs, & præsumptionibus**

A a probari,

probari, eo quod nullo corporis sensu posset apprehendi, latè Salzed. in additionibus ad Bernard. d. cap. 77. littera, B.

Ibi, vitiorum radix. D. Thomas 2.2. q. 150. art. 3. in principio, qui textum refert. agens. Vtrum ebrietas sit gravissimum peccatum, Adde Salzedo in additionibus ad Bernard. d. cap. 77. Glossa 1. De quo diximus hac eadem, dist. cap. 8. nu. 2. & cap. 3. nu. 1. & 3. & cap. 5. num. 1. ubi innumera incommoda ab infaulta ebrietatis radice pullulantia recensuimus. Ac si ebrietas omnium malorum fons; radix, caput, & origo sit habenda.

DISTINCTIO. XXXVI.

S V M M A R I V M.

Prudentia desideratur in Episcopo.

IN principio distinctionis, ibi, Oportet ordinandū esse prudentem. Ergo non sufficit habere aliqualem prudentiam, sed sufficientem; aliter est quis inhabilis ad beneficiū obtinendum, ut ex prædictis verbis colligit Navar. in cap. Si quando, de rescriptis, exceptione, II. num. 3. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu. 426. Est enim prudentia virtus propria eius, qui cæteris præest, teste Aristotel. lib. 3. politicorum cap. 3. quanta verò prudentia sit opus, iudicis arbitrio relinquatur, & eleganter determinat Andr. Siculus conf. 34. præclari, nu. 39. vol. 2. quem refert, & sequitur Navar. ubi proximè nu. 5. Menoch. ubi proximè nu. 12.

C A P. Illiteratos. I.

S V M M A R I V M.

Illiterati non sunt ad clerum promovendi; nec corpore vitiat, nec qui se ipsos abscindunt, & n. 2. & 3.

Dictio, Similiter, quam significationē habeat?

IN textu. Præcipit Gelasius Pontifex, illiteratos non esse ad clerū promovendos, de quo vide posita cap. præcipimus, n. 2. & 3. supra dist. 34. & ad cap. 1. n. 6. dist. 35. Adde Navar. in cap. Si quando, de rescript. except. 12. num. 1. & exceptione 13. per totum. Azor. in summa p. 2. lib. 3. cap. 28. vers. nono queritur.

Ibi, Corporis vitiatos De quibus vide posita ad cap. præcipimus nu. 4. supra dist. 34.

In fine textus, ibi, Qui se ipsos abscindunt. De quo vide posita ad cap. 2. num. 6. supra dist. 33.

Ibi, Similiter. Quæ dictio importat similitudinem facti, & modi, Soccinus conf. 281. in causa Bernardi lib. 2. n. 3. & similitudinem ad præcedentia l. Clemens patronus, in principio ff. de heredibus instituend. Decius conf. 646. In casu proposito: importat etiam æqualitatem, Soccinus ubi proximè, textus in Glossa in l. non omnes, in principio ff. de remilitari, Albericus in dictionario, verbo, similiter, latè Tuschus tom. 2. conclusione 375. num. 7. & sequentibus.

C A P. Qui Ecclesiasticis. II.

S V M M A R I V M.

1. **Zozimus Pontifex, quis fuit? & n. 2.**
3. **Non debet fieri Episcopus, qui divinis non sit eruditus.**
4. **Male ordinans, quam penam incurrat?**
5. **Episcopus alios debet docere, & ad omnes questiones respondere, & n. 6.**

IN superscriptione, ibi, Zozimus. Qui fuit natione Græcus, Abrahami filius, creatus Pōtifex anno Christi 417. die 19. mensis Augusti, Honorio, & Theodosio imperantibus; Concilium Carthaginense celebravit, in quo damnavit Pelagium, & Cælestium, ibi interfuerunt ducenti quatuor Episcopi, vide Baron. tom. 5. anal. anno Christi. 417. §. Post Innocent. obitum, & anno Christi 418. in principio. Zozimus mortuus est die 26. Decembris, cum sedisset annū unum, menses quatuor, & dies septē, sepelitur via Tiburtina apud corpus S. Laurentij Mart. cōcessit licentiā benedicendi cereum paschalē per parochias, quod perperam acceperunt nonnulli putantes primo inventum esse eius vsum, cum illud tantum à Zozimo institutū esset, ut idem cercus, qui in maioribus tantum basilicis incendi solebat, atq; singulis parochijs concederetur, notat Baronius d. anno 418. ad finem, §. Hic consuevit.

In eadem superscriptione, ibi, ad Helychium. Seu Isichium episcopū Solitanum, ad quem Zozimus misit nostram decretalem Epistolam simulque ad Gallos, Hispanos, & Africanos, de ministris

ministris Ecclesie ordinandis, ut refert *Baron. d. anno 418. §. Hoc item anno.*

In textu. Collige, quod non debet ad Episcopatum aspirare, qui divinis officijs, vel disciplinis non sit eruditus, alijs promotus, & promovens punitur. At de scientia, quæ requiritur in Episcopo, vide posita ad cap. omnes, 6. infra dist. 38.

Ibi, Careant eo ordine. Igitur ordinans nõ debet suspendi, nisi ab ordine, quem male contulit, ut docet *Ioan. Monach. in cap. eos, de temporib. ordinati. n. 6. & post Vincenium, & Archidiaconum, appellat opinionem veriore Prapositus n. 3. in presenti, Turrecremata num. 2. vers. secunda, cum iste canon sit pænalis, & nõ debeat ad alia extendi, facit optimè textus in cap. nullus, de temporibus ordinat. in 6. ubi Episcopus punitur tantum in ordine, quem concessit. Contrarium tamen post Hugonem, sequitur Hostiensis per illum textum in cap. vel non est compos, vers. Punitur, de temporibus ordinat; ubi episcopus suspenditur à collatione omnium, & tamen non peccavit, nisi in diaconatu, licet in alijs sit ei reservata episcopalis dignitas. Prima opinio æquior videtur, neque obest, cap. Non est compos; quia respondetur, ibidem non privari episcopum nisi ab omnibus ordinibus, quos contulit, ut puniatur solum in quo peccavit, innuit *Glossa, verbo, suspendentes, d. cap. non est compos.**

In §. Ecce post principium, ibi, Alios debeant docere. Ignominiosum est enim episcopo, si ab alijs quærat doceri, cum ipse alios docere debeat, ut in *auth. de sanctissimis episcopis §. Damas, ubi Glossa verbo, qui enim, Greg. Lopez p. 1. tit. 5. l. 37. Glossa 1. & 2. qui nostri textus meminit, non tamen est indecens, quod etiam aliquando consulat peritos, advertit, Felinus in cap. Si quando n. 13. de rescriptis.*

In Glossa verbo, Satisfactione. Docet *Glossa prælatos ita debere esse litteratos, ut respondeant ad omnes quæstiones, quia tantum debent differre prælati à subditis, quantum granum à palea, prosequitur latè Gregor. Lopez p. 1. tit. 5. in proæmio littera. D.*

CAP. Siquis. III.

S V M M A R I V M.

- 1 *Abulensis nostri textus meminit.*
- 2 *Episcopi, & clerici, quando possint interesse bellis?*
- 3 *Dictio, indefinenter, quid importet?*

IN textu, ibi, Imitetur Moysen.

Proponitur Moyses sacerdotibus imitandus in officio Sacerdotali, tum quia à Deo fuit singulariter edoctus, cum quo Dominus loquebatur, ut amicus amico. *Exodi cap. 33. num. 11. ubi Abulens. in Glossa Marginali, citat nostrum textum; tum quia totius officij Sacerdotalis Moyses exemplar accepit, cui Dominus ait Exodi c. 25. n. 40. fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte, vide Gregor Lopez part. 1. tit. 5. l. 37. Glossa 2.*

Ibi, Illè orat. Collige, quod ad victoriam obtinendum, ab inimicis, operatur plus oratio, quæ fit per sacerdotes, quam impulsus armorum, qui fit per milites bellantes, pro cuius rei probatione, concionatores remitto ad *Mendozam lib. 1. Reg. cap. 1. num. 18. ad not. 11. sect. 3. ubi doctissimis conuincit argumentis, precaria orationis iacula omni militum robore, atque strepitu esse fortiora. Nequè minus ingeniosè Didacus de Bæza in commentarijs moralibus tom. 2. lib. 11. cap. 6. §. 3. ad universorum hostium conflictum superandos, maiorem in oratione, quam in armis potentiam esse ostendit. Quando autem episcopi, & clerici possint interesse bellis disputat *Glossa verbo, non vadit, vide posita ad principium, dist. 21. num. 6. & sequentibus: Adde Greg. Lopez p. 1. tit. 6. l. 52. Glossa. 6. afferentè in bello, quod princeps gerit contra Christianos, exulari debere prælatos, & alios clericos ut personaliter bello non intersint, quia speciale est ut possint interesse in bello contra hostes fidei: non tamen per hoc negatur quin possint prælati interesse bellis suis, quæ licitè ratione iurisdictionis suæ, vel ob defensionem movent, iuxta nostram Glossam, de qua ibi, Greg. Lopez.**

In textu, ibi, indefinenter.

Idest temporibus congruis, *Glossa verbo, continue, in cap. ult. de verborum significat. in 6. & post Anton. in proæmio Gregorian. exponit Felin. in c. de reg. 25. n. 3. de simonia, qui multa de similibus verbis congerit, & nostri textus meminit, ex hoc inferens, testem dicentè, quod talis continue possedit per tot annos, debere excusari, dato quod quandoque ille destiterit à possidendo, & ideo singulariter dixisse *Roman in l. Si ista stipulatus esset 14. in fine n. 12. ff. Verborum obligationibus, quod si fuerit factum legatum Ecclesie cum onere, quod tribus annis continuis Ecclesia det certum quid hæredi, sufficeret dare tribus annis etiã interpolatis per textum in l. Paulus. §. Caius, ff. de liberali causa; ad Glossam in c. final. de Verborum signif. in 6. verb. pro tuis, quod ubi fit mentio de familiaribus, & continuis comensalibus, comprehenduntur illi, qui aliquando sunt absentes de mandato domini, & vide additionem ad Felinum d. n. 3. littera. A, & posita ad cap. sacrosancta, nu. 5. dist. 22. & ad cap. 2. num. 4. dist. 31.**

DISTINCTIO. XXXVII.

CAP. Episcopus. I.

S V M M A R I V M.

- 1 *Libri prohibiti, an possint aliquando legi?*
- 2 *Episcopi, an possint leges audire? & n. 3*

IN textu Collige ex illo, quod prodest, malos libros legere, ut errores refutentur eorum, & fraudes detegantur, de quo *Penna ad Directorium Inquisitorum 2. p. commentar. 68. littera B.* qui nostri meminit, adde late de materia *Albertinum de agnoscendis q. 28. nu. 4.* qui etiam de textu meminit, ex eo inferens, quod licet libri reprobati reperiantur penes aliquem, non sequi concludenter illum esse hæreticum, si tamen ille non fuit author librorum; per quos autem legi possunt ultra Episcopos de quibus textus loquitur, vide *Pennam d. part. 2. comentario. 3.*

- 2 In Glossa, verbo, *Gentilium*, ibi, melius intelligantur. Ergo prohibitus audire leges civiles, potest minus principaliter illas audire ad finem melius intelligendi Canones, vel Theologiam, & idē circa alias personas prohibitas, audire iura civilia, de quibus in *cap. ult. ne clericus, vel monach.* tenuit *Ioannes Rogerius* per plures decisiones, in *repetitione cap. 1. Notabili. 1. de causa possession. Abb. in cap. non magnopere nu. 9 & in cap. final. nu. 14. ne clericus, vel Monachi* sentit, *Gomez. in regula de non tollendo iure quæsito, q. 3. in fine, Rebuff. in tract. de nominationibus q. 5. num. 17. ad finem*, pro quibus facit, quod ex contraria sententia sequeretur easdem personas prohibitas audire leges civiles, non posse audire legem aliquam, ex qua originem traxit aliquod decretum, pro ampliori illius decreti intelligentia, quæ omnia videntur absurda; alias limitationes ponit *Aloys. Riccius collect. 1193.*

- 3 Ratio esse potest, quia ita coniuncti sunt canones iuricivili, ut dicat *Barbatia in c. conquestus, col. 3. de foro compet;* quod ius Canonicum sine lege intelligi non potest; similiter *Bald. in cap. cum causam n. 2. vers. & ita, de probationibus*, quod sciens ius canonicum, & civile efficitur perfectus, aliàs non gustat dulcedinem, nec potest practicā legum, & iudiciorū perfecte cognoscere, sic *Romanus singulari 654. ait*, quod *Canonista, sine legibus ad nihil valet.* ampliabis opinionem Glossæ, ut scholastici absentes etiā propter studium legū lucrētur fructus suorū beneficiorū, ut est textus notabilis in *c. 2. de privil. in 6*

CAP. Sacerdotes. II.

S V M M A R I V M.

- 1 *Sacerdotes nō debent comedias legere.*
- 2 *Quam penam incurrant?*

IN textu. Collige reprehendi Sacerdotes, qui comedias causa voluptatis legunt, & amatoria verba canunt *cap. legimus 6. cap. Ideo 15. hac eadem dist. & multo minus possunt esse buffones, aut histriones, ut notavi ad cap. maritum. n. 8. dist. 33. & ad cap. presbiter, n. 3. dist. 34.* quia solum debent bonis litteris vacare, & talē ignorantia à se abijcere, *Mandofius in regula 20. de idiomate, q. 1. n. 3.* qui textū refert.

Immò, si illam artem exercent, post trinā monitionem, sunt exuti omni privilegio clericali, ut dicitur in *cap. vni. o, de vita, & honestate, lib. 6. & efficiuntur de foro sæculari, ut tenent Tabiena in summa, verbo, clericus 3. nu. 5. & verbo, excommunicatio. 5. nu. 26. & Bernard. Dias in practica criminali canon. cap. 68.*

CAP. Nonnè. III.

S V M M A R I V M.

- 1 *In vanitate ambulant, qui secularibus disciplinis occupantur.*
- 2 *Diuitia non sunt appetenda.*
- 3 *De officio cōsiliarij Regis? n. 4. 5. & 6.*

IN textu. Collige, quod in vanitate, & obscuritate sensus ambulat, qui sæcularibus disciplinis occupatur, quorū finis est superbia. Quomodo autē hoc debet intelligi, vide *Montal. lib. 1. fori. leg. tit. 6. Glos. I. circa 3.* ubi de dialectica; adde *Greg. Lopez p. 2. tit. 13. l. 5. in fine*, qui uterq; nostri textus meminere.

Ibi, *Divitias quærit.* Igitur diuitiæ non sunt cupidè appetendæ, hodie tamen prout dolendum est, sciētia sine diuitijs contemnitur; & omnia pretio cōparantur, iuxta illud. *Propert. lib. 3.*

Aurum, omnes victa iam pietate colunt,

Auro pulsa fides, auro venalia iura,

Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.

Et satis est nobilis, qui est dives, ut ex *Baldo* refert. *Felin. in c. super eo n. 2. de testib. n. 5. & omnē rē habere dicitur. Tiraq. de nobil. c. 3. n. 5. & c. 13. n. 164* ut apparet ex illo *Horatij. lib. 2. sermon. Sat. 3.*

Omnis enim res,

Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris,

Divitijs parent; quas, qui construxerit, ille

Clarus erit, fortis, iustus, sapiens ne etiam & Rex.

Et quidquid volet: dicuntur namque diuitiæ donum Dei, ut ait *Tiraq. in l. si unquam verbo, bona nu. 1. in fine. C. de revocandis donationibus. De aculeatis*

leatis diuitiarum stimulis, quibus appetentium animos miserrime discruciant, ac distorquent, vido Boetium de Philos. consol. lib. 2. prosa. 5. & lib. 3. prosa. 3. & 8.

Ibi, Qui adulatur Regibus.

Agit textus de consiliarijs, qui Regibus adulantur; in quo dicendum est, non inueniri specificè in iure canonico ad quid consiliarius teneatur. Cæterum ex mente iuris nonnulla expressit Rex Alphonsus part. 2. tit. 9. l. 5. ubi Glosa 2. idem Gregor. Lopez. part. 2. tit. 14. l. 25. Glosa 3. defumitur ex textu in aurb. de mandatis principum §. Deinde vers. festinabis, collat. 3. quæ præcipit in consiliarium eligi virum optimum, purum, iustum, & contentum suo stipendio, ut sic bona consulat, nec spe præmij removeatur à consulendo, id quod iustum fuerit, & licet loquatur in consiliario inferioris; tamen in consiliario principis idem intelligunt Ioan. Andr. Hostiens, Anchar. Innocent. & Anton. in cap. quanto, de iure iurando Parisius de Puteo de Syndicatu tit. de excessibus consiliariorum nu. 12. Rebuff. de consiliarijs Regum n. 8. & patet ex eo, quia iurant bene, & fideliter implere officium consiliarij, ut colligitur ex Aurb. iusiurandum quod præstat collat. 2. Afflictis lib. 1. constit. rubr. 45. nu. 47. Ordinatio nostra Lusitana lib. 1. tit. 1. §. 1.

4 - Vnde non solum tenentur consiliarij iusta, & bona consulere, sed etiam si videant tractari de rebus in detrimentum Regis, vel Regni, debent impedire. Primò consulendo, & dando rationes cur id fieri non debeat; secundò facto perquirendo modos, quibus illud nõ perfiatur, ita l. 3. tit. 13. part. 2. Auiles ad leges prætorum, in proæmio num. 15. & deducitur ex textu in l. quoniam iudices C. de appellationibus, ubi officiales, qui debent consulere, si videant quid iniustum fieri, debent pertinaciter resistere facto, & si non possunt saltem verbo protestando, quod illud non sit eorum consilio, & faciendo hanc protestationem in actis scribi, ubi notat Bart. nu. 3. tradit notabiliter idem Bart. tract. responsaliorum q. 6. num. 4. Alexand. cons. 1. nu. 1. lib. 3. Capola cautel. 115. latè Cognolus in l. diem functo nu. 55 ff. de officio assessoris; Vnde si hæc non faciant, poterunt removeri ab officio; aurbent. de mandatis principum §. Deinde, vers. festinabis, collat. 3. Ioan. Andr. Hostiens, Anchar. Imol. & Antonius in cap. quanto, de iure iurando Puteus tract. de syndicat. tit. de excessibus consiliariorum num. 12. Rebuff. de consiliarijs principum nu. 11. & 12.

5 - Quare si proter malum consilium aliquod damnatum datum est; tenetur consiliarius in foro conscientie, & civili, illud resarcire. Abb. in cap. sicut dignum, ad finem, nu. 15. vers. Caveant de homicidio; quia licet quis propter consilium nõ dololum regulariter minime teneatur, cap. nullus ex consilio, de regulis iuris in 6. Secus tamen est

in eo, qui ratione officij tenetur consulere: nõ is ratione consilij etiam non dolosi tenebitur, l. 2. ff. quod quisque iuris, ubi Glosa penult. & Alex. u. 2. item textus in cap. penult. 12. q. 3. inquit, quod bonæ rei dare consilium, & præsentis habet vita subsidium, & æterna remunerationis expectare cernitur premium. Ergo per contrarium dare malè consilium in hac vita, & in alia punitur. Cæterum l. 5. tit. 9. part. 2. probat consiliarium regis, qui malè consilium dat incurrere in manifestam traditionem Afflict. lib. 1. constitut. rubr. 45. n. 49. quia non consiliarius, sed hostis est nominandus, & esse causa pditionis, cap. clericus. 46. dist. & meretur penam propter malum consilium datum principi, cuius deceptor fuit cap. quanto, & ibi Abb. notabilis de iure iurando.

6 - Consiliarij tenentur potius demittere officium, quam aliquid constituere, vel consentire, quod non sit bonum; Abb. in cap. adversus n. 19. de immunitat. In consilio principis si tractetur de re militari, statur militi, si de iure statur doctoribus etiam cæteris paribus l. 1. C. offic. vicarij, Rebuff. de Consiliarijs principum nu. 13. Consilium principis potest recusari, quando principaliores consiliarij sunt suspecti. Batius in cap. 1. de iudicijs nu. 35. Rebuff. ubi proximè nu. 33.

CAP. VINO. IV.

S Y M M A R I V M.

- 1 Verba sacra Scriptura non debent converti ad vanam interpretationem.
- 2 Verba hereticalia iocose proferens, an sit hereticus?

I N principio, ibi, Pervertunt.

Elicio ex textu, quod nemo debet convertere verba sacra Scripturae ad profanam, & vanam interpretationem, cap. hereticus 28 & 6. quidam, 39. in fine, 24. q. 3. & tenet Azor. institut. moral. 1. p. lib. 8. c. 2. q. 4. Vnde valde puniendi sunt qui sacra Scripturae verba profanis immiscet; ut cavetur Trid. sess. 4. in fine; propterea Vmber-tus Locatus testatur, quendam monachorum, qui cuidam ludo turpi, & icandaloso hymnum, Iam lucis orto sidere; comiscuit, nonnullaque impudica verba, & actus inhonestos addidisset, fuisse fustigatum in palatio Sancti Officij, atque omni voce activa, & passiva per decennium privatum, refert Farinacius de heresi q. 178. n. 52.

2 - Sed quid, si iocose verba hereticalia proferat? Dic quod non est iudicandus hereticus, cum deficiat error in intellectu, & pertinacia in voluntate, quæ faciunt hereticum; latè Azor. ved. lib. 8. recopit. tit. 3. leg. 1. a num. 86. & factum iocolum penam non meretur cap. 1. de sen-

rem. excomun. & l. 5. Diuus ff. de actionib. & obligat. & l. sicut semel. C. de liberali causa. Quæ conclusio, licet sit vera, fallit in crimine hæresis, in quo licet verba talia proferens non sit dicendus hæreticus, potest tamen puniri episcopi, aut inquisitoris arbitrio; ad quos etiam spectat, an iocose, vel serio sint dicta, determinare; Cardinal. in clementin. 1. 5. Nos igitur numer. 1. de summa Trinitate quia pessimi exempli est, cum rebus fidei iocari, unde aliqua levis pœna, seu pœnitentia imponenda est, & isto casu possunt inquisitores imponere pœnam pecuniariam. Rojas singulari 103. Simanch. de catholicis cap. 17. nu. 23. post alios Farinacius de hæresi. q. 179. numer. 63. & sequentibus.

CAP. Legant. V.

S Y M M A R I V M.

1. *Episcopi sūt cæci circa nepotes, ideoque in Episcopum habens filios, vel nepotes, non est eligendus, nec ad parochiales Ecclesias est admittendus.*
2. *Excessus clericorum debent corrigi.*
3. *Heli an fuerit in æternum damnatus?*
4. *Strena, quid significet?*

IN textu ibi, filios suos. Hodie verò, quia per filios solet Ecclesiarum substantia periclitari, cap. de Siracusana 13. distin. 28. ubi notavi num. 2. Episcopi namque sunt cæci circa nepotes, secundum Glossam in cap. pervenit. 1. q. 3. & Concilium Trident. sess. 25. de reformat. c. 1. Quare habentem filios, vel nepotes etiam legitimos in Episcopum non esse eligendū, disponitur in auth. quomodo oporteat Episcop. §. 1. Col. lat. 1. Sed contrarium supponit cap. Episcopus 34. infra. 12. q. 2. de quo vide posita d. num. 2. & hoc loco nepotum nomine filij filiorum, non autem fratrum, aut sororum vocantur, l. Jurisconsultus ff. de gradibus cogn. Abb. in cap. 1. de testam. n. 2. Immo maximè deceret, si nec ad parochiales Ecclesias obtinendas, qui filios habent, admittantur; qui filius est argumentum de incontinentia patris cap. priusquam in fine 28. distin. & cap. proposuisti & ibi, Glossa verbo filij. 82. dist. patres enim frontē habere non possunt alios de incontinentia redarguēdi c. sicut verſ. Habentes 47. dist.

2 An verò Heli propter hæc peccata sit à Deo in æternum damnatus? Dubitant interpretes Gregor. lib. 2. cap. 3. & Pastor. p. 2. cap. 6. damnatum esse indicat æterno supplicio, Augustin. lib. 17. de civitate Dei cap. 4. Eodem modo reprobatur dicit esse Heli, quo Saul, sed de Saulis damna-

tionem, ut post Lyram. Dionysium, serarium, & alios, latè comprobatur Gaspar Sanch. lib. 1. Regum in principio num. 9. & sequentibus, ubi solvit, quæ contra hanc opinionem ab alijs Doctoribus opponuntur. Item Mendocia tom. 2. in lib. Reg. cap. 4. n. 18. Anno. 13. sect. 3. ubi de hac re erudite.

In vers. Heli Sacerdos. Licet Heli summus Sacerdos aliàs bonus existeret, quia tamen excessus subditorum efficaciter non corripuit diuinam vindictam excepit, dum filijs suis in bello peremptis, idem de sella corruens fractis cervicibus expiravit, ut dicitur in cap. licet 31. de simonia, ubi scribentes, latè Peres lib. 8. ordinamenti tit. 4. lib. 3. pag. 130. in principio, obseruat tamen Rupertus lib. 4. c. 10. de victoria verbi. Heli inter iudices numeratum non esse, licet quadraginta annis populo præfuerit, quia indignus visus est homo iners, & inglorius, qui inter præclaros populi duces locū obtineret. Rationem vide litteralem quæ ponitur à Mendocia tom. 2. in 1. Reg. cap. 4. num. 18. in exposit. littera §. 14.

In Glossa verbo; strenam. Mænus est, quod datur in die festo ominis boni augurio, qualia sunt, quæ passim dantur quotannis circiter Kalendas Ianuarij, ut advertit Glossa in presenti, Glossa 1. in l. laudabile C. de advocatis diversarum iudic. qui nostri textus meminit. Vide Suetonium in Caligulam capit. 42. ibi, Et dixit, & Strenas incunte anno se recepturū, stetitq; in vestibulo adium Kalendas Ianuarij ad captandas stipes; ubi Beroaldus nonnulla adducit. Lege Raderum in proæmio lib. 13. Martialis, ubi aliqua de dea Strenia.

CAP. Omnem. VI.

S Y M M A R I V M.

1. *Hæretici opiniones suas fundant super sophistica disputatione.*
2. *Dialectica, quid sit?*
3. *Dialectica Sophistica damnatur: vera tamen prodest scientijs comparandis.*

IN textu. Quem adducit Palea ex refensione Adriani Pontificis ad Carolum magnum cap. 49. ad probandum, quod hæretici conclusiones suas potius fundant super sophistica verborum disputatione, quàm super fidei veritate, cum non ex politica verborum prolatione, aut Dialectica, sed potius in simplicitate veritatis donum Dei acquiratur; Vnde ait Apostolus Epistola 2. ad Thimoth. cap. 2. nu. 14. Noli verbis contendere, ad nihil enim utile est nisi ad subversionem audientium; ubi

Sottomaior, multa eleganter adducit, & ad Titum cap. 3. nu. 9. *Stultas quaestiones, & contentiones, & pugnas devita, sunt enim inutiles, & vanae, ubi vide eundem Sottomaior; Sic alias Seneca epist. 82. prope finem, totum illud dialecticæ genus exturbandum iudicat, & epist. 49. Dialecticorum libros à limine solum salutandos, nec in ijs tempus terendum affirmat, interrogationes, & cautiones reprehendens.*

2 **Ibi, Dialectica.** Quæ est ars differendi, qua per dissertationem verum à falso discernitur, ut ait Cicero in *Topic. & de claris oratoribus, ad fin. Ipsa est philosophiæ species, quæ dicitur logica, id est, rationalis differendi, querendi, & differendi potens.* Primus Aristoteles quaedam huius doctrinæ argumentationes perduxit, & dialecticam nuncupavit, quia in ea dictis disputatur.

3 **In textu, ibi, In Dialectica disputatione.** Intelligi debet non de vera Dialectica, sed de so, histica, quæ ad decipiendum potius, quam ad docendum inventa est. Et hanc Dialecticam à patribus olim damnatam ostendit Christophorus Gilius lib. 1. tract. 1. cap. 6. Si enim de vera Dialectica sermo sit, quis dubitat illius usum esse omni scientiæ comparandæ utilissimum, & nulli perniciosum, ut ex Origine, Nazianzeno, Augustino Damasceno, Clemente Alexandrino, Hieronimo, Casiodoro, & alijs probat idem doctor. Vide præterea Antonium Rubium in sua Logica Mexicana, q. 1. per totam, Petrum Furiado Logica, disp. 2. sect. 4. §. 23. & disp. 1. sect. 8. §. 53. Petrus de Onba q. 2. præambula, art. 3. nu. 6. ubi plures refert pro hac sententia. Petrus Fonseca tom. 1. Metaph. lib. 2. q. 4. sect. 1. & 2. & 3. ad quem remitto Philosophiæ studiosos, ne homo Iurisconsultus extra suos limites diuagetur.

CAP. Legimus. VII.

S V M M A R I V M.

- 1 Rabanus Maurus, quis fuerit?
- 2 Libri profani non debent legi.
- 3 Sapientia rerum secularium requiritur in Episcopo.
- 4 Deus omnium scientiarum est caput.

1 **I**N superscriptione, ibi, Raban. Fuit Rabanus Maurus natione Germanus, Abbas Fuldenfis, tempore Ludovici Pij Imperatoris, postea abdicans se à prefectura monasterij, quietis amore in Hortonem onus

refudit, tandem Episcopus Moguntinus creatus est, tempore Lotharij: vir fuit æque doctus, ac pius, vertexque sui temporis Theologorum appellatur. Synodum congregavit iussu Ludovici Junioris, cuius tempore obiit anno Domini 856. scripsit multa, & versu, & prosa; vide late Bellarmum. de scriptoribus ecclesiasticis, anno Domini 835. fol. mihi 152. Baron. tom. 9. annal. anno Christi 838. ad fin. latrus tom. 10. anno 843. prope finem, & anno 847. Quo autem epitaphio eius sepulchrum ornatum fuerit, vide eundem Baron. anno 856. in fine.

In textu. Collige libros profanos non posse legi, quando ex eorum lectione, quis provocatur ad lasciviam, sicut libros Ovidij de arte amandi, & alios similes, & sic hunc textum, & alios huius distinctionis intelligit Sylv. in summa, verbo, doctor, q. 8. in fine.

In §. Hinc etiam, vers. Sed è contra. Et sic sapientia secularium scripturarum, requiritur etiam in episcopo, ut ex hoc textu notat Gregor. Lopez part. 1. tit. 5. l. 37. Glosa 3.

In vers. Hinc, & Ambrosius. Est igitur Deus omnium scientiarum caput, & author; Greg. Lopez part. 1. in proæmio, Glos. 1. Paulus Fusch. de visitatione, cap. 17. num. 8. & 26. qui uterque nostri textus meminere.

CAP. Turbata. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici possunt vacare scientijs secularibus, ut sciant discernere verum à falso.
- 2 Dicitio, omnimodo, quid importet?
- 3 Dicitio, alioquin, quam significationem habeat?
- 4 Colloquia prava corrumpunt bonos mores.

IN textu. Nota, quod clerici possunt vacare scientijs secularibus, ut sciant discernere verum à falso, & habere additum ad scientiam pietatis. Gregor. Lopez part. 1. tit. 5. l. 37. Glosa 3. quemadmodum diximus de Episcopo, qui potest studere legibus, ut melius intelligat Canones in cap. 1. num. 1. supra, hac eadem dist. succedente vulgari regula, quod utile per inutile non vitiatur, 37. de regulis iuris. in 6. de qua per Aloysium Rectorium collectionem. 139. & 1246. advertit Glosa 1. in presenti.

Ibi, Omnimodo. Quæ dictio est præcisa, & importat idem quod, per omnem modum. Iason. in l. Liber homo, nu. 2. de verborum obligat. & in §. Curare, nu. 4. instit. de actionibus. Abb. in cap. Conquestus, nu. 4. de foro compet. Tiraquel. in l. Si unquam, verbo, revertatur, nu. 37. C. de revocand. donationibus. post alios Cened. singular. 31. nu. 1. Tuschus tom. 2. conclus. 320. nu. 2. Licet ista dictio sit præcisa, nihilominus congruam recipit interpretationem à iure communi. Roland. conf. 61. nu. 55. vol. 2. & conf. 75. nu. 21. vol. 1. multos refert Cened. d. singulari 71. nu. 2. & seqq. ubi varias significationes videbis.

Ibi, Alioquin. Dictio ista ponitur adversative ad præcedentia, & exponitur, si non fuerint prædicta. l. Si finita, §. Ex hoc Dicto, & ibi Glossa, verbo, alioquin, ff. de damno infecto, l. Eleganter, §. Si dolo, l. Lucius, §. Lucius. in secundo, ff. legatis secundo, cap. Constitutus, & ibi doctores de testibus, tradit Bart. in l. 7. num. 11. ff. de condit. & demonstr. latè Tiraq. de retractu lignag. §. 8. Glossa 6. nu. 1. refert plures Cened. singular. 3. num. 1. Dominicus in cap. Ut circa, §. Alioquin, nu. 4. & ibi Franch. col. 1. de elect. lib. 6. ubi dicunt, quod dictio ista est resolutiva dispositionis, in qua profertur, si non concurrant in actu omnes qualitates præcedentes, quod dicunt esse notandum pro statutis, & privilegijs, ubi hæc dictio poneretur; sequitur Tiraq. de retractu lignag. §. 8. Glossa 6. nu. 2. Porro de natura, & significatione huius dictionis multa tradunt Cened. d. singular. 3. nu. 2. & seqq. Tusch. tom. 2. conclus. 2. 2.

In Glossa, verbo, Indidissent, ibi, Bonos mores corrumpunt. Hanc etiam Pauli sententiam refert Glossa, verbo, colloquia, in Clement. 1. de celebrat. missarum, textus in cap. Sape, 28. quest. 1. Ex quo inquit Bart. in l. Si plures, §. Quavis, & §. Si parens, ff. de ad ministrat. tut. & Abb. in cap. Ad hac, nu. 1. de Indeis. quod conversatio mala facit quem suspectum præsumi, de quo latè Azeved. lib. 8. tit. 2. l. 2. num. 32. & seqq. nova recopilat. qui nostræ Glossæ mentionem faciunt.

C A P. Legimus. IX.

S U M M A R I U M.

- 1 Legens libros hereticorum, qualiter puniatur. & nu. 2.
- 3 Libri hereticorum, multa afferunt incommoda.

I N textu. Collige ex textu, non debere hæreticum reputari, qui habet libros prohibitos, ut illos confuter, vel curiositatis gratia, ne scilicet ignoret ea, quæ ab hæreticis traduntur, ut sciet ea evitare, ut post alios tradit Tiberius Decianus tractat. crimin. lib. 5. cap. 46. num. 27. & 29. qui nostri textus meminit. Mascard. de probationib. conclus. 862. refert plures Cened. 2. p. collectan. 8. num. 2. Hodie vero retinens, aut legens libros hæreticorum continentes hæresim ex professo, præsumitur hæreticus, & potest de hæresi condemnari, & incidit in excommunicationem Bullæ Cænæ, vide Constitutionem Pij 4. editam die 24. Martij, anno 1564. quæ est impressa ante indicem librorum prohibitorum, de qua Navar. conf. 1. de consuet. nu. 74. editore prima, quem videbis conf. 6. de hæreticis. Vnde iam sublatae sunt omnes iuris communis difficultates, advertit idem Decianus. ubi proximè, nu. 30. Lege latè Suar. de fide, disp. 20. sect. 2. per totam. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 10. à nu. 20.

At olim de iure civili retinens libros hæreticorum puniebatur perpetua deportatione, ut est textus in l. Quicumq;, C. de hæreticis; legens verò alios libros, qui non tractent de religione ex professo, nec ex instituto, contineant hæresim, licet aliquas hæreses admixtas habeant, non est excommunicatus Bullæ Cænæ, sed tantum incidit in excommunicationem indicis librorum prohibitorum, & potest absolvi à quocumq; habente potestatem. Si vero fuerint libri Chiromantia, Hydromantia, & Astronomia Xistus quintus statuit, ut contra legentes, & retinentes inquisitor pravitatis hæreticæ possit procedere. Adde posita ad cap. 1. num. 4. supra, dist. 16.

Gravia namq; incommoda ex l. & ratione hæreticorum, & profanorum librorum oriuntur, ut tradit Castro lib. 2. de iusta hæreticorum punit. cap. 15. & lib. 3. cap. 8. Medices in summa omnium hæresum, p. 1. q. 5. vers. Quinta causa, refert alios Cened. d. collect. 8. nu. 3. Quare etiam gentiles, ut christianam legem abolerent, iuebant, ut libri omnes legem christianam continentes comburerentur; quod fecit impius Diocletianus anno decimo nono, mense Dystro (qui à Romanis Martius nominabatur) edictum proponens, ut non solum templa Christianorū funditus everterentur, sed ut scripturæ sacræ igni absumerentur, tradit Eusebius in historia ecclesiast. lib. 8. cap. 3. refert alia exempla Tiberius Decianus lib. 5. d. cap. 46. nu. 3. & seqq. Neque solum gentiles, sed etiam hæretici in sua perfidia obstinatissimi, sic catholicorum libros averfantur, ut illos flammis voracibus iubeant destinari. Quod hæc nostra ætate contigisse fertur apud Britannos, cum liber ille sapientissimi Suarj, quem pro fidei defensione multo cum sudore

fudore inscripfit, iussu Iacobi, magnæ Britanniæ Regis, publico in foro, & frequentissimo hæreticorum conventu Londini concrematur. Vt refertur in vita ipsius Suarij, quæ habetur in prima parte, de gratia. Quod intestinum hæreticorum odium aperte testatus est idem Iacobus, dum in suo libro (qui inscribitur *Declaratio pro inre regio adversus Cardinalis Perronis orationem*) gravissimis contumelijs afficit eundem Suarium. Sed de intemperata huius Regis licentia, vel petulantia alibi dicemus.

C A P. Si quis artem. X.

S V M M A R I V M.

- 1 Illiteratus est, qui ignorat grammaticam. & nu. 5.
- 2 Geometria, quomodo diffiniatur?
- 3 Diffinitio Arithmetica.
- 4 Scientia musica, an sit necessaria in Episcopo?

I N textu, ibi, Grammaticam.

Grammatica dicitur scientia scribendi, & cognoscendi origo, & fundamentum liberalium litterarum. Quam definitionem affert Isidorus lib. 1. *Ethymolog.* cap. 2. & 3. hæc indisciplinis post litteras communes inventa est, ut qui litteras dedicerunt per eam rectè loquendi rationem sciant, atq; a litteris nomen accepit, Grammata namq; Græci litteras vocant; vel dicitur *ars cognoscendi linguam latinam*, ut tenet l. 37. tit. 3. part. 1. & illiteratus est, qui eam non intelligit, ita ut, nec ad minores ordines possit promoveri. *Memorb. de arbitrar. casu* 425. nu. 57. & 58. *Salzed. in pract. cap. 21. ex Trident. sess. 23. cap. 11. de reformat. vide citatos per Cened. 2. p. collect. 56. nu. 5. Torre blanca Villalpando, in epithom. delictorū, lib. 1. cap. 7. nu. 6.*

2 Ibi, Geometria. Notat Greg. Lopez part. 1. tit. 5. l. 37.

Glossa 6. & ibidem de alijs scientijs, quas textus refert, meminit latius part. 7. tit. 23. l. 1. Glossa 4. Fuit enim Geometria, secundum Isidorum, disciplina primum ab Ægyptijs reperia; quia inundante Nilo, & omnium possessionibus limo obductis, initium terræ dividendæ per lineas, & mensuras, nomen arti dedit; quæ inde longius acumine sapientium producta, & maris, & cœli, & aeris spatia metitur.

3 Ibi, Arithmetica. Quæ ex Isidoro lib. 3. *Ethymologiarum* est disciplina numerorum. Græci namq; numerum à *rythmom* dicunt: hanc apud Græcos primum

conspexisse Pithagoram autumant, & postmodum à Nicomacho diffusius esse dispositam, quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt.

Ibi, Musica. Huiusmodi scientia non est multū necessaria in Episcopo, ut docet textus, nisi respectu cantus Ecclesiæ, & bene stabit Episcopo, si ad hoc musicam sciat, ut notat Gregor. Lopez part. 1. tit. 5. l. 37. *Glossa 5. Musica partes sunt tres, Armonica, quæ discernit in sonis acutum, & gravem. Rithmica, quæ requirit incurfionem verborum. Vtrum bene sonus, aut malè coherat. Metrica, quæ mensuram diversorum metrorum probabili ratione cognoscit, ut ex Isidoro, tradit Vincentius in speculo doctrinali, lib. 16. cap. 31. De vi musicæ videndi tibi sunt Alexand. ab Alexand. lib. 2. cap. 25. Quintilian. lib. 1. cap. 27. Marsilius Ficin. lib. 3. philosophia Platonis. Plutarch. in moralib. Lucian. de gymnasijs, tom. 1. Tullius lib. 3. de orat.*

Ibi, Potest proficere. Igitur per Grammaticam sacra scripturæ intelliguntur, ut ex nostro textu deducit, & prosequitur Paulus Fusch. de visitatione, lib. 1. cap. 16. nu. 14. & cap. 17. nu. 12. Vnde magistri deputandi sunt in seminarijs pro pueris educandis, vide Clementinam 1. de Magistris.

C A P. Qui de mensa. XI.

S V M M A R I V M.

- 1 Vir honestus non presumitur male facere.
- 2 Mathematica diffinitio.
- 3 Testis quomodo debeat deponere?
- 4 Argumentū à simili, quomodo procedat?

I N principio textus. Collige, non presumi virum honestum, & providum, aliquid perperam, aut fecisse, aut facturum esse, & si etiam id liquidò appareat, vix tamen credendum est; notat ex nostro textu Tiraq. de penis temperandis, causa 51. nu. 54. ubi alia iura adducit, iuvat textus in cap. Sacro, §. Cumq;, de sentent. excommunicationis, ibi, *Maximè si laudabilis opinionis existat.*

Ibi, Mathematicos. Mathematica subiectum est quantitas continua, & discreta, & est magnitudo, & multitudo; magnitudo, alia est immobilis, ut sphaera terræ, alia mobilis, ut sphaera firmamenti; multitudo discreta per se inest Arithme-

Arithmetica; multitudo ad aliud materia est Musica; magnitudo immobilis, materia est Geometria. Magnitudo autem mobilis est de Astronomia. Porro de excellentia, & utilitate Mathematicæ, & eius speciebus vide Vincentium in speculo doctrinali, lib. 16. cap. 2. & 3. Neque illud omittas pro scientia astronomica observandam, quod in maximam cedit laudem Lusitanorum. Nam teste Maffeo lib. 1. nostri Lusitani maris Indici exploratores, fuere primi inventores astrolabij. Vnde Fr. Seraphinus de Freitas, vir summæ eruditionis, & religionis, in suo lib. de iusto Imper. Asiat. cap. 8. nu. 6. Lusitania, inquit, tota Europa debet astrolabium instrumentum, ad explorandam locorum latitudinem. & Titus Livius Lusitanus. Ioannes de Barros Decad. 1. lib. 4. cap. 3. post med.

3 Ibi, Si ignoret. Ponderat Alex. in l. 1. nu. 15. post medium, ff. si certum petatur, & per hæc verba docet, quod si testis interrogaretur super mutuo, & diceret se nescire, quid sit mutuum, non potest dici, quod intelligit id super quo deponit, unde nihil probaret; & Additio littera E. disputat quædo testis dicit vidisse numerare pecuniam, nec de causa dicit, an probet mutuum? Latius Purpuratus in d. l. 1. nu. 71. cum seqq.

4 In Glossa, verbo, Scirent, ibi, Vt iura deficiunt. Immo nec etiam tunc data una dissimilitudine prosternitur, ut ait Menoch. conf. 180. nu. 51. tom. 1. quia istud argumentum à simili est omnium levissimum, ut tenet idem Menoch. conf. 37. num. 177. & an, & quando procedat? Vide Nicolaum Everard. in Topic. iuris loco 10. à simili, fol. mihi 135.

CAP. De quibusdam. XII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Magistri per Episcopum, qualiter constituentur?
- 2 Privilegijs Doctorum, an gaudeant etiam non legentes?
- 3 Scholastici non studentes, non gaudent privilegijs.
- 4 Artium liberalium utilitas ad scripturas intelligendas.
- 5 Abbas nostram Glossam approbat.

IN textu. Collige ex textu, Magistros, & Doctores debere ab Episcopo congruis locis constitui, de quo Sylvest. verbo, doctor. in q. 9. Greger. Lopez. part. 1. tit. 6.

l. 7. Glossa 2. iuxta medium. Navarr. in Manual. cap. 21. nu. 107. Medices in summa peccatorum, p. 2. cap. 2. q. 74. Reginald. in praxi panit. lib. 10. cap. 13. hodie tamen adest Concilij Tridentini decisio. sess. 5. cap. 1. de reformat.

Ibi, Assidue doceant. Ex hoc textu videtur colligi idem, quod innuit Bart. in l. Medicos, nu. 1. c. professoribus, lib. 10. scilicet privilegia doctoribus concessa, non habere locum, nisi in doctoribus actu legentibus; sed videtur, quod communis sit in contrarium; quod omnino procedant in omnibus, etiam non legentibus. Ita Guido Papa decis. 388. nu. 5. & movetur quatuor fundamentis Aretinus consil. 95. Respondeo breviter.

Sic alias scholastici non studentes, & qui scholas non frequentant, non gaudent privilegijs scholasticorum, & absentes causa studij fructus suorum beneficiorum non percipiunt, ut firmat Tiraquel. in tract. cessante causa, part. 1. nu. 213. Mascard. de probationib. conclus. 1290. nu. 9. & seqq. Emmanuel Rodriguez. quest. regul. tom. 1. q. 9. art. 10.

Ibi, Liberalium artium. Ad plenior

& uberiores sacre scripturæ intelligentiam, non parum conducit liberalium artium splendor, imò ab illis sacrarum scripturarum interpretatio vires, & incrementum capit. Quavis enim artes liberales per se fidem non gignant, ad illam tamen firmiter percipiendam disponunt. Quod late probat Salmeron tom. 1. prolog. 17. & Pineda lib. 3. de rebus Salomonis, à cap. 11. usq. ad 26. ubi aperte docet Salomonem fuisse loquendi, & scribendi inventorem; nec non Eloquentia, Poesi, Dialectica, Musica, Historia, Astronomia, Geometria, Arithmetica, Cosmographia, Medicina, Physiologia, Theologia, omnibus denique artibus præstantissimum; adeo ut omnium disciplinarum, & artium compendium dici potuisset.

In Glossa, verbo, Vt magistri, in principio. Appellat bonam Abb. in cap. Quia nonnullis, nu. 13. de magistris, ubi late docet, quando doctores, seu magistri possunt petere salarium, sive à pauperibus, sive à divitibus, sive ut de publico salarientur. Adde Alciat. lib. 9. parergon. cap. 9. late Tiraq. de nobilitat. cap. 29. nu. 42.

CAP. Si quid veri. XIII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Sibylla fuerunt decem.
- 2 Nonnulla de Orphico Poeta.

Infide

3 Infideles, si quid bonum de Deo dixerunt, suis dictis convincuntur.

4 Iudaei sunt infidelibus deteriores.

Ibi, Sibylla. De Sibyllis videndi sunt D. Augustin. lib. 18. de civitate Dei, cap. 23. ubi Leonardus Coquaeus in additionibus, multa adducit. Diodorus Siculus lib. 5. rerum antiquarum, cap. 6. ad finem. Lactantius lib. 1. divinarum institutionum, cap. 6. late Isidorus lib. 8. ethymologiarum, cap. 8. Sibyllae, lingua graeca, dicuntur generaliter omnes foeminae vates; quod nomen ex officio, non ex proprietate est vocabuli. Decem autem Sibyllae à Doctoribus fuisse traduntur. Prima Persica, secunda Lybica, tertia Delphica, quarta Cymeria, quinta Erythrea, sexta Samia, septima Cumana, octava Helespontica, nona Phrigia, decima Tiburtina, vide latissime Vincentium in speculo historiali, lib. 2. cap. 100. & seqq. Quas fatidico plenas spiritu, constat multa labentibus annis futura praedixisse; nec non servatoris Christi nativitatem, & mortem divinasse. Imò Fr. Seraphinus de Freitas cap. 8. nu. 6. ex Bossio de signis Eccl. lib. 20. cap. 6. refert, nostrorum in Indicam navigationem Sybillas vaticinatas fuisse, ut idem probat Seraphinus, ex Virgilio, & Seneca.

Ibi, Orpheus. Poeta Thracius ex civitate Libethris sita sub Pieria, Apollinis, & Calliopes filius, discipulum habuit Linum, qua tempestate apud Hebreos iudices rerum summam gerebant. Poeta quidem Orpheum à Ciconum mulieribus dilaniatum fuisse fabulantur; quo fit, ut nunc usq; Thraeces, suas pulsent uxores, ut Orpheum ulciscantur; consule latissime Lylum Gyraldum in historia Poetarum, dialogo 2.

Ibi, Valet quidem. Collige ex textu, quod sapientes, & Philosophi gentiles, si quid bene de Deo dixerunt, suis dictis convincuntur; non tamen habent tantam auctoritatem, sicut si essent dicta à sacra, vel canonica Scriptura, ita Archidiaconus, hic nu. 1. Amplia primam partem conclusionis etiam si mala de Deo dixissent, quia sunt dicta sine fundamento, & sunt evidenter falsissima.

Quod patet in Iudaeis, qui sunt omnibus infidelibus deteriores; textus in cap. Nonne, 37. 1. q. 1. Alex. conf. 130. Menoch. de arbitrar. casu 290. nu. 22. habent in libris Talmudicis innumeras blasphemias, & impietates adversus Christum Deum nostrum, divinae maiestatis celsitudinem, & sanctos veteris testamenti, & legem Moysis, & adversus charitatem, & humanitatem adeo falsas, & execrabiles, ut animus horreat, manusq; refugiat eas scribere, videndas omnino in Bibliotheca Xisti Senesis lib. 2. à pag. 237. usq; ad 241.

CAP. Relatum. XIV.

S V M M A R I V M.

- 1 Traditiones debent observari.
- 2 Dicitio, prout, quid significet?
- 3 Vtrum per simile liceat argumentari?
- 4 Testificari, an quis possit de visis in pueritia?

Ibi, Secundum traditionem.

Igitur secundum traditionem, & non iuxta sensum suum tenetur magister docere, & iudex iudicare, de quo vide Riccium collectanea decis. p. 4. collect. 794. & 802. Menoch. conf. 100. nu. 74. & conf. 187. nu. 55. & 380. nu. 21. idem lib. 2. de presumptionibus, q. 71. nu. 2. Mascard. de probat. conclus. 1041. Guierri. pract. lib. 30. q. 13. nu. 34. Surd. de aliment. tit. 9. q. 44. nu. 60. optime Glossa 1. col. 4. in principio, in l. 4. tit. 6. lib. 1. fori legum, Praepositus in cap. Noli, num. 3. supra, dist. 9.

Ibi, Prout. Quae dicitio importat similitudinem, & etiam identitatem, Angelus conf. 11. num. 4. vers. Nec obstat, ubi loquitur in legato facto ducentorum scutorum, prout primo legaverat alius, ut identitatem contineat, & similitudinem. Roman. conf. 460. illa verba, nu. 4.

Plures etiam habet significationes; quandoq; importat relationem, quandoq; causam, quandoq; modum, & qualitatem, quandoq; limitationem. Bart. in Extravaganti ad reprimendam, veri. Prout. Berous conf. 110. num. 59. & 60. lib. 2. latissime Tusch. practicarum conclusionum, tom. 2. conclus. 347. nu. 2. & seqq. usq; ad nu. 71. ubi num. 3. credit multum referri, an dicatur, prout, vel dicatur, & prout.

In textu, ibi, Verisimilitudines.

Per hoc verbum controvertit Glossa 2. in praesenti. Vtrum per similitudines possit quis procedere, & per similia licitum sit argumentari? Glossa similis, verbo, quod de uno, in cap. Translatio, de constitutionibus, Glossa ultima, in cap. Inter ceteras, de rescript. Mantua lib. 1. dialogo 6. Hypolit. in rubrica, nu. 189. ff. de fide iussor. latissime Eyvard. Topic. loco 10.

In Glossa ult. Docet Glossa, posse aliquem testificari de eo, quod vidit in puerili aetate, Glossa similis, verbo, impuberes, in l. 3. vers. Lege Julia, ff. de testib. & in §. Testes, inst. de testament. ubi Aretinus nu. 25. Decius in l. Foemina, §. Item impuberes, ff. de regulis iuris, citant multa Felin. & communis, in cap. Cum nobis, 14. de praescript. Clarus in practica, §. ult. q. 24. num. 27. latissime Covar. in regula possessor. 2. p. §. 3. nu. 8. qui multa tradit, Unde non est verum

verum, quod dicit *Glossa*, verbo, *centum*, vers. *Sed qualiter*, in d. cap. *Cum vobis*, dum supponit, non posse testes deponere de ijs, quæ ante pubertatem viderunt, & apprehenderunt; si quidem constat post pubertatem posse quem deponere de ijs, quæ ante illam doli capax, idest circa annum decimum cum dimidio, vidit, & apprehendit.

CAP. Ideo prohibetur. XV.

S V M M A R I V M.

1. Poetarum figmenta incitant mentes ad vitia.

2. Ignorantia affectata, qua dicatur?

3. Parum refert, aut quid fiat, aut eius simile.

IN textu. Collige ex textu prohiberi christianis legere figmenta Poetarum, quia per oblectamenta fabularum mentem excitant ad libidinem. Item quia eloquentia ipsa si semel hominis mentem occupaverit, adeo sui amantem reddere solet, ut facile cæteros despiciat, unde nonnulli sunt, qui sacrarum litterarum sermonem, & dicendi simplicitatem tam horreant, quam eloquentes isti homines, qui nihil audire possunt, quod Ciceronem non sapiat, ut ex *D. Augustin.* & *D. Hieronym.* tradit *Montoja de concordia sacrarum editionum*, lib. 1. *controvers.* 16. in principio, qui nostrum textum refert. Non tamen eloquentiæ ars à sacris scripturis est aliena; cum quomais eloquentiæ splendor inveniatur in sacris litteris, tradit late *Montoja*, ubi proxime, & *controvers.* 18. vers. *Primò*. Quare in defectu iurium, autoritas Poetarum valet allegari, ut est textus in l. *In tantum*, 6. §. *final.* ubi *Glossa*, verbo, *Virgilius*, ff. *rerum divisione*, diximus supra, in *proemio*. nu. 25.

2. In §. *Vt itaq;* in fine, ibi, *Noluit intelligere*. Agit textus de ignorantia affectata, quæ etiam

ignorantia appellatur malitia, quam habet is, qui cum possit, & debeat, noluit scire, ut liberius peccaret, iuxta illud *Psalm.* 35. nu. 4. *Noluit intelligere, ut bene ageret*. De qua ignorantia agit textus ubi *Glossa* in cap. *Eos, de temporibus ordinat.* lib. 6. & hæc ignorantia non solum culpam continet, sed etiam graviolem, quam scientia simplex; ex quo auget voluntarium, & adhibetur eo prætextu, ut sine remorsu conscientie delictum fiat. tradit *Glossa*, verbo, *scientes*, in cap. *ult. de officio delegat.* lib. 6. & ex *Clement.* 1.

de consanguinitate, *Covar.* in cap. *Alma*, 1. p. §. 10. nu. 17. *Castro* lib. 2. de lege penali. cap. 14. fol. 305. *Simanch.* de cathol. instit. cap. 26. à num. 3. plures relati à *Tiraq.* de penis, cap. 13. nu. 22. & de retract. tit. 1. §. 35. *Glossa* 4. nu. 28. late *Sanch.* lib. 1. Decalog. cap. 16. per totum, & cap. 17. per totum. *Lorca de peccatis*, à disp. 29. usq; ad 43. Adde posita ad cap. *Qui partem*, nu. 6. dist. 55.

In Glossa, verbo, Thura.

Docet *Glossa*, parum referri, aut quid fiat, aut fiat eius simile, conducunt, quæ tradit *Bart.* in l. *Ab emptione*, nu. 13. ff. de pactis. *Azved.* lib. 5. nova recopilat. tit. 4. l. 5. nu. 11.

CAP. Non omnis. XVI.

S V M M A R I V M.

1. Christianus, qua teneatur scire ad salutem.

2. Huiusmodi, dictio, quid significet?

IN textu, ibi, à pœna. Collige ex textu, quod ignorantia iuris divini, & naturalis neminem excusat, & ita quilibet christianus saltem implicite tenetur scire. Credo, vel articulos fidei, præcepta Decalogi, *Pater noster*, *Ave Maria*, & ea, quæ ad singulorum statum, vel officium pertinent, pro quo, & quæ teneatur scire, vide textum in cap. *Vos ante omnia*, 103. de consecratione, dist. 4. *Sylv.* in summa, verbo, *fides*, nu. 6. & verbo, *ignorantia*, q. 1. & verbo, *scientia*, vers. *Secundò*. *Ar milla*, verbo, *credere*, nu. 2. *Caietan.* in summa. verbo, *ignorantia*. *Navarr.* in Manual. cap. 11. num. 18. vers. *Quinto*. & de oratione, cap. 20. *Simanch.* de cathol. instit. cap. 28. à num. 8. *Mench.* conf. 82. nu. 10. & 53. & *Palatius* in rubr. in allegatione de hæresi, §. 4. ad medium, & l. 27. tit. 4. part. 1. & ibi *Gregor.* & l. 1. tit. 1. Ordamenti, ubi *Perez.* *Sanch.* tom. 1. Decal. lib. 2. cap. 2. & 3. *Suar.* de fide, disp. 13. sect. 3. & 4.

Ibi, Huiusmodi.

Quæ dictio restringit dispositionem ad id, ad quod adijcitur, & repetit præcedentia omnia, cap. *Nemo deinceps*, 15. ubi *Glossa* verbo, *huiusmodi*, de electione, lib. 6. cap. 2. *Vt hinc pendente*, eodem lib. & ibi *Glossa*, verbo, *huiusmodi*, *Felin.* in cap. *Apostolica*. nu. 3. in fine, de exceptionibus; similitudinem quoq; importat l. *Deviq;* ff. de pignoribus, cap. *ult. de foro compet.* lib. 6.

DISTINCTIO. XXXVIII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Ignorantia iuris naturalis non excusat.
- 2 Ignorantia iuris civilis an excuset?
- 3 Quid in rusticis, militibus, & mulieribus?
- 4 Introducta ad rigorem iuris, debent observari.
- 5 Ignorantia facti, quando excuset?
- 6 Intellectus cap. 1. de constitut. lib. 6.
- 7 Ignorantia crassa, supina, & affectata, quæ dicantur?

num. 3. lib. 6. siue etiam iuris consuetudinarij, cuius non est probabilis ignorantia.

In Glossa ad med. ibi, Milites.

Dicit Glossa, quod ignorantia iuris excusat milites, rusticos, minores, & mulieres; idem tenet Glossa, verbo, *omnis ignorantia. cap. Turbatur, 14. q. 4. & Annan. in cap. Quoniam, nu. 5. de simonia, & Aloysius Riccius collectan. 953. ver. Limita, 2. tradunt Doctores per textum in l. Regula, ff. de iuris, & facti ignorant. Fallit tamen, quando aliquid faciunt clam, quia tunc non excusantur, ut est Glossa in l. 1. verbo, non oportet, C. de interdicto matrim. reputata singularis secundum Roman. singul. 714. & cons. 506. & inde Ias. in §. Ex maleficijs, nu. 20. Inst. de actionibus, & in l. Siquis, nu. 32. ff. de iurisdic. omnium iudicum.*

Ibi, Ad rigorem conservandū.

Quia in ijs, quæ introducta sunt ad rigorem iuris conservandum, nullis personis parcitur, ut ex nostra Glossa docet Tiraq. de retract. conventionali, §. 4. Glossa 7. nu. 16. Glossa in l. Iuris, 7. ver. Item in secunda, ff. de iuris, & facti ignorant. Bart. in l. 1. §. Nunciato, ff. de novi operis nunciat. & cons. 154. Maritus fecit heredem uxorem, col. 2. ver. Ad secundum autem, ipse Tiraq. de penis temperand. causa II. num. 18. qui plurimos refert; sequitur Menoch. remedio 9. recuperanda, num. 30. Menchac. de success. creation. §. 19. nu. 8. qui ambo Glossam reminiscuntur.

Ibi, Ignorantia facti.

Facti ignorantia censetur probabilis, & simplex, & ita præsumitur, quia multa propter incertitudinem, & varietatem plerumque etiam adhibita diligentia sciri nequeunt, l. 2. ff. de iuris, & facti ignorantia, importat enim ignorantia facti, ignorantiam alicuius actus in se, qui nihil habet commune cum decisione legis. Vnde solvitur illa controversia, qua queritur, *Quid sit factum, & quid sit ius?* Ut ita dignoscantur ea circa quæ utrumque versatur, ut per Bald. in principio, num. 23. de pace Constantia. Alciat. 1. paradox. cap. ultim. Tu dic iuxta suprascripta; factum, prout opponitur iuri, esse illud, in quo consistit actus ex se, prout est ex parte agentis: ius vero, prout opponitur facto, esse id quod consistit in decisione, & autoritate legum, ut patet in l. 1. ubi vide exempla, ff. de iuris, & facti ignorantia.

Nec obstat textus in cap. 1. de constitutionibus, lib. 6. ubi statuta, & consuetudines particulares dicuntur facti; & tamen in illis consistit decisio, & autoritas legis §. 1. ubi Glossa, verbo, *iuris, & §. Ex non scripto, inslit. de iure naturali,* nec satisfaciunt varij intellectus, de quibus Dominicum, & Geminian. in dict. cap. 1. Quare facilius solves, dicendo statuta, & consuetudines illic dici quid facti, non prout factū opponitur iuri.

IN principio distinctionis, in Glossa, verbo, Cum itaq; ibi, Iuris naturalis.

Ergo non est parcendum his, qui contra ius naturale peccaverunt, l. 2. & ibi Glossa, verbo, *naturali ratione, C. de in ius vocando, Glossa in l. Respicendum, §. Delinquent, & ibi Bart. ff. de penis, Glossa in cap. Turbatur, §. Notandum, per textum ibi, 1. q. 4. Abb. in cap. Super litteris, num. 6. ad finem. de rescript. latè Tiraquel. de retract. conventionali, Glossa 7. §. 4. nu. 19. qui uterque nostræ Glossæ meminere, repetit idem Tiraq. de penis temperandis, causa II. nu. 7. Ratio verò ob quam peccantibus in ius naturale nulla debeat criminis indulgentia, est quia, ius naturale continet regulas, & principia bene operandi, quæ habent necessariam, & immutabilem veritatem, cui intellectus non potest dissentiri. Ita ex Suar. Salas, & Soto, observavit Fr. Seraphinus de Freitas cap. 1. nu. 22.*

Ibi, Ignorantia iuris. Quæ neminem excusat, vide textum in l. Liberorum, §. 1. ff. de ijs, qui notantur infamia, & in l. Regula, in principio, ff. de iuris, & facti ignorant. ubi Glossa magna; tradunt ultra ordinarios latè Igneus in l. 3. §. Si conditio, à principio, ff. ad Sylaneanū. Filin. in cap. Quoniam, à nu. 7. de simonia. Paris. cons. 608. à nu. 302. lib. 4. Afflict. lib. constitut. rubric. 10. Vallasc. de iure emphyt. q. 38. nu. 15. docet D. Thom. quodlibet 1. art. 19. Et ratio est, quoniam ignorantia iuris, ut plurimum est improbabilis, cum versetur circa ea, quæ quis scire debet, & potest. Vnde meritò non excusat. Quod ampliabis etiam procedere, non solum in ignorantia iuris communis, sed etiam in ignorantia iuris municipalis, seu statutarij ex Bald. in l. Leges sacratissima, C. de legibus. Padilla in l. Constitutiones, n. 9. C. de iuris, & facti ignorantia. Alexand. consil. 166.

iuri simpliciter, sed quia ius contentum in statutis, vel consuetudinibus incertum, & variabile est. l. 2. §. *Exactis*, in 1. ff. de origine iuris, & consequenter minus notum, & non scriptum, dict. §. *Ex non scripto*, cum tamen ius commune certum, notum, & finitum sit. Vnde merito, sicut ea quæ facti sunt, incerta, & minus nota dicuntur; ita statuta, & consuetudines illæ in hoc sensu (quantumcunq; ius constituent) dicuntur esse facti, hoc est non certæ, & minus notæ respectu Pontificis maximi, ita ut probabiliter ab eo possint ignorari, ad differentiam iuris communis, in quo propter ipsius certitudinem ignorantia illa non admittitur, ut habet textus.

7 Ibi, Alia est crassa, & supina.

Ignorantia crassa, quæ à nostris supina, à Theologis vincibilis, & aliquando dissoluta appellatur, est illa, quæ ex negligentia provenit, ex eo, quod quis ignorat illud quod debuit, & per mediocrem diligentiam scire potuit; de qua ignorantia agit *textus in l. Nec supina*, ff. de iuris, & facti ignorant. illi enim, qui supini sunt, & iacent otiosè, negligenter, & sine cura operari videntur, ideo à re ipsa sumpto vocabulo, otiosi, negligentes, & supini appellantur, ac proinde eadem ratione, supina dicitur illa ignorantia, quæ ex otio, & negligentia procedit. Diximus, debuit, quia non aliter ignorantia crassa, vel supina inducitur, quam ubi versatur, illud quod quis scire debuit, vel ad eum spectat, ut quia actus, qui gerendus est, absq; scientia illorum expedire non potest, ut in specie l. *Qui cum alio*, 20. ff. de regulis iuris, textus ubi exempla referuntur in *cap. Turbatur*, §. *Notandum*, 1. quest. 4. Diximus per mediocrem diligentiam, quia ex illa omissa, vel adhibita tantummodo causanda, vel excusanda est ignorantia, nec enim ad summam curiositatem, vel ad summam desidiam attendi debet, l. 3. l. *Nec l. Regula*, vers. *Sed iuris*, ff. de iuris, & facti ignorant. Glosa 2. in dict. §. *Notandum*, eleganter *Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 14. fol. 286. & 294.* Porro de ignorantia affectata, vide posita ad *cap. penult. num. 2. supra, dist. 38. & ad cap. Qui partem*, num. 6. *distinct. 55.*

CAP. Ignorantia. I.

SUMMARY.

- 1 Ignorantia est mater errorum.
- 2 Episcopi, & sacerdotes debent scire sacras scripturas, & Canones.

3 Dicitio, quam, quales habeat significationes?

I N textu, ibi, Ignorantia mater est cunctorum errorum.

Idem dicitur in *cap. Nisi cum pridem*, §. *Pro defectu*, de renuntiatione, & *Lambertini lib. 2. de iure patronat. 1. part. quest. 9. art. 24. num. 4.* Propriè vero ignorare, est, quod sciri debet. Sicut ignarus, sapiens, & ignarus, insipiens appellatur; sic, & ignorantia dicitur insipientia, quando aliquis nescit ea, quæ scire tenetur. At de differentia ignorantia, & erroris, vide *Vincetium in speculo doctrinali, lib. 8. cap. 35.* Quare accipiens dignitatem, beneficium, vel officium, non habens scientiam sufficientem peccat, *cap. Omnes*, dist. 1. & *cap. Si quis*, Abbas 18. quest. 2. late *Navarr. in cap. Si quando*, except. 16. num. 5. de rescript. ubi ad longum de ignorantia litterarum.

Ibi, Sacerdotibus. Collige omnibus sacerdotibus, & episcopis decens, & necessarium esse scire sanctas Scripturas, & Canones; cum omne opus eorum imitatione, & doctrina consistat, & edificentur cunctos, tam fidei scientia, quam operum disciplina, ut ex *D. Bernard. lib. 1. de considerat. ad Eugenium*, tradit *Montoya de concordia sacrarum editionum, controvers. 14. post principium.* Vnde elaborandum est sacerdotibus, ut ignorantiam à se, quasi quandam pestem abijciant. *Mandosius in regula 20. de idiomate.* in principio, num. 3. & 12. qui nostri textus meminit. Adde posita ad princip. *distinctionis*, 43. nu. 3. & seqq.

Ibi, Quam. Quæ dicitio est coniunctio electiva, l. *Pro herede*, & ibi *Glossa*, verbo, *quam animi*, ff. *acquirenda hereditate.* *Mandosius in Glossa Facult. §. Ac tam*, in verbo, *quam*, fol. 296. ubi dicit etiam, quod est coniunctio discretiva. *Ut dives malo esse, quam pauper.* textus in l. *Scia*, §. *final.* & ibi *Glossa de donation. causa mortis*, l. 2. §. *Iuris civilis*, ibi. *Valeat potius, quam docere*, ff. de origine iuris. Item est adverbium comparandi, ut *Sapientia 6. Melior est sapientia, quam vires, & vir prudens, quam fortis.* l. 3. in principio, ff. de officio pœfæcti vigilum. Item ponitur admirativè, ut *Canticorum, cap. 4. Quam pulchra es amica mea.* advertit *Mandosius*, supra citato loco, optimè *Cened. singulari 87. ubi nu. 4.* ait pro, postquam, & pro, nisi, etiam accipi.

CAP. Quando. II.

SUMMARIUM.

1. *Dueñas nostri textus meminit.*
2. *Clerici tenentur ire ad Cathedralē in festo rogationum.*
3. *Quod procedit in monachis, & confraternitatibus.*
4. *Litaniarum origo, & qualiter in eis procedatur?*

IN textu. Vide latè *Dueñas regula* 126. ad finem.

2 *Ibi, Litanias.* Collige ex textu, quod clerici omnes tenentur accedere ad Cathedralē Ecclesiam in festo rogationum. Quam conclusionem amplia primò in omnibus clericis totius diocesis, quantumvis sint remoti; quia cum hæ litanie æquiparentur Concilio, & patet quod omnes tenentur venire ad Concilium, cap. *Propter*, & cap. sequent. *distinct.* 18. tenentur etiam venire ad litanias. Amplia secundò, etiam si clerici sint exempti, ex *Trident. sess.* 25. de regularibus, cap. 13. §. *Exempti.* *Gratian. in decisione March.* 232. & *Zerola in practica episcopali.* 1. part. verbo, *processiones*, §. 2. Amplia tertio, in habentibus officium in Ecclesijs, licet non sint beneficiati, ut ait *Bald. part. 2. decisione* 339.

3 Amplia quarto, in monachis, ut declaravit congregatio Cardinalium in *Concil. Trident. d.* cap. 13. de regularibus, in verbo, *processiones*, & tenent *Stephan. Gratian. in decisione March. decisione* 232. nu. 15. & *Maceraten. decisione* 35. dub. 2. licet *Sanch. de matrimon. lib. 7. disp.* 33. nu. 23. & *Henriq. in summa, lib. 7. de indulgentijs, cap. 25. sub.* §. 7. dicant episcopum non posse compellere censuris regulares ad hoc, sed alijs pœnis, de quo etiam *Abb. in cap. Nimis, nu. 3. de excessibus pralat. Felin. in cap. Dilectus, nu. 7. de officio ordin.* Amplia quinto, procedere etiam in confraternitatibus laicorum, ut ait decisum *Papæ Maceraten. decisione* 66. quia dictæ confraternitates, quoad spiritualia subsunt episcopo, ut resolvit *Sayr. decis.* 5. de officio ordin. licet contrarium ex congregatione teneat *Stephanus Quaranta in summa Bullarij, verbo, precedentia, ad finem, vers. Circa confraternitates.*

4 At de origine litaniarum, vide *Durandum in rationali divinor. lib. 6. cap. 102. Lappum allegat.* 90. & *Covat. variar. 4. cap. 20. nu. 16. Alciat. lib. 6. parergon. cap. 11. refert alios Cened. part. 1. collectan. 45: nu. 1. & qualiter in eis præcedi debeat ultra Casam. in cathalog. gloria mundi, 4. part. consideration. 54. & sequentibus, vide *Quarantam in**

*summa Bullarij, verbo, precedentia, & Zerol. in pract. episcopali, 1. part. verbo, processiones, & Aloys. Riccium collectan. 1069. Doctæ suar. tom. 2. de religion. lib. 3. cap. 9. cum quo illorum reprobo opinionem, qui affirmant Divum Gregorium fuisse primum Litaniarum auctorem; constat enim hunc morem recitandi Litanias, in Ecclesia antiquissimum esse, ut constat ex *Bastie epist. 63. ad Neocesarianam Ecclesiam.* Et quod tempore *Arcadij Imperatoris* fuerit Litaniarum usus, liquet ex *Codice Theodosij, lit. de heret. lib. 30. Socrate lib. 6. histor. cap. 8. Nicephoro lib. 14. histor. cap. 3.**

CAP. Si in laicis. III.

SUMMARIUM.

1. *Sacerdos tenetur scire tantum, quod possit docere populum, & ea quæ sunt ad salutem necessaria.*
2. *Magis, dictio, quid significet?*
3. *Ignorantia presulum intolerabilis, & odiosa.*
4. *Ignorantia in sacerdote est indispensabilis.*
4. *Collatio beneficij facta illitterato est nulla.*

IN textu. Nota quod sacerdos tenetur scire, ita ut possit docere populum, ea quæ sunt necessaria ad salutem, ut ait *Sylv. in summa verbo, clericus, 2. à principio, & Menoch. de arbitrar. casu* 425. ex nu. 47. usq. ad finem; multa tradit *Navarr. in cap. Si quando, exceptione* 16. nu. 5. de rescript. sacerdotum enim imperitia minimè excusatur. *Vivald. in Candelabr. part. 1. tit. de confessione, num. 26. vers. Septima, in fine, ubi textus meminit.*

Ibi, Magis. Quæ dictio si ponatur inter incompatibilia, ponitur elective *Iason. in l. Iubere cavere, nu. 15. ff. de iurisdictione omnium iud.* sic dicit poni in *l. Filia familias, ubi Glossa, verbo, magis, in ultima opinione, ff. de conditionibus, & demonstr. & in l. In commodata, §. Sicut, ubi Glossa, verbo, magis, de commodato, ff. & in l. 1. ff. commun. divid. ubi etiam Glossa, quæ ponit exemplum, volo esse magis dives, quam pauper. Si vero ista dictio, magis, ponitur inter duo compatibilia, quæ cadunt in eodem subiecto, tunc ponitur comparative, ut *p. Iason. d. nu. 15. sic ponitur in l. Si Constante, §. Quoties, ubi Glossa, verbo, usitatum, ff. soluto marr. textus, & Glossa in l. Clam possidere, §. Qui ad nundinas, in verbo, magis, & ibi declarat *Bart. ff. de acquirenda possess.***

Ibi, Vix tolerabilis. In ijs, qui praesunt nihil est intolerabilius, quam rerum ignorantia, illarum praecipue, quae ad gubernationis munus praclare obeundum necessaria sunt. *Gong. des Glos. 4. nu. 42. ubi nostri textus meminit. Glos. verbo, scientia, cap. Si forte, 2. de electione, m. 6. Immo vir illiteratus magis est odiosus, quam homicida. Bernard. Diaz in pract. criminali, cap. 21. num. 6. Navarr. cap. Si quando, de rescriptis, exceptione 12. num. 1. Flaminius Parisus de resignatione, lib. 4. q. 11. num. 20.*

Ibi, Nec venia. Ex hoc textu colligo, quod illiteratura in sacerdote est indispensabilis, ut tenent *Rebuff. de pacif. possess. nu. 1264. Rota antiqua decis. 12. nu. 4. de probat. Bernard. Diaz in pract. crimin. Canonic. cap. 21. sub nu. 2. Thomas Vallascus 1. tom. allegat. 9. num. 8. quia est de iure divino iuxta illud Osee 4. nu. 6. Scientiam repullisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris. Vide posita ad cap. Praecipimus, 16. nu. 2. & 3. supra, dist. 34.*

Vnde multi dixerunt collationem beneficii factam illiterato esse ipso iure nullam, ut ait *Pelinus in cap. Per tuas, sub nu. 1. de simonia, & Abb. post Innocent. in cap. Cum in vestris, nu. 22. de concessione praebend. Bernard. Diaz in pract. d. cap. 21. nu. 6. Sic similiter assumens gradum doctoratus peccat mortaliter, ut ex nostro textu docet *Aditio ad Bartolum, in l. 2. ad finem, in l. 2. C. de professoribus, & Medices lib. 10. quod ante docuerat Glossa, verbo, honorem, in Clementina 2. de magistris.**

TEXTUS

CAP. Nulli. IV.

SUMMARYM.

- 1 Sacerdotes debent Canones scire.
- 2 Episcopus in quibus casibus dispenset?
- 3 Appellatione sacerdotum, an conveniant Episcopi?

In textu. Collige ex illo, non licere sacerdoti Canones ignorare, cum inter Canonistas reperti sint viri omnium virutum genere, & eruditione praclari, atq; sacris Ecclesiae muneribus aptissimi; & certe nonnulli sacrae Theologiae scientia adeo inflantur, ut cum primum eius lauream consequuti fuerunt, episcopales dignitates sibi deberi iudicent, cum tamen ad episcopalia munera strenue gerenda, praeter huius sacrae scientiae notitiam, requirantur multa alia, quibus ij dignitatum appetentes

vacui esse solent; tradit eleganter *Montoja de concordia sacrarum editionum, parti 1. controvers. 14. in principio, & vide circa textum Paulum Fusch. de visitatione, lib. 1. cap. 19. num. 7. Padillam in l. 1. num. 7. C. de iuris, & facti ignorantia.*

Ibi, Regulis obviare. Igitur episcopus non potest dispensare contra iuris regulas, nisi quando ius exprimit etiam adversus constitutionem conciliarem, *Glosa final. ubi Abb. in cap. In quibusdam, 12. de penis, & etiam in omnibus casibus non prohibitis per Papam, ut ait Glos. verbo, ut pleriq; in cap. Requiritis, 14. 1. quest. 7. & tenent Episcopus Thelesinus in thesauro fori ecclesiast. 2. part. cap. 8. num. 59. & Burgas de irregularitat. tit. de corpore vitiat. num. 13. pag. 111. Et an, & quando possit dispensare *Speculat. tit. de dispensatione, s. Nunc, de episcoporum, a num. 1. usq; ad 22. ponit casus 163. Bertachi in tractatu de episcopo, ponit 133. Ioann. de Deo, ponit 121. & vide Duenas regul. 247. & Thesaur. fori ecclesiast. ubi supra, dict. cap. 8. a num. 49. usq; ad finem, & si non dispensat, quando dispensatio est debita, peccat, ut ait Glossa, verbo, necesse, in cap. Domino, 25. distinct. 50. & ab eo appellatur *Glosa final. in fine, cap. 1. de confessis, lib. 6. Vide tamen de hoc ultimo Sanchez lib. 3. de matrimonio, disp. 10. a nu. 12.***

In Glossa, ibi, Si intelligis de Episcopo.

Ergo appellatione sacerdotum veniunt etiam episcopi: quod tamen intelligi debet in materia favorabili; secus in odiosa. Nam episcopi non sunt clerici simplices, sed secundum quid, ut ait *Abb. in cap. Bona, in 1. notabili 1. de postulat. prelat. & in rubric. de maioritat. & obedient. num. 4. & Sylv. in summa. verbo, clericus, 1. in principio, communem dicit *Alciat. in l. 2. nu. 9. ff. de verborum signif. Decius in cap. Non liceat, num. 18. & seqq. de praebendis, & vide quae tractavi in tractatu de confessorijs secretantibus, quest. 12. num. 2. & 13.**

CAP. Quae ipsis. V.

SUMMARYM.

- 1 Quae sint sacerdotibus necessaria?
- 2 Ignorans caco, & homicida comparatur, nec venit appellatione hominis.

In textu. Docet Augustinus in praesentia, quae sint sacerdotibus necessaria, non enim poterit sacerdos alios ad rectam

rectam viam deducere, si ipse ignorans extiterit, atq; ea debet esse scientia, quæ sufficiat ad regendum beneficium obtentum, tradit late Paulus Fuschus de visitatione, lib. 2. cap. 5. num. 2. Gregor. Lopez part. 1. tit. 16. l. 2. Glossa 1. Perez lib. 2. Ordinamenti, tit. 5. l. 5. Glossa 1. qui omnes nostri textus meminere. Porro de scientia, quæ requiritur in confessario est videndus Vivald. in Candelabr. 1. part. tit. de confessione, nu. 26. per totam, ubi in vers. Secunda, ad finem, nostrum textum refert.

2 In fine, ibi, Cæcus. Ex hoc textu videntur cæci, & illitterati inter se æquiparari, pro quo est textus in cap. Post translationem, vers. Item si quis propter literaturæ defectum, de renuntiat. & facit illud Ecclesiastes, cap. 2. num. 13. ubi dicitur, Quod tanto precedit Sapientientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris, &c. Et magis est odiosus illiteratus, quam homicida, ut tenent Navarr. in cap. Si quando, de rescript. exceptione 12. sub. nu. 1. Dias in pract. criminal. cap. 21. sub num. 6. Thomas Vallascus allegat. 9. num. 12. quia non venit appellatione hominum, sed iumentorum, quorum similitudinem gerit, ut ait Gomez in regul. de annali, quest. 47. in fine, & est textus in l. 16. tit. 5. part. 2. in fine.

C A P. Omnes. VI.

S Y M M A R I V M.

- 1 Doctores, qui textus meminere.
- 2 Episcopus debet habere scientiam iurium, & novi, & veteris testamenti.
- 3 Episcopus debet esse in sacro ordine, vel doctor, vel licentiatus.
- 4 Episcopus litteris expeditis, habita possessione acquirit iurisdictionem ordinariam, sed non potestatem ordinis, nisi per consecrationem.
- 5 Episcopus ignarus, an debeat se ab episcopatu abdicare?
- 6 Unde aliquis homo dicatur divinus?

IN textu. Cuius meminit Azor. in summa moral. 2. part. lib. 2. cap. 28. §. 9. & lib. 6. cap. 6. in principio. Paulus Fuschus de visitatione, lib. 1. cap. 17. num. 20. in fine. Sayrus de censuris, lib. 6. cap. 13. num. 7. Suarius de censuris, disput. 51. sect. 1. nu. 8. ad medium. Gregor. Lopez part. 1. tit. 13. l. 1. Glossa 2.

vers. Episcopi vero, & tit. 5. l. 22. Glossa 1. Menoch. de arbitrar. casu 425. nu. 35. Adde posita ad cap. 2. nu. 1. supra, dist. 23.

Ibi, Tam sacros Canones. 2

Nota ex textu, quod cum Episcopi sint iudices animarum, & debeant iudicare, habere debent scientiam utriusq; iuris, ut est textus in auth. Ut clerici, apud proprios episcopos, §. 1. collat. 6. & Glossa, verbo, iudicem, in auth. de sanctissimis episcopis, §. Si quis contra, collat. 9. & scientiam novi, & veteris testamenti, ut hic, & cap. Quis episcopus, dist. 23. & qualitates requisitæ in episcopo sequentibus versibus continentur.

Primum præcipitur, quod sit sine crimine præsul, Monogamus, sobrius, prudens, ornatus, & hospes, Casta docens, non percussor, non litigiosus, Non cupidus, bene dispositus, non neophytus, & Talis Apostolica, quod præsit, regula iussit.

Vt per Hostiens. in summa de temporibus ordinat. §. Et cui, 7. in fine, & qualitates, & virtutes in episcopo requisitas ad bene suum munus exequendum, vide per Paleotum in Archiepiscopali Bon. 1. part. cap. 6. cum pluribus sequentibus. Adde posita ad cap. Summam, dist. 43. nu. 3. & sequentibus.

Iure noviori Episcopus ante promotionem debet esse in sacro ordine institutus, l. 23. tit. 21. part. 2. & in aliqua Universitate magister, doctor, vel licentiatus in Theologia, vel iure Canonico, aut publico alicuius Academiae testimonio, idoneus ad alios docendos, ostenditur ex Concilio Trident. sess. 22. cap. 2. de reformatione; imò nec hæc sufficiunt, cum privilegium doctoratus non faciat doctorem, sed requiratur doctrina, ut tenet Menoch. de arbitrar. casu 425. nu. 39. ut non solum habentes privilegium, sed docti viri ad Cathedrales assumuntur. Clemens Papa 8. statuit, quod ad episcopatus in Italia assumendi, in urbe coram ipso, & sacra congregatione Cardinalium, aliorumq; gravium, & peritorum prælatorum, & virorum, in Gallia vero, & Hispania coram Cardinalibus legatis ibi existentibus, quibus deficientibus, coram Nuntijs, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis de speciali Papæ mandato, assistentibus alijs prælatis, & peritis iuris, se examini subijciant, qui approbati, & non aliàs ad regimen Ecclesiarum admittantur. Trident. sess. 24. cap. 1. de reformat. & peracto examine genibus flexis, fidei professionem emittunt, iuxta formam à Pio 4. traditam in Bullario constitunt. 114. incipit, in iudicium nalis.

At litteris Apostolicis expeditis, illarum vigore, possessione subsequuta, acquirunt Episcopi

copi ordinariam iurisdictionem, cap. *Transmissam*, 15. de elect. sed postea tenentur subire munus consecrationis infra tres menses, sub pena amissionis fructuum, & negligentes p̄ alios tres menses sunt ipso iure privati, ut est textus in cap. *Quoniam*, 2. dist. 75. & in cap. *Quoniam*, 1. dist. 100. & l. 10. & 27. tit. 5. part. 1. & Concil. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 9. & sess. 23. cap. 2. de reformat. Per consecrationem enim acquirunt ordinis potestatem, ut in d. cap. *Transmissam*, 15. ubi etiam *Glossa final.* ante medium.

5 Sed dubitatur, an Episcopus ignarus eorum, quæ sunt ad pastorale munus necessaria, debeat se ab episcopatu abdicare? Solvit dubitationem *Richard.* quodlibeto 3. q. 23. non debere, si diligentiam adhibeat in illis addiscendis; quanvis graviter peccaverit in suscipiendo episcopatu; sed melius *Azor.* d. part. 2. lib. 3. §. *Nono*, vers. *Quarit*, tenet debere episcopatum demittere, aut sibi idoneum adiutorem adscire; alioquin suo muneri, & officio non satisfacit, multa alia prosequere cum Doctoribus citatis, nu. 1.

6 In textu, ibi, Divini Apostoli librum.

Ex hoc loco textus colligit *Franciscus Torre blanca Villalpando*, cap. 1. de prophetia, nu. 7. & 8. hoc nomen divinus, & divinatio, aliquando in sacris literis usurpari pro ipsa inspiratione, ac divina prophetia, ut habetur cap. *Eos*, 1. q. 1. & cap. *Predicatur*, 16. q. 1. Aliquando etiam nomen illud accipitur pro scientia à Deo hominibus infusa; ac si homines divini aliquid ab ipso Deo hauriant divinitatis. De quo *Proverbiorum*. cap. 16. *Divinatio in labijs Regis.* & *Franciscus Picus* lib. 1. *pranotionis.* Dicitur ergo, *divinus Apostolus*, cui multa à Deo sunt revelata, & qui divino spiritu multa futura prævidebat.

CAP. Placuit. VII.

SUMMARIUM.

- 1 Ordinari non debet episcopus antequam coram eo legantur sacra regula; nec clerici antequam moneantur per Episcopum.
- 2 Monachus ante professionem debet moneri de statutis sue regula: sic Iudæi antequam baptizentur; immo etiam in illicitis datur tempus ad deliberandum.
- 3 Dictio, prius, quid significet?

I N textu, ibi, Ordinandis episcopis, & clericis.

Elicio conclusionem ex textu, quod Episcopus non debet ordinari antequam coram eo legantur regulæ sacra, & respondeat se illas velle servare, prout etiam est textus in auth. *Quomodo oporteat episcopos*, collat. 1. §. *Igitur ordinandus*, optimè *Alexander* in l. penult. num. 9. C. de pactis, qui textum refert; faciunt, quæ tradit *Gregor. Lopez* part. 3. tit. 5. l. 14. *Glossa* 2. & part. 4. tit. 9. l. 5. *Glossa* 1. Quod amplia primo in clericis, qui non debent ordinari antequam Episcopus eos moneat, ne ad ordines aliquis accedat sine dimissorijs, & alijs requisitis, ut in Pontificali, licet postea eos absolvat, & dispenset; nam huiusmodi absolutio, & dispensatio operatur tantum circa excommunicationes, & irregularitates occultas, ut ait *Navarr. conf.* 49. nu. 12. vers. *Ad quintum*, de sentent. excommunicat.

Amplia secundò conclusionem, in monacho, qui antequam faciat professionem, debet moneri de statutis sue observantiæ, & ideo datur eis annus probationis, ut est textus in cap. *Non solum*, & cap. *Constitutionem*, de regularib. lib. 6. Amplia tertio in Iudæis, qui non debent baptizari, antequam doceantur de rebus fidei, & commorentur inter christianos saltem per 40. dies, ut est textus in cap. *Ne quod absit*, 98. de consecrat. dist. 4. per quem textum corrigitur cap. *Iudæi*, 91. eiusdem distinctionis 4. ubi dabatur eis tempus octo mensium. Amplia quarto etiam in illicitis dari tempus ad deliberandum, iuxta textum in cap. *Constat*, 110. l. q. 1. cum nemo censeatur renunciare iuri suo, nisi illud sciat, ut ait *Glossa*, verbo, *interroget*, in auth. *quomodo oporteat episcopos*, collat. 1. §. 9.

Ibi, Prius. Quæ dictio, quandoq; importat formam præcisam, quando debitum est liquidum; si vero est liquidandum, sufficit fideiussio *Tusibus* tom. 2. conclus. 341. Sic verba, quod iudex prius pronunciet super nullitate, quam super negotio principali, & prius super possessorio, quam super petitorio, licet inducat necessitatem iudici ad sic faciendum, non tamen vitiatur sententia si aliàs fiat. *Paulus de Castro* conf. 232. in causam, quæ vertitur, nu. 2. lib. 1. *Tusibus*, ubi proximè, num. 3.

CAP. Sicut. VIII.

SUMMARIUM.

- 1 Scientiam scripturarum amans, carnis vitia non amabit.

IN textu. Nota quod inhærens sacre scripturæ, non potest maculari ex mundanis iniquationibus; est enim scientia res sanctissima, nulloque pretio comparabilis, Sapient. c. 7. n. 9. Proverb. c. 8. 11. l. 1. §. Est quidem res sanctissima ff. de varijs, & extraordin. cognitionib. & Glossa verbo, literatas in cap. de multa, ad finem, de prabendis, & est mater cunctarum virtutum cap. presentium, l. q. 5. Menoch. lib. 6. de presumpt. presumpt. 91. n. 21. fons iustitia, l. 1. tit. 1. p. 3. & l. 16. tit. 5. part. 2. & l. 8. tit. 31. p. 2. & est donum Dei, l. 2. ff. de legibus.

CAP. Si iusta. IX.

S V M M A R I V M.

- 1 In tenebris ambulat, qui ignorat Scripturas.
- 2 Iuxta, dictio, quid significat? & n. 3.

SI iuxta. Si, ignorantia scripturarum est ignorantia Dei, ut hic probat Gratianus, quia per Scripturas devenitur ad notitiam Christi, & per illas Christus nocitur esse Dei virtus, unde qui eas ignorat, ambulat in tenebris Eccles. c. 2. num. 13. sine luce, quæ est Deus Math. 4. num. 16. Luca 2. num. 32. Ioan. 1. num. 4. & cap. 3. num. 19. & l. 11. tit. 4. p. 1. l. 11. tit. 6. p. 1. & l. 35. tit. 4. p. 1. Quare iniquitas humana nocti assimilatur, & sacra scriptura luci comparatur iuxta illud Ioan. 1. n. 5. lux in tenebris lucet, Paulus Tusch de visitat. lib. 2. cap. 5. num. 5. qui textus meminit.

Ibi, iuxta. Quæ est dictio relativa, ideo si confiteor aliquid in meum præiudicium, quo non possim molestari donec recuperem iuxta formam instrumenti, de tali tempore, cum sint verba relativa, si ex instrumento nihil apparet, falsa causa mihi non nocet, Decius conf. 22. num. 37. vers. Item ex alio lib. 2. unde concessio investituræ iuxta possessorum investituræ, iuxta, dictio stat conditionaliter, & si non constat de antiquis investituris, nihil est concessum, Paul. de Castro conf. 17. in causa decimali num. 2. lib. 2. latè Grammaticus decisione 59. n. 21. & sequentibus, Tusch. practicar. tom. 2. conclus. 304. num. 8. cum quo ampliabis, & limitabis.

Aliquando dictio, iuxta, denotat vicinitatem, vel propinquitatem, per unum, vel duos pedes, Alex. conf. 120. vol. 2. num. 6. unde si dicatur, quod venditur talis fundus iuxta flumen, venit ripa, iuxta viam, veniunt fossata; sed Paris. conf. 58. num. 58. vol. 2. dicit, quod dictio verificatur, ne dum in contiguis, sed etiam in aliquantulum distantibus, Gratianus conf. 112. numer. 22.

vol. 1. Marcus decisione 644. part. 1. ubi dicit, quod, iuxta denotat vicinitatem per decem pedes, refert alios Cened. singulari 22. num. 1. vide Glossam in pragm. sanction. tit. de electione §. Statuit, in verba, cap. solitas §. Hac autem de maiorat. & obedient. l. qui ades ff. de incendio, & prosequere cum Tusch. & Cenedo, ubi proximè.

CAP. Quia ea. X.

S V M M A R I V M.

- 1 Princeps tenetur remunerare iuris literatos.
- 2 Gregorius Lopez nostri textus meminit.
- 3 Quo sensu dicatur Deus hominus nescire?

IN textu, ibi, Si quis ignorat ignorabitur. Ergo arguendo à contrario sensu, qui est doctus non debet ignorari, nec contèni, & princeps tenetur iure naturali ad remunerandum iuris literatos, ut notat Bolognetus, per textum, ibi, in auth. habita, ibi, nostra pietatis beneficium, & ibidem Rebuff. C. ne filius pro patre; qui in acquirendo scientiam diu, noctuque insudarunt, facientes passim mensam de libris, Glossa, verbo, parū observasse in l. unicuique C. de proximis. sacror. scrip. lib. 12. & Neviz. in sylva nuptiali lib. 5. num. 11. & sequentibus, & cum ipsi alijs benefaciant, & omnibus profint cap. 2. de privil. lib. 6. & in calo ædificent, ut tenet Hostiens, in proœmio summa §. fin. n. 19. & Archid. in cap. Non ne, num. 2. 36. dist. benefacienti benefacere iure naturæ quicumque tenetur l. sed etsi lege §. Consuluit ff. de petit. heredit. leg. Si non sortem §. Libertus, ff. de condit. indeb.

Ibi, Erit sapiens in pœna. 2
Ponderat Gregor. Lopez part. 1. tit. 1. l. ult. Glossa 1. & concordat, l. 1. tit. 2. lib. 1. fori leg. ubi Glossa 5.

In textu, ibi, à Deo nesciuntur. 3
Querunt sacri Doctores, qua ratione fieri potest, ut Deus aliquem nesciat? Cui quæstioni respondet Salmeron, super illa verba sponsi ad Virgines fatuas Matth. 25. Nescio vos. Quo loco citatus doctor Cum, inquit, sponsus sit Christus, cuius oculis omnia sunt nuda, & aperta, illum dicitur cognoscere quem probat: illum ignorare, quem reprobat. Hinc fit, ut D. Paulus 1. ad Corinth. 8. dicat, & cognovit Dominus qui sunt eius. De reprobis verò habetur apud Dium Matth. cap. 7. Nunquam novi vos. Verbum igitur sciendi, & nesciendi, cognosce-

di, & ignorandi, cum Deo tribuitur in sacris Scripturis, probationem, vel reprobationem, odium vel amorem Dei significat. Nunquam vero intelligendum est, quod aliquid lateat divinam cognitionem, quæ omnia præterita, præsentia, & futura cognoscit.

CAP. Quanyis. XI.

S Y M M A R I V M.

- 1 Errat, qui putat se scire, quod nescit.
- 2 Vitia motum magis præcavenda, quam lubricum linguæ.
- 3 Error quid; & quotuplex?

1 IN textu, ibi, Existimet se scire.

Ex textu colligitur, quod errat qui putat se scire, quod nescit, & subintrat illud Pauli ad Roman cap. 1. num. 22. Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt, stultus enim dicitur, quasi extollus a verbo, extollo, quia extollit, ut ait Glossa, verbo, stultus cap. 4. dist. 22. & nostrum textum refert Gregor. Lopez part. 1. tit. 2. leg. 3. Glossa 2. in principio.

2 Ad finem, ibi, Morum vitia.

Nota ex textu vitia morum magis esse præcavenda, quàm lubricum linguæ, mores enim vitiosi omnino præcludi, & corrigi debent, textus in l. 2. in fine. C. de indicta vid. tollend. l. 1. C. si adversus vendit. cap. Si vero, & cap. cum contingat, de iure iurando, lubricum vero linguæ, cum non sit ad consequentiam trahendum ut ait Speculator tit. de advocatis, §. 6. vers. postmodum, & vers. vel tali tempore indigemus, non ita præcavendum, ut hic, & in cap. sequent. nisi sapiat hæresim, quia tunc graviter punitur,

3 In Glossa verbo, errare. Docet

Glossa, errorem esse quando aliquid facimus, credentes illud esse verum, quod tamen est veritati contrarium. Cravetta cons. 187. n. 8. Caphalus cons. 369. n. 33. Differt error ab ignorantia, quia error repugnat veritati, tamen potest concurrere cum veritate. Docius cons. 350. visis allegationibus in fine. num. 11. & cons. 351. num. 8. in fine, in casu proposito, Triplex est error, videlicet facti, iuris, facti, & iuris simul, qui error mixtus appellatur, de quibus per Socinum cons. 47. in primo præsentis consultationis numer. 11. vers. Sed adhuc restat lib. 1. & de isto errore mixto agit late Dynus cons. 13. questio talis est in quodam nu. 4. vers. Item ibi reperitur.

CAP. Sedulo. XII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Simplicitas Ecclesiastica non debet contemni.
- 2 Sententia præponitur verbis.
- 3 Presbyter an sine ministro possit celebrare?

IN textu. Ex hoc textu collige pro conclusione, simplicitatem Ecclesiasticam nõ debere contemni, sed honorari, ut est textus in cap. Sacerdotibus, 11. q. 1. simplicitas enim contraria dolo sitati approbatur, ut ait Glossa, verbo, Simplicitatem, in cap. Si cupis §. 16. q. 1. de quo vide posita in cap. Petrus, infra. 39. dist. num. 2. fastus enim picturatus verborum reprobatur, & est evitandus, & simplicitati veritatis amicæ innitendum, ut ait Speculat. tit. de litis contest. §. Nunc de exordijs, vers. advocatus, & cap. veritatis, 14. de iure iurando ubi Glossa, verbo, simplicitas, & §. Sed simplicitatē Inst. de legitima agnat. successione, quia veritas quandoque fallitur, dum verborum proprietas attenditur, ut est textus in cap. Propterea 8. de Verborum significat.

Ibi, Præponendas verbis sententias. Igitur sententia præponitur verbis, sicut animus corpori. Ratio enim legis potius inspicienda est, quam verba; nam ut tradit Bald. in cap. mandatum num. 1. de rescriptis, semper recurrendum est ad intentionem disponentis, quoniam lingua cedit cordi, & subiugo mentis verba constituit, tãquam sub suo proprio originali, vide textum in Clementina 1. vers. ceterum, de iure iurando, ubi scribitur non virtutem, & mentem, sed nudum verborum insectans corticem, sensumq; confundens, latissime Tiraquel. in l. si unquam, verbo, libertis nu. 38. qui nostrum textum refert, & ex illo multa dubia resolvit; adde posita in cap. Indignum nu. 1. & 2. infra eodem.

In Glossa verbo, dicat. Docet

Glossa presbyterum sine ministro celebrare posse, quod tamen intelligendum est in causa necessitatis, ut voluit Glossa in cap. hoc quoque, de consecrat. dist. 1. Durant. lib. 2. de ritibus e. 5. post alios Soto in 4. dist. 13. q. 2. art. 5. ad 12. Grassijs in aur. decisionibus lib. 2. cap. 42. nu. 3. quod vix admittit Suarez tomo de sacrament. disp. 88. sect. 1. ad finem, nisi quando immineret periculum mortis ad sumendum viaticum, vel ad dandum illud alteri. At si in huiusmodi casu necessarium sit, quod

quod sacerdos solum ministraret, aut feminam adiutricem habeat, potius esse celebrandum sine ministro, quam cum femina ministrare, advertit *Suarus d. loco*. Poterunt tamen femina interdum remote respondere Sacerdoti, ut ex choro facere solent in Missa solemnitate ad altare proximè ministrare respondendo, aquam, & vinum præstando, nec debent, nec possunt *cap. 1. de cohabitatione clericorum*.

CAP. Indignum. XII.

S V M M A R I V M.

1. Mens canonis antefertur verbis grammaticalibus, quod ampliabis.
2. Idem dicendum in testamentis, & contractibus, quod etiam ampliabis.
3. Donatus quis fuerit?

IN textu. Ex hoc textu constituo conclusionem, quod mens canonis antefertur verbis grammaticalibus, quia quando de mente constat, verborum qualitatem non curamus, ut est *textus in l. quoniam dignum C. de testamentis*. Quam ampla primò etiam si verba sint contraria, ut tenet *Angelus cons. 147. & 149*. Amplia secundo etiam si verba sint generalia, & quam latissime pateant. *Decius cons. 374. & Paris. cons. 12. n. 39. vol. 3.* quia mens restringit verba *l. cum Aquiliana, & ibi Bald. ff. de transactionibus*. Amplia tertio, ut procedat etiam in legibus, & statutis, ut est *textus in l. & si quis 14. §. Idem habeo, in Glossa verbo, imitari ff. de religiosis, & sumptuum & l. quanvis 11. ff. In ius vocando, de quo etiam est videndus *Mexia de taxatione panis conclusionem 1. n. 102. & 103.**

2. Amplia quarto in testamentis, in quibus mens testatoris potius, quam verba, inspicitur, ut est *textus in l. cum virum 6. C. de fideicommissis*. Amplia quinto in contractibus *l. Sed Celsus, §. Si fundus, ubi Glossa verbo, sequendum ff. de contrahenda empt. & l. semper 34. ff. de regulis iuris, & ubi Decius *num. 1. & 3.* Amplia sexto in mandato, in quo etiã mens potius, quam verba, attenditur, ut ait *tex in leg. cum controversia 62. §. Mandavit ff. mandati*. Amplia septimo etiam si mens non sit expressa, sed tacita, ut est *textus in d. leg. quoniam indignum, ubi Bald. C. de testamentis, Paris. vol. 3. cons. 66. numer. 24.* Amplia denique in ipso iure, quod dicitur ars, & scientia rerum, & non verborum, ut est *textus in l. 1. & in l. iustitia §. finali ff. de iust. & iure & §. Prudentiam, Inst. de iust. & iure, & est, l. 13. tit. 3. p. 6. & l. 3. tit. 5. part. 1. & l. 3. tit. 11. part. 5. ubi vide *Gregorium Lopez*.**

Ibi, Donatus. Grammaticus apprime doctus, qui fuit præceptor Divi Hieronymi, & in Virgilium, & Terentium commentarios edidit, de quo meminuit idem Sanctus Doctor *lib. 1. Apologia adversus Ruffinum in Terentij comedias præceptoris mei Donati aque in Virgilium, vide Genebrardum in Chronologia lib. 3. Christi 356.*

CAP. Loquutio. XIV.

S V M M A R I V M.

1. Verba debent exponi secundum vulgarem loquutionem.
2. Dictio, Secundum, quid significet?

IN textu, ibi, Omnis lingua.

Nota quod verba litteræ debent exponi secundum vulgarem linguam, & loquutionem illius personæ, cui exponuntur. Vnde si Italici producatur in testem apud Hispanos, verba capituli, super quo examinaretur, debent vulgarisari secundum idioma Italicorum, non autem Hispanorum, notat Doctores *in l. 1. §. fin ff. de Verborum obligationibus ubi Romanus num. 1. & 2.* inferens diversitate idiomatis non vitari contractum stipulationis, quæ potest contrahi inter homines de versis idiomatis.

Ibi, Secundum. Quæ dictio importat conditionem, quando determinat præterita, semperque inest tacita conditio, si preces veritate nitantur *l. final. C. de divers. rescriptis, post alios Cened. singul. 28. nam. 1.* Quando tamen ponitur post speciẽ, importat demonstrationem, *cap. Abbate, de verborum signif.* Post genus verò importat restrictionem *Bald. cons. 187. generaliter verborum, in fine, lib. 4.* Et est dictio relativa, declarativa, & modificativa, iuxta illud *Bald. cons. 53. quadã Domina Ricabella in principio lib. 5. Tuschus 2. tom. conclusionem 370. n. 3. Cenedo d. singulari 28. nu. 5. & 6. quos latissime consule.*

CAP. Ecclesiastica. XV.

S V M M A R I V M.

1. Sacra loquutio nõ debet secundum unam linguam interpretari.
2. Dictio, etiam, Quam significationem habeat?

In tex.

IN **textu.** Collige ex illo, quod non debet Sacra pagina stricté secundum linguam interpretari, sed taliter, ut in unoquoque idiomate idem sonet, iuxta sententiam Hieronymi in præfati ad Pamachiû doctum, nobilemque iuvenem. Clarius Augustinus in cap. Loquutio supra proximo.

2 Ibi, Etiam. Quæ dictio includit, & importat implicationem, leg. *conventicula C. de Episcopis, & clericis. l. etiam C. Si tutor, vel curator, post multos Cened. singulari. § 1. n. 1. communem dicit Tuschus tom. 2. pract. conclus. 275. in principio, extende ut sit implicativa sui contrarij; ut si dicatur, si lis etiã pendat in decisa; quia comprehendit litem finitam, & decissam per tres conformes, *Geminian. conf. 120. in fine, num. 8. vers. Ponderandum est;* Extende insuper, quia includit, & auget dispositionem ad qualitatem cui adiungitur, exemplum in cap. *Statutum, ubi disponitur, quod cap. Licet canon, de electione in 6. non habeat locum in dignitatibus etiam parochialibus; dictio, etiam, includit omnes dignitates, siue parochiales sint, siue non. Parisius conf. 46. num. 30. Decius conf. 696. num. 13. Menoch. de recuperanda possess. remedio 9. num. 256. qui plures citat, & circa alias significationes vide latissime Tusch. & Cened. ubi proximè.**

C A P. Nullus. XVI.

S V M M A R I V M.

- 1** Episcopus etiam senex debet addiscere à iunioribus.
- 2** Episcopus debet inquirere, & corrigere excessus subditorum, tanquam legatus Apostolicus.
- 3** Adolescentia erudita, non debet contemni.
- 4** Aliquando seniores à iunioribus consilio vincuntur?

IN **hoc textu.** Colligitur cōclusio, quod episcopus, ut evitet ignorantiam etiam senex debet à minimis, iunioribus addiscere, ut est Glossa, verbo, *senex in cap. 1. 24. quest. 3. & Glossa, verbo discere in cap. de Constantinopolitane, 4. 22. dist. & Glossa, Consilia cap. 1. 84. dist.* quia nulla ætas sera est ad discendum, nam Divus Augustinus senex, & episcopus ad græcas litteras puero sibi de gustatas reversus est; ut ipse testatur in libris confessionum, lege de hac re *Mendocam, tom. 2. in lib. 1. Reg. cap. 3. num. 18. sect. 3. ubi præclara ex eodem Augustin, Hieronym, NA-*

lianzeno, &c. Pomponius item Iureconsultus, in l. apud Iulianum, ff. fideicommissarijs libertat. dicit se iam annos octo, & septuaginta natum, discendi tamen cupiditate teneri. Non debet senex dedignari sequi sententiam iunioris per textum in l. Si servum stultum §. sequitur, ff. de verborum obligationib. vide copiose Tirag. de iure primogenit. in præfatione n. 98 & 203. qui utroque loco nostrum textum citat.

Ibi, Inquirere. Debet igitur Episcopus inquirere, omnesque subditorum excessus corrigere, & ipsos visitare, ac de eorû criminibus etiã extra visitationem, tanquam sedis Apostolicæ legatus, cognoscere, & castigare, quibuscûq; exceptionibus, consuetudinibus, concordijs, consanguinitate, familiaritate, & alijs non obstantibus, ut ex *textu in cap. irrefragabili, 13. de officio ordinat. & Conc. Trid. sess. 14. c. 3. & 4. de reformatione & alibi sapius.*

Ibi, à parvulis. Collige adolescentiam eruditam, & honestam non esse contemnendam, ut ex hoc textu, quem dicit notabilem esse, *promptuarium iuris tomo 1. verbo, contemptibilis littera F.* Conducit maximè, quod tradit Panormitan. in *cap. ad nostram. n. 4. de consuetudine, dum dicit, quod quandoque parum sapientes habent in certa re, magis elevatum intellectum, & acutius sciunt decidere unum casum, quam sapientes, sicut narrat ibi de fatuo Parisiensi, qui decidit quæstionem inter tabernarium, & quendam pauperem à quo tabernarius volebat extorquere pecuniã, qui comederat panem ad odorem assati, nã solvit illi ex sono vnus denarij Turonensis, quam quæstionem non potuisset Cato melius decidere ad satisfaciendum animis imprudentium, dicit ibidem ipse Abbas ubi additio littera, F.*

Aliquando enim seniores à iunioribus consilio vincuntur, sic Papinianus noster vir prudentissimus, & acutissimus ingenij, *l. cum virum, l. cum acutissimi C. de fideicommissis, mortuus est, annos, iuxta textum natus 37. ut refert Socinus in repetitione l. Cû auris col. 1. ff. De condit. & demonstrationibus.* Sic Celsus Iureconsultus non infirmus sapius adolescens appellatur, quia ætate ius civile fuit interpretatus *l. Si servus, §. Sequitur ff. de verborum obligationib.* Sic Nervam decimo, & septimo anno publice de iure respondisse tradit *Ulpianus in l. 1. §. In titulum, ff. de postulando, quo in loco Angelus vol. 1. affirmat Bartolum quoque fecisse, & Baldum eiusdem Angeli fratrem in decimo quinto anno repetivisse in l. centum Capue, ff. de eo quod certo loco. Unde constat fabulosum esse, quod vulgo dicitur ad legum studium in quadragesimo anno accessisse; eique dixisse Bartolum, *tardè venisti Balde, cum autem respondisse, citius recedam* Barto.*

Bartole, multa cumulat Tiraq. de primogen. in praefatione, num. 100. & sequentibus.

DISTINCTIO. XXXIX.

S Y M M A R I V M.

1 Peritia requiritur in Sacerdotibus.

IN Principio distinctionis.

Requirat Gratianus, tam sacrarum, quam saecularium litterarum, & negotiorum peritiam in sacerdotibus, praesertim in Ecclesiae praelatis, qui non solum spiritualia, sed interdum etiam temporalia debent ministrare populo At in l. repetita C. de episcopis absurdum putatur, si se velint forensium disceptationum peritos ostendere, prosequitur late Montoya de concordia Sacrarum lib. 1. controvers. 14. in principio, qui nostram distinctionem refert, adde posita ad cap. 1. supra dist. 38.

C A P. Petrus. I.

S Y M M A R I V M.

- 1 Eligendus non solum debet habere scientiam, sed experientiam.
- 2 Quae simplicitas in textu reprobetur?
- 3 Debent praelati animarum saluti intendere.

IN textu. Notat Imola in cap. Grave, num. 4. de praebendis, ad hoc, quod eligendus ad beneficium, non solum debet habere scientiam, sed etiam experientiam factorum; late Menoch. de arbitr. casu. 427. num. 1. & sequentibus, qui etiam nostri textus meminit.

Ibi, Simplex est. Ista simplicitas discretioni advesatur, ut bene ponderat Menoch. de arbitr. casu. 193. num. 8. ubi textum refert. Aliquando tamen simplicitas placet; clementina 2. de penitent. & remissionibus, cap. Sancta ubi, Glossa 1. 2. q. 7. & clarius probat textus in §. Sed quia stipulationes Inst. de fideicommiss. heredit. & ibi Glossa, verbo, simplicitate, lex. ult. §. Tales itaque C. de furtis, ubi Glossa, verbo, simplicitate, de quo agunt late Menoch. d. casu. 193. num. 1. & sequentibus, Alciatus, lib. 1. paradoxor. cap. 6. Adde posita in cap. Sedulo

numer. 1. supra distinctione. 38.

Ibi, De salute animarum.

Hanc de animarum salute sollicitudinem praecipuum esse episcoporum, & omnium Ecclesiae pastorum munus, non solum ex nostro textu, sed ex alijs locis colligitur. Cap. Rationis dist. 100. ubi praelatus inducitur, circa subiectorum actus vigilantissimus. cap. Clericum, 11. q. 1. §. Ex his omnibus, dicitur episcopus animarum procurator, & spiritualium distributor. Cap. oportet dist. 81. cap. In scripturis 8. q. 1. ubi dicitur, eam in pastoribus Ecclesiae debere esse animarum vigilantiam, & vigilem sollicitudinem, ut ab illis ipsa quies multorum lucro aliquando sit postponenda. Hinc D. August. cap. Qui Episcopatum 8. q. 1. Episcopi, inquit, nomen est operis, non honoris: ille qui praeficitur illis quibus praeficitur superintendit, curam illorum gerens. Sint igitur Episcopi veluti morum praefecti, & subditorum oculatissimi correctores, qui illorum vitas inspiciant, ut recte, & honeste moderentur. Vide Azor inst. moral. part. 2. lib. 3. cap. 27. Reginal. lib. 20. sect. 3. & 4. & lib. 30. tract. 1. num. 44. & sequen.

DISTINCTIO. XXXX.

I N S Y M M A.

- 1 Quae sit dignitas Episcopalis?
- 2 Quibus virtutibus debent esse ornati Episcopi?
- 3 Quae sit dignitas sacerdotalis?

IN textu, ibi, Episcopum.

Quae dignitas Episcopalis notatur in cap. 1. & cap. Venerabilis de praebendis, verbo, Episcopus; culmen dignitatum appellatur, ut notat Filinus in Rubrica numer. 9. de maior. & obedient. Abb. in cap. dilectus num. 1. de concessio. praebend. & quod sit dignitas dignitatum, notat Barbat. in proem. Clement. n. 6. fol. mihi 4. quod sit honorabilis, & excellentior, vide per Zabarel. in capit. Episcopatum de privileg. & in cap. Innotuit de electione; & quod episcopus dicatur illustris, tenet Baldus in l. Nullus qui nexu 60. C. de decurionibus lib. 10. & Purpuratus in l. 1. ff. Officio eius cui mandata est iuris. disputat, an illustris, an spectabilis sit; vide etiam Bertachin. in tractat. de Episcopo in principio. At quod Episcopus sit fundamentum Ecclesiae, Barbat. citato loco, ubi, num. 26. folio mihi 11. in Glossa, quod Papa vocat Episcopos fratres: & quos honores Reges debent illis praestare, notat Panormitanus in cap. Solita, num. 7. de maior. & obedient. Cursetus in tractat. de potestate Regis

Regia, q. 57. & finaliter, vide *Glos. in proemio lib. 6. Decretalium*, verbo, *Episcopus*, ubi Summus Pontifex Episcopus appellatur, quia nullus ordo maior est Episcopali, vide etiam quæ notavi, in *tractatu de confessor. solicitant. q. 12. nu. 1.* Adde posita ad *cap. Ecclesia num. 4. supra. dist. 35.*

2 In textu, ibi, Virtutes debent intelligi.

Definitur virtus. Quod sit qualitas mentis, qua recte vivitur, qua nullus male vitur. Secundum *D. Thom. 1. 2. q. 55. art. 4. Navar. in cap. Inter verba, 11 q. 3. conclus. 4. num. 17.* vel eo modo de quo *Aristot. Phisic. 7. cap. 3. Quod sit dispositio perfecti ad optimum; & supposito quod virtutum genus sit duplex, alterum intellectus, alterum voluntatis, & quod harum, aliæ sunt absolutè virtutes, aliæ ex parte tantum, & quod absolutè quædam sunt morales, quædam theologicæ secundum ea quæ notat *Lessius de iust. & iure*, in explicatione quam facit ante introitum *lib. 1. n. 4. & sequentibus.* Dicendum est, virtutes de quibus hîc Gratianus agit esse quatuor virtutes Cardinales morales, Prudentiam, Iustitiam, Fortitudinem, & Tèperantiã, & his oportet Episcopũ esse ornatum: cũ enim Episcopus à rebus sæculi in altiorẽ sublatus locũ conspiciatur, in eum tanquam in speculum reliqui, oculos conijciunt, ex eoque sumunt, quod imitentur, secundum ea, quæ invenies, apud *D. D. Fr. Bartholomeum à Martyribus*, huius Ecclesiæ Bracharensis lumen, & columnen, ac inter Hispaniarum præsules, nõ dignitate tantum, sed virtute, ac meritis verè Primatẽ, in *Stimulo pastoris de officio pastoral. 2. q. concionis, §. 1.* Igitur loco cum vers. sequentibus, ostendit Episcopos obligari ad id ex statu, nomine, & officio, quod habent; vide etiam eundem *Stimulum in collectan. ex Epistola D. Bernardi folio mihi. 26.* ubi notantur multa, quæ hîc possunt adaptari. De prædictis quatuor virtutibus Cardinalibus, & eorum annexis ad extremum videri potest *Lessius de iust. lib. 1. 2. 3. & 4.* qui melius omnibus agit de materia.*

3 In Glossa, ibi, Sacerdotes eius.

Circa dignitatem, & potestatem sacerdotalem vide textum in *cap. 1. §. Vna ubi, Abb. num. 1. & 2. de summa Trinitate cap. Quis dubitet, cap. Duo quid 96. dist. Præposit. in cap. Cum ad verum 96. distinct. Alexandr. de Ales in 4. p. summa in tractat. de Eucharistia dignitat. Bernard de Bust in 2. q. sui rosar. sermone 25. littera O. Ioan. Gerson. lib. 4. de imitatione Christi cap. 5. vide etiam, quæ notavi in *tractat. de confessor. solicitant. q. 12. num. 16.* & ibi additio, nu. 31. ubi dixi Angelos sacerdoti sacrificanti pro cumbere, & in *cap. Presbyter 8. nu. 1. supra dist. 23.* & quæ posita sunt in *summa dist. 43.**

CAP. Non nõs. I.

S V M M A R I V M.

- 1 An liceat Magistratum adulterium committentem occidere?
- 2 An possit Episcopus consanguineis suis hereditatem relinquere, seu an pertineat ad successores in dignitate?
- 3 An unusquisque in dubio præsumi debeat bonus, & sanctus?

IN textu, ibi, Peccandi licentiã.

Igitur ex officio suscepto non peccandi licentiam, sed necessitatem bene vivendi magistratus assequuntur, vt bene per nostrum textum advertit *Boerius decisione 317. num. 13.* ex hoc inferens post *Bartol.* posse patrem, Magistratum adulterium committentem cum sua filia, occidere, quanvis merito non sit permillum, quia est vilis persona respectu iudicis.

In textu, ibi, Cum hæreditate misit.

Meminit huius quæstionis *Præpositus hic num. 1. de quo vide Covar. 1. tom. cap. de testam. per totum, Tiraquel. de panis cap. Si num. 84.* qui nostrum textum refert. *Pater Molin. de iust. 1. tom. disp. 147. Spin. de testament. 14. p. Rubrica ubi latissimè disputat Covall. commun. contra communes, q. 388. Azor. 2. p. institut. moral. lib. 7. cap. 9.* qui non solum loquuntur respectu Episcopi, sed etiam respectu omnium clericorum, vide etiam quæ notavi infra *dist. 41. in cap. Episcopus 7. verbo, quia modo, & dist. 42. in summa, verbo, aliena rapere: & an episcopi possint inter vivos donare, licet non possint per testamentũ relinquere, & an teneantur ad restitutionem, si donaverint, seu maioratum cõstituerint, idem *Molina citato loco disp. 148. Petrus Ledesma in tract. de statu episcopi, conclus. 17. cum sequentibus, & an possint consanguineis, seu cognatis concedere in emphyteusim bona Ecclesiæ Caldas de de potestate eligendi 3. p. cap. 13. n. 8. Flamin de resignat. lib. 9. q. 17. num. 124. Surd. de alimentis titulo 8. privileg. 92. n. 2. vide etiam de materia *Cened. ad Decretal. collectan. 12. num. 2. Gutier. lib. 2. practicas. quest. 114. & Cald. ubi proximè num. 13. & in quibus Regnis ad Cameram Apostolicam pertineant hæreditates Ecclesiasticorum? Vide cum *Molin. d. disp. 147. numer. 12. ubi a num. 9. declarat, quid veniat, sub hoc nomine, Spolia.****

In textu

3 In textu, ibi, Quis enim sanctum dubitet. An quis præsumat sanctus, vide Abb. in cap. fin. nu. 6. de præsumpt. & Felin. nu. 11. & in cap. Cum in iure, ubi idem Abb. num. 2 de officio delegat. Alciat. quem refert additio ad Dinum in Regul. semel malus, nu. 3. de regulis iuris in 6. Bartholom. Socin. in suis fallent. regula 58. folio mibi 13. Bartol. in l. Si cui, §. eisdem num. 8. ff. accusationib. & in l. Cassius, ff. senatoribus Cenedo ad Sextum collectan. 29. num. 1. & notabis Pontifices maximos pati se appellari Beatissimos, & sanctissimos, ut ex nostro textu deducit Navar. in cap. Inter verba conclusionem 1. vers. tertiam, optime Rebus. in proemio concordatorum, verbo, sanctissimo. Recurre ad cap. In nomine Domini 1. num. 5. dist.

C A P. Non est facile. II.

S V M M A R I V M.

- 1. An sit necessarius habitus, & tonsura, ut quis gaudeat privilegio fori?
- 2. Quas penas incurrant, non portantes habitum, & tonsuram?

IN textu, ibi, Sed qui exercent opera eorum. Hic excitat Preposit. questionem de qua vide Concilium Trident. sess. 23. cap. 6. Salzed. in praxi cap. 65. n. 9. Ceval. com. opinion. q. 563. Thom. Valasc. allegat. 10. n. 12. Fratrem Emmanuele in summa 1. p. cap. 155. Azved. l. 1. num. 9. vers. Tonsura, Farinac. in praxi criminal. q. 8. num. 7. & quid sit dicendum de novitijs, habet idem Frater Emmanuel 3. tom. quest. regul. q. 51. art. 12. & in hoc casu, quando dubitatur, an deferat habitum, quis sit iudex competens? Salzedo citat. loco n. 14. Barb. l. Tertia, n. 24. cum sequentibus, ff. soluto matrim. Thomas Vallascus allegat. 15. Ceval. q. 897. n. 579. Matta de iurisdic. 2. p. cap. 31. nu. 16. Pax in praxi tomo 2. praeludio 2. num. 9. Navar. in cap. Novis notabili 6. n. 44. Zerola in praxi, verbo, clericus §. 3. vers. secundo, late Farinac. tomo 1. q. 8. nu. 33. & sequentibus, & an casu quo perdat privilegium canonis, propterea quod se immiscuit criminibus enormibus, vel se gessit pro laico habitum non deferens, perdat etiam privilegium fori? Vide Abb. in cap. perpendimus. num. 5. de sententia excommunicat. & in cap. Comingit, n. 3. eodem tit. & in cap. Deus, qui num. 4. de vita, & honest. clericorum, Alex. lib. 1. conf. 8. num. 3.

In textu. Prepositus citat Hugon, hic, & Archid. in cap. Siquis. 3. q. 4. tenentes, clericos beneficiatos amittere fructus

præbendæ, si non deferunt habitum, & tonsuram, sed hoc non probatur iure, ut videre est in Clement. 2. de vita, & honestat. clericor. & ibi scribentibus, per quem textu ita tenet Preposit. An vero incurrat aliam penam, scilicet amissionem privilegij fori, vel canonis, vide DD. citatos in fine proxime questionis, quibus addit Navar. in manuali cap. 27. n. 81. Azor. inst. moral. part. 2. lib. 7. §. Decimum septimum, cum quo resolve clericos tenentes beneficia, vel quascunque pensiones clericali titulo obtinentes, omni beneficio, & iure ad beneficium privari, & sine vlla monitione, citatione, iudicis decreto, ipso facto privatos declarari, nisi gesserit habitum, & tonsuram clericalem. Reginald. lib. 30. tract. 3. num. 50. & sequent.

C A P. Nos qui. III.

S V M M A R I V M.

- 1. An qui potestate habent eligendi Episcopum, si eligant non habentem qualitates à iure præscriptas, electio sit nulla?
- 2. An teneantur eligere dignos tantum, an digniores, & quas penas incurrant si contra faciatis?
- 3. Virtus, an nobilitet?
- 4. Patria, an nobilitet?

IN textu. Quatenus textus ait. Quod mores, non nobilitas debent facere Episcopos notos. Noto, quod etiam quando eliguntur debent habere hanc qualitatem, & sic potest hic excitari questio, de qua vide textum in cap. cum in cunctis, ubi Abb. de electione, idem Abb. in cap. Innotuit n. 20. eod. tit. Felin. in cap. ex tenore n. 4. de rescript. ubi invenies qualitates, & requisita, quæ debent habere eligendi in episcopos, quod etiam notat Petrus Ledesma in tractat. de statu Episcopi conclusionem. 11. folio mibi. 20 & in casu quo electio est nulla, an possit confirmari ex post facto, vide eundem Abb. in c. Qualiter, n. 3. & in d. cap. Innotuit, n. 11. & in c. Quia sicut, n. 9. & in cap. Quia diligentia, n. 4. de elect. & quod nulla ratio nobilitatis sit habenda in rebus spiritualibus ostenditur ex multis, quæ congerit Tirag. de nobilitat. c. 20. n. 15. & 16. ubi nostrum textum refert, cum quo prosequere.

In textu. De questione, an solum teneantur eligere dignos, vide Concil. Trid. de reformat. sess. 24. cap. 4. post principium, Petr. Ledesma in tractat. de statu Episcopi conclusionem 11. vers. La ultima dificultad, ubi etiam

etiam agit, an summus Pontifex, teneatur eligere digniorem in Ecclesijs, quibus eligit Episcopos; & an in Hispania teneantur confirmare dignū, aut digniorem? In p̄nis enim duo casus sunt distinguendi; primus quando eligitur episcopus sine qualitatibus à iure requisitis, de quo *Abb. in cap. Dudum, n. II. & in cap. Cum Viuntoniensis, nu. 6. & II. & in cap. Per inquisitionem, num. 1. & 8. & in cap. Cum in iure, num. 7. de de electio.* Secundus casus, quando eligitur cum qualitatibus, sed relicto digniori, de quo vide *Ledesnam, citato loco, ubi cum D. Thoma, resoluit, quod peccant mortaliter eligentes.*

Ibi, Morum nobilitate. Ergo nobilitatem confert, ut ex nostro textu, colligit post multos *Tiraquel. de nobilit. cap. 4. in principio.* facit textus, in *cap. penult. ibi, Virtutum nobilitas, de prebendis, unde merito dicitur, nobilitas sola est, animus que moribus ornat, facit quod tradit Baldus in l. Si qua C. de secundis nuptijs, ubi per illum textum dicit nullam sine honestate, nobilitatem esse.*

Ibi, Urbium claritate. Igitur patriæ claritas suos municipes nobilitat, quare *Lucas de Peña in l. Mulieres, col. 3. vers. 8. C. de dignitatibus lib. 12.* dicit civem ex vrbe splendida oriundum esse nobilem, allegat, *l. Non tantum, §. Clientibus ibi, propter inclitam nobilitatem civitatis, ff. de excusatione tutorum, multa congerit Tiraq. de nobilitat. cap. 12. v. 3. & seqq. qui nostri textus meminit.*

CAP. Non loca. IV.

SUMMARIUM.

- 1 An apud Deum detur acceptio personarum?
- 2 Dignitas, an augeat delictum?
- 3 An omnes ordines conferant gratiam?

IN textu, ibi, Sed ei nos merita iungunt, iunctis illis, ibi, Non loca. Igitur apud Deum non datur acceptio personarum, de quo vide *Luc. de Peña in l. 1. C. proposit. sacror. cubicul. lib. 12. vers. expramissis, Lessium de iustit. & iure lib. 2. c. 32. dub. 1. n. 3. & in dubijs sequent. resoluit in quibus locis habeatur acceptio personarū, & an peccent mortaliter peccato acceptionis personarum, qui non eligunt dignissimos, & quod quando nō servatur æqualitas in personis inæqualibus, non datur talis acceptio personarū, nec etiam in his, quæ cōferuntur ex gratia, aut*

voluntate, potest exemplificari cum *D. Thoma. 1. 2. q. 97. ar. 4. n. 10. & q. 98. ar. 4. n. 40. & q. 106. ar. 3. nu. 70.* vide etiam de materia, *Dinum in regula in iudicijs, n. 12. de regulis iuris in 6. Fratrem Emmanuelem in summa 1. p. cap. 6. per totum.*

Ibi, Iungunt merita. Notat *Tiraq. de nobilitat. c. 20. n. 116.* & per illum docet delicta nonnunquam dignitate augeri. *l. Quaedam delicta, & ibi, Bart. ff. de panis, l. 2. l. omne delictum §. Augetur, ff. de re militari, cap. Excommunicamus, §. Crescentes vers. Si verò cleric. & ibi, Glossa, verbo, ex creatur, de hereticis, de quo vide posita in *c. Homo, v. 1. infra hac eadē dist. & ad cap. Non cogantur, 3. n. 5. infra dist. 41.**

In Glossa, ibi, Quia per ordines confertur gratia. An gratia conferatur per omnes ordines, an per aliquos, inveniuntur quatuor opiniones, prima dicentium, ordinē presbyteratus, solum esse Sacramentum. Secunda ordinem Episcopi non esse Sacramentū. Tertia ordinem presbyteratus, & Diaconatus, solum esse Sacramentum. Quarta omnes ordines maiores conferre gratiam, non verò minores, de quibus omnibus vide *Ægidium de sacramentis disp. 20. de Sacram. ordinis dub. 6. n. 40. ubi n. 43. tradit veram resolutionem, vide etiam Navar. in manuali, c. 22. n. 18. Adde latius posita ad cap. Psalmista 20. n. 7. supra dist. 23.*

CAP. Homo christianus. V.

SUMMARIUM.

- 1 An gravius reputetur peccatum, & delictum commissum ab eo qui est constitutus in dignitate?
- 2 Nobiles mitius debent puniri.
- 3 An peccatū reputetur maius, propter constantias, qua ipsum aggravant?
- 4 Contemnere, quando quis dicatur?

IN textu, ibi, Propter altitudinē dignitatis. Vide *Abb. in cap. Cum quidam de iure iurādo, & ibi, Felin. ubi ponit cōclusionē, quod dignitas personę regulariter augeat delictū, de qua latissimē agit per sex declarationes, quas ponit, vide etiam, *Navar. in manual. cap. 6. n. 11. & in c. consideret, n. 49. de panis. dist. 5. Cened. ad Decretales collect. 64. Grac. in consilio de syndicato nu. 122. inter question. Iulij Clari, vide etiā, D. Thom. 1. 2. q. 73. ar. 10. Farinac. 3. com. de panis temperad. q. 98. n. 119. Morla in emporio iuris in principio, n. 49. Peres ad l. 1. tit. 15. lib. 8. Ordinem. Glossa, hijo dalgo, ubi ex ijs, quæ adnotat in fine potest ampliari conclusio, de qua Felinus**

Felinus citatus, ut quavis crimen commissum per nobilem non puniatur, eo modo, quo quando committitur per plebeium, limitetur, nisi ipse nobilis cedat in derogationem sui officij, & dignitatis, tunc enim augetur delictum, & sic ampliatur conclusio Felini, & declaratio 2. & 3. limitatur, vide etiam *Anch. in clement. 2. num. 5. de vita, & honestate clericor. Martam de iurisdic. 3. p. cap. 4. num. 26.* ubi inquit, quod in panis plebei divites æquiparantur nobilibus, *Lucas de Penna in l. Si apparitor. de cohortalibus lib. 12.* enumerat casus 12. quibus peccatum aggravatur, latè *Tiraq. de nobilit. cap. 20. num. 116.* & sequentibus, & *de panis temperand. causa 31. nam. 17.* ubi textum refert. Adde posita ad *cap. Non loca n. 2. supra hac eadem dist. & ad cap. Non cogantur, 3. num. 5. infra dist. 41.*

Nobiles tamen, & in dignitate constituti mitius puniuntur, quam ignobiles, & plebei, *l. sacrilegij panam, in principio, & in §. 1. ff. ad l. Iuliam pecul. l. 2. ff. de termino mot. ubi Bartol. dicit panam fustium, & verberum à nobilibus esse alienam, multa tam ex nostris, quam ex bonis autoribus adducit, Tiraq. de nobilitate c. 20. n. 108. & seqq. & de panis temperand. causa. 31. n. 17.*

In textu, ibi, Propter magnitudinem peccati. Ultra *Turrecrem. & Praeposit. hic, qui loquuntur de duabus causis ex quibus gravitas peccati augetur, quando scilicet gravitas oritur ex magnitudine ipsius, secundum genus suum, & quando oritur ex parte causæ motiæ. De circumstantijs vide Navar. in Manuali cap. 6. per totum, Victor. in summa sacrament. de confess. n. 176. folio mihi, 100. Egid. de Coninc. de Sacramen. disp. 7. de integrit. confess. dub. 3. & 4. ubi latè, Tolet. in summa lib. 3. c. 7. n. 7. eleganter Sarmiento lib. 1. sect. 6. c. 7. n. ult. qui nostri textus meminit, docens circumstantiam nobilitatis non esse exprimendam in dispensatione, nec in confessione, licet contrarium observet Navar. in cap. consideret de penitent. dist. 5. num. 49. post D. Thomam 1. 2. q. 73. art. ult.*

In Glossa, verbo, Cadit ad medium, ibi, si ergo. Docet Glossa, quod contemptus aggravat peccatum, ut ex nostra Glossa docet *Decius in cap. Cum non ab homine n. 7. de iudicij, & dicitur contemnere quando monitus sæpe, non vult ab actu illicito desistere.*

CAP. Si Papa. VI.

SUMMARIUM.

An possit Summus Pontifex ab aliquo iudicari?

- 1 Quis sit iudex competentis, casu quo possit iudicari?
- 3 An casu quo possit iudicari, sufficiat, quod crimen sit manifestum, an necessarium sit, quod sit notorium?
- 4 An possit Summus Pontifex deponere Reges, & Imperatores, & an sit universalis iudex?
- 5 Pontifex an possit errare in diffiniendis rebus fidei, & n. 6 7. 8. & 9.
- 10 An si apponatur Pontifici, quod sit hereticus, & ille neget, possit admitti probatio opponentis, & à quo iudicetur?
- 11 Papa hereticus, an ipso facto cadat à Papatu?
- 12 Expositio Glossæ, & n. 13. 14. 15. & 16.

IN textu, ibi, à nemine iudicandus. Ergo Pontifex à nemine potest iudicari. *Decius in cap. Significasti num. 9. de elect. Felin. in cap. Nihil num. 4. vers. Vigesimo 30. de prescrip. Bellarm. de Romano Pontif. cap. 26. in principio, & lib. 2. de Concil. autoritate cap. 17. ubi invenies, an quando Summus Pontifex est hereticus, possit deponi, & iudicari. In qua questione refert quinque opiniones; vide etiam *Azor in 1. mor. par. 2. lib. 4. c. 7.* ubi concludit pontificem in hæresim lapsum, esse quidem jure divino privatum Pontificatu, sed Ecclesiæ sententiæ postea iudicari, & declarari cum ob crimen hæresis Pontificia dignitate cecidisse. Pro qua sententiâ citat *Palud. Turrecrem. Aug. Anconit. Iacobat. Alphons. de Castro, & alios. Lege etiam Anchar. cons. 281. n. 4. Abb. in tract. de Concil. Basiliens. nu. 18. Cenedo ad Decretum collect. 44. & n. fin. quot testes sufficiant, ut probetur summum Pontificem esse hereticum, vide *Spinum de testam. Glossa, 12. rub. n. 3. ubi à n. 7. resolvit, quæ sint requisita, vel necessaria, ut quis dici possit hereticus, & an Conciliū generale possit corrigere, seu tollere constitutionē Papalē? Barbat. Clementina de Romani n. 31. de elect. ubi per octoginta octo fundamenta resolvit Concilium non posse cognoscere de summo Pontifice nisi quando est hereticus, nec posse ad aliud congregari, Mart. de iurisd. 2. p. c. 37. à n. 20. cū seqq. Et quod Conciliū tempore schismatis, quando pastor est dubius, vel non est, possit iudicare quis sit verus Papa, vide cum eodē *Bellarmino d. lib. 2. de Concilij autoritat. c. 19. ad finem. vers. neq; sequitur. Felin. d. c. Nihil, n. 4. vers. & adde, de prescriptionibus. & an Summus Pontifex possit se subijcere Concilio, idē Bellarm. d. num. 2. cap. 18. & an Imperatori? Felin. in repertorio, verbo, Papa an possit se subijcere.****

& in cap. Ecclesia sancta Maria. n. 5 & ibi, Decius 16. de constitut. & an quando dantur requisita de quibus in glossa verbo, à fide devius vers. Certe credo, an possit Summus Pontifex iudicari, vide Abb. in cap. Significasti num. 4. de elect. & in cap. quoties n. 5. de Simonia Barbat. in d. Clement. ne Romani nu. 86. ubi numer. 88. tenet, quod episcopus potest compelli cedere episcopatu ratione scandali, Filinus in d. cap. Nihil, num. 4. vers. vigesimo tertio.

2 In textu, ibi, Nisi deprehendatur.

Vide Bellarm. de Romano Pontifice lib. 2. c. 30. prope finem, ubi resolvit questionem, si Papa post mortem de hæresi accusetur, quis sit iudex competens? Dominic. in cap. in fidei favorem num. 5. de hæretic. lib. 6. & ibi, Arch. n. 2. vide etiam Mart. de iurisdic. 2. p. cap. 37. nu. 30. Decianus tract. crimin. lib. 5. cap. 52. num. 17. Azor inst. moral. par. 2. lib. 4. cap. 7. §. Queres cuius auctoritate, ubi cum Archidiacono Ioan. Andr. & alijs, resolvit, Papam iam defunctum, si constiterit eum mortuum esse hæreticum, condemnari debere autoritate successoris, non verò Concilij.

3 In textu, ibi, Manifestè deprehenditur.

Differentia inter crimen manifestum, & notorium. Bart. in l. scriptus num. 2. ff. Religiosis, & sumpt. funer. idem Bart. in l. Si verò §. Qui pro rei veritate num. 4. ff. qui satisfacere cogant. Alexand. in l. Si constante num. 12. ff. solut. matrim. Abb. in cap. Cum non ab homine, num. 19. de iudicijs, Albert. de cathol. assert. quest. 23. num. 67. Clarus in §. fin. quest. 9. numer. 2. & ibi additio. Baiardi, Decian. d. lib. 5. cap. 53. & quando aliquis deprehenditur in crimine, an sit necessaria, & an reo competat defensio, vide cum eodem Claro, q. 8. n. 3. & 4. vide etiam, quæ notavi, in cap. clericus 3. verbo, deprehenditur, 46. dist.

4 In textu, ibi, Quia cunctos ipse iudicaturus.

An summus Pontifex sit omnium iudex, & habeat summam potestatem in temporalibus? Bellarm. in lib. 2. de Romano Pontifice cap. 26. vers. Observandum, & lib. 5. capit. 1. & sequentibus, Marta de iurisdic. cas. 56. & lib. 1. cap. 17. Molin. de iustit. & iure 1. tomo tractat. 2. disput. 29. & an possit deponere imperatores, & Reges, Præposit. hic numer. 17. idem Marta de iurisdic. 1. part. cap. 17. numer. 25. & cap. 18. Per totum Cenedo ad Decretal. collect. 167. numer. 1. Molin. citato loco, num. 29. & casu quo deponat Imperatorem, seu Regem, an possit id facere, sine autoritate Concilij, vide hic Præposit. num. fin. post Glossam verbo, à fide devius, in fine. Decianum in tractat. criminalium, lib. 5. capit. 51. numer. 8.

Ibi, à fide devius. Dubitatur per hunc textum, an summus Pontifex possit esse hæreticus, aut errare in definiendis rebus fidei? De quo sunt videndi Albanus de potestate Papa p. 1. ex num. 4. & ex num. 107. & 146. latè Aragon. 2. 2. quest. 1. art. 4. 10. vers. hoc supposito. Cordubensis in questionib. Theologicis lib. 4. q. 3. 4. 5. & 6. & in quest. 11. Covar. lib. 1. variat. cap. 10. num. 12. Abb. in cap. Quoties in fine, de Simonia, & in cap. Significasti num. 3. de elect. & in cap. Cum venissent. num. 7. de iudicijs, Driedo de libertate christiana lib. 1. cap. 18. Iacob. de Concil. lib. 6. cap. 1. Pigius lib. 4. de ecclesiast. hierarchia capit. 8. Simanch. de cathol. cap. 12. ex num. 12. & cap. 45. ex nu. 20. alios refert Cenedo ad Decret. collect. 44. num. 1. Vtra alios Decianus tractat. criminal. lib. 3. cap. 38. nu. 9. & lib. 5. cap. 52. num. 2. & cap. 78. num. 1. Tusch. tomo 2. conclus. 552. num. 26. Bellarm. tomo 1. de Romano Pontifice lib. 4. cap. 6. & sequentibus, Tu pro clariori doctrina, sequentes itatue conclusiones.

Sit prima conclusio. Summus Pontifex definiens ea, quæ ad fidem pertinent, nullo modo errare potest. Probatum ex illo Luca. 22. num. 32. Simon ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Quo loco concessum fuit Petro privilegium ut ipse tanquam Pontifex, non posset docere aliquid contra fidem, nec ut in sede sua, & successoribus in officio inveniretur, qui contra veram fidem doceret, ita colligitur ex cap. Maiores, in principio de Baptismo. Menoch. de arbitr. casu. 458. n. 51. Cordub. in questionib. Theologicis lib. 4. quest. 3. in principio, & §. 6. Principaliter, Causa de locis Theologicis lib. 5. cap. 5. q. 3. & lib. 6. cap. 8. Covar. lib. 1. variat. cap. 10. nu. 12. comprobatur multis Bellarm. lib. 4. de Romano Pontifice cap. 3. vers. De altero, Suar. de fide disp. 5. sect. 8. à n. 9. & ab omnibus viris christianis firmissimè hucusq; creditum est.

Secunda conclusio. Pontifex, assertivè de rebus definiendo, nec in rebus necessarijs ad salutem errare, aut deficere potest. Cordub. in quest. Theologicis lib. 4. q. 3. §. Arguitur ergo sic. Avimon in tract. de unione ovilis ad pastorem, c. 13. n. 18. & c. 20. n. 20. Bellarm. lib. 4. de Romano Pontifice, c. 5. Quia non potest fieri, ut pontifex erret præcipiendo aliquid vitium, ut simoniam, vel prohibendo virtutem, ut iustitiam; nec potest fieri, ut erret præcipiendo aliquid contra salutem, ut circumfessionem, vel prohibendo aliquid necessarium, ut Baptismum; quia tunc Ecclesia non potest dici sancta, ut in symbolo Apostolorum vocatur. Nam sancta dicitur potissimè ob sanctam professionem, & legem, quæ profitetur, quæ nihil docet falsum, nihil præcipit malum. Ita supra citati DD.

Tertia conclusio. Pontifex sequendo historias, & hominum testimonia in iudicijs ferendis litigiosis, & in notitia facti, & gestorum humanorum, & in alijs factis, & dispositionibus, vel statutis non continentibus